Redactor: Mirela Sirotenco

Coperta: Mona Velciov

Volumul de față cuprinde articolele publicate de Sfântul Teofan Zăvorâtul în revista „Domaşniaia Beseda", între anii 1869 şi 1877.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TEOFAN ZĂVORÂTUL, st.

Răspunsuri la întrebări ale intelectualilor / sfântul Teofan Zăvorâtul ; trad. din lb. rusă de Adrian şi Xenia Tănăsescu-Vlas. - Ed. a 2-a. - Bucureşti : Editura Sophia ; Alexandria : Cartea Ortodoxă, 2007

2 vol.

ISBN 978-973-7623-95-9ISBN 978-973-1710-26-6 ;

Vol. 1. - 2007. - ISBN 978-973-7623-96-6 ;
ISBN 978-973-1710-27-3

Viața celui întru Sfinți Părintelui nostru Teofan, Zăvorâtul de la Vâşa

Ierarhul Teofan (în lume Gheorghii Vasilievici Govorov) s-a născut în ziua de 10 ianuarie 1815 în satul Cerpanskoe, județul Elețk, gubernia Orlovului, în familia preotului Vasilii Timofeevici Govorov, care vreme de 30 de ani a îndeplinit îndatorirea de protopop, câştigându-şi cinstire şi dragoste din partea mai-marilor şi a celor cârmuiți de el. Pe lângă Gheorghii, părintele Vasilii şi soția lui, Tatiana Ivanovna, aveau încă trei fii şi trei fiice. Govorovii duceau o viață creştină pilduitoare, deosebindu-se prin adânca lor evlavie şi prin deschiderea sufletească față de oameni. În acelaşi duh s-au străduit să-şi crească şi odraslele. Fiind un om foarte citit, părintele Vasilii s-a ocupat personal de pregătirea copiilor săi pentru şcoală, iar Tatiana Ivanovna, care era de o rară bunătate şi adâncă cucernicie, s-a îngrijit de educația lor duhovnicească.

Când Gheorghii a împlinit 8 ani, a fost dat la şcoala duhovnicească din Livna. Întrucât primise o temeinică pregătire acasă, băiatul a învățat foarte bine şi se purta, potrivit conducerii şcolii, „cu o modestie exemplară".

În anul 1829, Gheorghii Govorov a fost transferat, în rândul celor mai buni elevi, la seminarul duhovnicesc din Orlov.

Acesta era condus pe atunci de arhimandritul Isidor, care avea să devină mitropolit al Sankt-Petersburgului și Novgorodului. Profesorii seminarului erau oameni talentați și râvnitori. De pildă, profesor de retorică era pe atunci ieromonahul Platon, viitor mitropolit al Kievului și Galiției, științele filosofice erau predate de Evfimii Andreevici Ostromâslenskii. În seminar, la fel ca în școală, Gheorghii a strălucit printre colegii săi prin râvna pentru învățătură și prin bunele sale obiceiuri. În ultimii ani de seminar au început să se definească foarte limpede felul de a gândi și interesele viitorului ierarh. Dintre materiile care se predau în cadrul științelor filosofice, cel mai mult îi plăcea psihologia, iar dintre științele teologice studia cu deosebită osârdie Sfânta Scriptură.

Terminând seminarul în anul 1837 ca șef de promoție, Gheorghii Govorov a fost trimis pentru continuarea studiilor la Academia Duhovnicească din Kiev, care în acei ani cunoștea o adevărată înflorire. Mitropolitul Filaret (Amfiteatrov) al Kievului, pe care, pentru sfințenia vieții lui, contemporanii îl numeau „Filaret cel evlavios", dădea mare atenție dezvoltării vieții lăuntrice, duhovnicesc-religioase, a studenților Academiei. Acolo s-a desăvârșit educația lui Gheorghii Govorov și s-a stabilit limpede orientarea generală a căii lui duhovnicești. Materiile preferate ale viitorului arhipăstor erau cele teologice, mai ales Sfânta Scriptură și retorica bisericească. Conducerea Academiei îl caracteriza astfel: „foarte smerit", „purtarea lui îi face cinste", „se deosebește prin bunele sale obiceiuri, prin corectitudinea în îndeplinirea îndatoriririlor, prin dragostea față de slujbe". Toate aceste bune însușiri ale caracterului său arătau deslușit calea spre viața monahală, pentru care se pregătise, precum se vede,

din tinerețe. Hotărârea de a se afierosi lui Dumnezeu era temeinică și neclintită în el. În ziua de 1 octombrie a anului 1840, de praznicul Acoperământului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, când rămăsese încă un an până la absolvirea definitivă a studiilor academice, a înaintat conducerii Academiei cererea de a fi tuns întru monahism, în care scria: „Având osârdie statornică spre îndeletnicirea cu teologia și spre viața anahoretică, am dat făgăduința de a-mi închina viața chemării monahale, pentru a putea îmbina amândouă aceste chemări în slujirea pe care o voi aduce Bisericii". Cererea studentului Govorov a fost aprobată și, pe data de 15 februarie a anului 1841, a fost tuns întru monahism cu numele de Teofan. Cinul tunderii a fost săvârșit în biserica Sfântului Duh a mănăstirii Bratskii din Kiev de către rectorul Academiei, arhimandritul Ieremia, care avea să ajungă arhiepiscop al Nijnii-Novgorodului. În aprilie 1841, în catedrala mare a Adormirii Maicii Domnului din Lavra Kievo-Pecerska, monahul Teofan a fost hirotonit întru ierodiacon, iar în iulie – întru ieromonah de către același Ieremia (care devenise între timp episcop al Cighirinului). Ieromonahul Teofan a trecut prin aceste însemnate întorsături ale vieții sale ca student în ultimul an al Academiei. „O privire de ansamblu asupra religiei vechi-testamentare" – iată tema lucrării lui de diplomă, care avea să fie trimisă Sfântului Sinod spre examinare împreună cu alte lucrări de o deosebită calitate. Judecător aspru al lucrărilor teologice, Sfântul Filaret, mitropolitul Moscovei, care era membru permanent al Sfântului Sinod, a remarcat talentul și hărnicia părintelui Teofan.

În anul 1841, ieromonahul Teofan a absolvit Academia cu titlul de magistru și a intrat în arena pedagogică. A înde-

plinit, una după alta, îndatoririle de supraveghetor al școlii duhovnicești Kievo-Sofiiskaia, de rector al seminarului din Novgorod, iar apoi de profesor și de inspector adjunct al Academiei Duhovnicești din Sankt-Petersburg. Deprins din copilărie să facă toate cu simțul răspunderii, părintele Teofan își îndeplinea toate îndatoririle cu conștiinciozitate și cu osârdie. În activitatea sa profesorală, tânărul teolog, lăsând deoparte metodele filosofico-raționaliste de lucru, se întemeia pe experiența ascetică și psihologică. După Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți, principalele surse ale cursurilor lui erau Viețile Sfinților și cercetările psihologice.

Ieromonahul Teofan era profund devotat însemnatei lucrări a educației creștine, și totuși îl atrăgea alt lucru – viața anahoretică. În sfera îndatoririlor lui intrau griji administrative și gospodărești, pe care nu le avusese nicicând la suflet, și ca atare nu era mulțumit lăuntric de activitatea sa. Duhul lui tindea spre sfera mai apropiată sufletește a vieții călugărești și a împărtășirii prin rugăciune cu Dumnezeu. „...Îndatoririle științifice au început să mă împovăreze de nu mai pot răbda", îi scria el Preasfințitului Ieremia, „îmi vine să mă duc în biserică și să rămân acolo".

Pe atunci, cârmuirea Rusiei hotărâse în mod definitiv să înființeze o Misiune Duhovnicească în Ierusalim. În fruntea acesteia a fost numit un excelent cunoscător al Orientului, celebrul arheolog bisericesc, arhimandritul Porfirie Uspenskii, iar în calitate de colaboratori ai acestuia au fost invitați profesori și absolvenți ai Academiei Duhovnicești din Sankt-Petersburg. Ieromonahul Teofan nutrea de multă vreme dorința fierbinte de a merge la Locurile Sfinte ale Palestinei, de a face cunoștință îndeaproape cu starea Ortodoxiei din Orient, cu viața schitică a aleșilor lui Dumnezeu – pustnicii monahi –, de a se apropia de tradiția vie a gândirii Sfinților Părinți. Prilej mai potrivit pentru împlinirea acestei dorințe nici că se putea găsi. De aceea, Teofan a răspuns cu bucurie la invitația de a colabora cu arhimandritul Porfirie.

Cei șase ani petrecuți în Orient au fost pentru ieromonahul Teofan un răstimp de neîncetate eforturi și preocupări științifice. Membrii Misiunii au fost la Iordan, la Betleem, la Nazaret, în alte orașe evanghelice și locuri de însemnătate istorică ale Palestinei. În anul 1850 ei au călătorit în Egipt, au vizitat Alexandria, Cairo și mănăstirile din partea locului. Părintele Teofan se ostenea fără încetare: împlinindu-și fără abatere îndatoririle, reușea să facă multe și pentru sporirea propriei culturi. La Ierusalim a învățat să zugrăvească icoane, a deprins foarte bine limba greacă, a studiat limbile franceză, ebraică și arabă.

În Palestina, părintele Teofan a făcut cunoștință cu nevoința călugărilor din vechile mănăstiri ale Orientului, și îndeosebi cu tradiția lucrării minții din Lavra Cuviosului Sava cel Sfințit, unde a avut fericirea de a trăi o vreme. Acolo a avut acces la monumente de literatură ascetică din veacurile trecute, a studiat vechile scrieri din biblioteca Lavrei. Acolo a găsit și adunat numeroase manuscrise foarte vechi ținând de moștenirea patristică. În Sinai, viitorul ierarh a făcut cunoștință amănunțită cu vestitul manuscris biblic din secolul al IV-lea, care avea să fie editat după aceea de Tischendorff[1]. În Egipt a străbătut și a cercetat pustia – acest adevărat leagăn al ascetismului creștin și arenă a primilor nevoitori creștini. Deși părintele Teofan n-a avut prilejul de a se închina sfintelor odoare ale Muntelui Athos, în timpul călă-

[1] Cunoscut sub numele de Codex Sinaiticus (n. tr.).

toriilor prin Orient a auzit multe lucruri despre viața Bătrânilor athoniți, s-a pătruns adânc de ea și s-a legat de monahi din Athos cu trainice fire duhovnicești, pe care le a păstrat până la sfârșitul vieții.

Tocmai de acest răstimp este legat începutul lucrarii viitorului ierarh de strângere a felurite manuscrise și tipărituri, pe care de-a lungul vieții sale le-a tradus din greacă veche și din neogreacă în rusește – între care lucrările Sfinților Părinți filocalici.

Slujirea de șase ani în Palestina a ieromonahului Teofan a avut pentru întreaga lui viață o deosebită însemnătate: a plăcut înaintea Domnului să-l pună pe viitorul Său nevoitor și stâlp al credinței chiar în centrul Ortodoxiei pentru ca el să se desăvârșească în ascetism și să slujească altora drept călăuză a credinței și a evlaviei. În anul 1853 a început războiul Crimeei, iar pe data de 3 mai a anului 1854 Misiunea Duhovnicească Rusă a fost rechemată.

În anul 1855 ieromonahul Teofan a fost ridicat la rangul de arhimandrit.

Numirea arhimandritului Teofan în importantul post de paroh al bisericii ambasadei din Constantinopol a avut loc pe data de 21 mai 1856. Biserica din Constantinopol suferea pe atunci mari greutăți legate de conflictul dintre greci și bulgari. Bulgarii își apărau autonomia religioasă, pretinzând slujbe în limba slavonă și păstori din sânul poporului lor. Patriarhia din Constantinopol refuza categoric orice concesie. Preocupându-se de cât mai grabnica rezolvare a acestui conflict, conducerea Rusiei și Sfântul Sinod i-au încredințat arhimandritului Teofan, în calitatea lui de cunoscător al Orientului, misiunea de a strânge informații care ar putea să clarifice conflictul în cauză. Părintele Teofan a îndeplinit

această sarcină și, în martie 1857, i-a prezentat arhiepiscopului Inochentie al Hersonului un răspuns consistent și amănunțit. El nu și-a exprimat presupunerile cu privire la deznodământul conflictului greco-bulgar, dar și-a manifestat foarte clar atitudinea în privința acestuia, arătând că nu se îndoiește de caracterul drept și legitim al cererilor bulgarilor și că este totodată interesat de îmbunătățirea poziției Bisericii Constantinopolitane în Imperiul turcesc.

Prin simpatia sa față de poporul bulgar, prin înțelegerea nutrită față de cererile lui legitime, prin dorința sinceră de a-i ajuta, părintele Teofan s-a făcut foarte iubit de bulgari.

Deși îngrijorat de situația dificilă din Biserica Bulgară, arhimandritul Teofan nu era nepăsător nici față de Biserica din Constantinopol. El a făcut cunoștință îndeaproape cu viața internă a Patriarhatului Constantinopolitan, cu starea clerului acestuia – și i s-a descoperit o situație jalnică. Părintele Teofan a scris despre toate acestea într-o dare de seamă către Sfântul Sinod, în care cerea ajutor de la „mărinimoasa Rusie", care „nu trebuie să-și lase maica după credință în starea aceasta neajutorată". Pentru marinarii și pelerinii ruși din Constantinopol, arhimandritul Teofan a propus construirea unui spital și organizarea unei frății cu biserică proprie. Părintele Teofan trăia în pace cu toți: și cu grecii, și cu bulgarii, și cu împreună-slujitorii săi din ambasadă. Pentru caracterul său pașnic și plăcut, arhimandritul Teofan era iubit și de oamenii lumești cu care ajungea să vorbească pe teme de credință.

Viitorul ierarh a adunat în Orientul ortodox numeroase mărgăritare de mult preț ale literaturii patristice, mai ales ascetice, continuând să studieze limba greacă, a cărei cunoaștere l-a ajutat în viitoarele osteneli.

În aceeași perioadă a început corespondența părintelui Teofan cu prințesa P. S. Lukomskaia, corespondență al cărei rezultat aveau să fie „Scrisorile despre viața creștină".

Între anii 1857 și 1859 arhimandritul Teofan a condus Academia Duhovnicească din Sankt-Petersburg.

În anul 1859, după atâtea mutări neașteptate din loc în loc, a fost, în cele din urmă, chemat la slujirea episcopală. La început a ocupat catedra Tambovului, iar în 1863 i s-a dat spre cârmuire mai numeroasa turmă din eparhia Vladimirului. În cuvântul ținut la numirea sa ca episcop, arhimandritul Teofan a comparat viața și variata sa activitate cu un glob ce se învârte fără zgomot în direcția loviturilor care îi sunt date. El și-a arătat supunerea față de voia lui Dumnezeu, smerenia și simțământul propriei nevredniciei. Adresându-se membrilor Sinodului, și-a mărturisit tainica dorință de a ajunge la cele mai înalte nevoințe ale virtuții: „Nu ascund", a zis părintele Teofan, „faptul că, dacă Pronia m-ar duce într-un loc unde să mă pot deda fără împiedicare îndeletnicirilor dragi inimii mele, aceasta ar veni în întâmpinarea dorințelor mele tainice". În sufletul Preasfințitului s-a născut încă de pe atunci hotărârea de a părăsi lumea și de a se retrage în pustie – dar fiind deprins să se supună fără cârtire oricărei însărcinări, a luat asupra sa, ca pe o datorie a ascultării, înalta nevoință a slujirii arhierești.

Cei șapte ani de slujire arhierească la cele două catedre (în Tambov, apoi în Vladimir) au fost pentru Preasfințitul Teofan vreme de grijă neobosită pentru binele păstoriților. El însoțea aproape fiecare slujbă cu un cuvânt foarte ziditor – și roada propovăduirii lui în Tambov s-a concretizat în cele două volume de predici către turma de acolo. Ierarhul Teofan s-a îngrijit de buna rânduială a instituțiilor de învățământ du-

hovnicesc. El a îndemnat conducerea seminarului din Tambov să facă reparații capitale bisericii seminarului; cu ajutorul lui au fost deschise numeroase școli parohiale, școli de duminică și școli particulare. Începând cu data de 1 iulie 1861, prin mijlocirea Preasfințitului înaintea Sfântului Sinod au început să apară „Informațiile eparhiale ale Tambovului", iar din 1865 – „Informațiile eparhiale ale Vladimirului".

În pofida numeroaselor și feluritelor griji legate de cârmuirea eparhiei, ierarhul Teofan găsea vreme și pentru activitatea sa științifico-literară. De această perioadă este legată lucrarea lui teologică „Scrisori despre viața creștină", care cuprinde întregul sistem al învățăturii morale creștine.

În anul 1861 ierarhul Teofan a trăit o mare bucurie. În urma unei hotărâri a Sfântului Sinod, a luat parte la solemnitatea deschiderii moaștelor ierarhului Tihon de Zadonsk. Acest eveniment a produs asupra lui o mare impresie și a slujit drept luminare harică a propriilor lui năzuințe.

În calitate de cap al eparhiei Vladimirului, ierarhul Teofan întreprindea adesea călătorii misionare în centrele schismaticilor de rit vechi, propovăduia acolo cu râvnă învățătura Bisericii Ortodoxe, iar la sfârșitul anului 1865 a deschis în satul Mster din județul Viaznikovsk frăția ortodoxă a Dumnezeieștii Arătări.

Rezervându-și pentru somn doar puțină vreme, episcopul Teofan s-a dăruit cu totul slujirii turmei sale. Întotdeauna mângâietor, el se purta față de toți, indiferent de rangul și de vârsta lor, cu cea mai mare blândețe și bunătate. Dacă era nevoit, ca mai mare al eparhiei, să pedepsească un vinovat, lăsa aceasta pe seama chelarului catedralei, temându-se parcă să încalce legea dragostei, ce l-a călăuzit întotdeauna în viața și în lucrarea sa pastorală.

Oricât ar fi fost însă de înalte calitățile personale ale Preasfințitului Teofan, mulțumită cărora slujirea lui în cinul arhieresc făgăduia să aducă atâtea roade bune Sfintei Biserici, ca arhiereu eparhiot era adesea nevoit să se ocupe cu lucruri care nu erau deloc pe inima lui. Din tinerețe năzuia spre însingurare, văzând idealul călugăresc în desăvârșita lepădare de toate grijile lumești. Ca atare, tot mai puternic și stăruitor a început să se statornicească în el gândul retragerii din activitatea arhierească și al alegerii unui loc de viețuire unde să se poată dărui doar nevoințelor duhovnicești. Încă de când era la catedra Tambovului îndrăgise mănăstirea Vâșa, despre care a spus nu o dată: „Nu-i loc mai bun ca Vâșa". Tocmai într-acolo năzuiau gândurile ierarhului când s-a hotărât să se îndepărteze pentru totdeauna de îndatoririle cârmuirii eparhiei, care erau străine de sufletul lui contemplativ.

Atunci când, în anul 1866, Sfântul Sinod a primit de la Preasfințitul cererea de retragere, ca simplu monah, în mănăstirea Vâșa, membrii lui au rămas nedumeriți și, neștiind cum să procedeze în legătură cu cererea, i-au cerut mai întâi de toate mitropolitului Isidor, întâi-stătătorul Sinodului, să afle pe calea corespondenței particulare ce l-a făcut pe solicitant să ia o asemenea hotărâre. În scrisoarea sa de răspuns, Preasfințitul Teofan scria: „Caut liniște, ca să mă dăruiesc mai în tihnă îndeletnicirilor dorite, cu dorința neabătută ca roada ostenelilor mele să fie și folositoare, și de trebuință Bisericii lui Dumnezeu. Am de gând să slujesc în continuare Bisericii lui Dumnezeu, numai că în alt chip". Totodată, ierarhul recunoștea cât se poate de fățiș că de multă vreme nutrea în suflet visul de a se dedica vieții contemplative în liniștea însingurării și a ostenelilor legate de cercetarea și tâlcuirea Sfintei Scripturi.

Acceptând explicația Preasfințitului, Sfântul Sinod i-a aprobat cererea, și el a fost numit întâi-stătător al mănăstirii Vâșa. Mișcătoare a fost despărțirea turmei din Vladimir de arhipăstorul ei iubit. Nici lui nu i-a venit ușor să plece de la ea. „Pentru Dumnezeu, să nu vă supărați pe mine fiindcă vă părăsesc", a grăit el în cuvântul de rămas-bun. „Nu plec fiindcă aș fi fost silit s-o fac – bunătatea voastră nu mi-ar îngădui să vă schimb pe o altă turmă. Sunt însă atras de viețuirea slobodă de griji, căutând și așteptând ceea ce e mai bun, cum este propriu firii noastre. Cum s-a întâmplat asta, nu mă voi apuca să lămuresc. Un lucru vreau să spun: că în afara cursului exterior al evenimentelor care înrâuresc faptele noastre, există schimbări lăuntrice, care duc la anume hotărâri; în afară de necesitatea exterioară există o necesitate lăuntrică, la care ia aminte conștiința și căreia nu i se poate împotrivi inima. În starea aceasta aflându-mă, un lucru cer de la iubirea voastră: lăsând deoparte judecarea și osândirea pasului deja făcut de mine, sporiți rugăciunea voastră, ca Domnul să nu zădărnicească așteptarea mea și să îmi dăruiască, deși nu fără osteneli, să dobândesc ceea ce caut".

Locuitorii Vladimirului și-au petrecut înlăcrimați păstorul drag...

Ajungând la Vâșa, Preasfințitul Teofan a început prin a lepăda îndatorirea de întâi-stătător al mănăstirii, preferând să rămână acolo ca simplu monah. Îndelung așteptata însingurare, spre care ierarhul năzuise cu atâta stăruință, venise în sfârșit, cu mila lui Dumnezeu... Până la sfârșitul vieții, ierarhul Teofan s-a simțit pe deplin fericit la Vâșa. „Mă numiți «fericit». Așa mă și simt, și n-aș da Vâșa mea nici pe mitropolia Sankt-Petersburgului, nici pe patriarhie, dacă s-ar

reintroduce și dacă m-ar alege patriarh. Vâșa n-o dau decât pe Împărăția Cerurilor".

În primii șase ani petrecuți la Vâșa ierarhul s-a pregătit pentru înalta nevoință a zăvorârii. Laolaltă cu obștea, mergea la toate slujbele mănăstirești, iar în duminici și sărbători slujea chiar el împreună cu arhimandritul și cu ieromonahii. Cuvânt de învățătură nu rostea, dar însăși slujirea lui înaintea altarului lui Dumnezeu era, după mărturia monahilor de la Vâșa, învățătură vie pentru toți: ca o făclie nestinsă, el ardea în rugăciune înaintea chipurilor Mântuitorului, Maicii Domnului și Sfinților...

După Paștele anului 1872, ierarhul Teofan a început viața de zăvorât. Și-a întocmit în chiliile sale o bisericuță cu hramul Botezului Domnului, în care a și început a oficia toate slujbele bisericești cu desăvârșire singur, fără împreună-slujitori. Nu primea pe nimeni, afară de igumenul Arcadie, duhovnicul lui, și de ucenicul de chilie, așa încât nici rudele, nici cunoscuții, nici măcar persoanele de viță împărătească nu-i puteau tulbura zăvorârea când vizitau mănăstirea. În primii zece ani, ierarhul-zăvorât a slujit liturghia în biserica sa de chilie doar în duminici și sărbători, iar în ultimii unsprezece ani – zilnic. Întrebat fiind de unul dintre cinstitorii săi de care era foarte apropiat, ierarhul a răspuns: „Slujesc după Slujebnic, în tăcere, câteodată și cânt..." Și, cu toate că viul grai al ierarhului a amuțit pentru cei cu care avusese cândva împărtășire nemijlocită, el a început să aibă o și mai roditoare înrâurire asupra oamenilor prin cărțile și scrisorile sale de Dumnezeu luminate. Nu refuza să îndrume prin scrisori pe nimeni dintre cei care îi cereau sfat și lămuriri în probleme ale vieții duhovnicești. Primind în fiecare zi între douăzeci și patruzeci de scrisori, ierarhul-zăvorât răspundea la fiecare dintre ele, pătrunzând cu o excepțională sensibilitate în starea duhului celui ce îi scria. Toți, de la înalți funcționari și până la oamenii de rând, cereau de la el sfat, lămurirea nedumeririlor, căutau la el mângâiere în necazuri, ușurare în nevoi.

Ca om trecut cu lucrul prin toate treptele sporirii duhovnicești și ca adânc cunoscător al inimii omenești, Preasfințitul era neasemuit în răspunsurile pe care le dădea chiar și la probleme atât de generale la prima vedere cum ar fi: ce este viața duhovnicească? cum să punem în acord cerințele legii creștinești cu feluritele îndatoriri pe care le pun asupra noastră familia și societatea? cum să nu cădem în deznădejde în mijlocul feluritelor ispite? cum să punem început lucrării desăvârșirii morale și, mergând pas cu pas pe această cale, să intrăm tot mai adânc în mântuitoarea curte a Bisericii? Dezlegând aceste probleme și altele asemenea lor, el nu lăsa, pare se, nimic nelimpezit... Aproape nici un detaliu al vieții duhovnicești în toate mișcările ei de taină nu scăpa de adânca lui luare-aminte. Și știa să explice toate atât de simplu, pe înțeles, și să arunce o lumină atât de limpede asupra lor!

În scrisori, episcopul Teofan spunea aceleași lucruri ca în cărțile sale, dar într-o formă mai simplă și mai clară. Sesizând cu finețe necesitățile duhovnicești ale celui care-i scria, ierarhul lămurea toate problemele și nedumeririle amănunțit, din inimă, fără să-și cruțe puterile. Avea însușirea deosebită de a pătrunde în starea celui care-i scria și de a stabili îndată cu el o cât se poate de strânsă legătură duhovnicească, întemeiată pe o deplină franchețe. Ierarhul și-a păstrat această franchețe și dragoste către aproapele până la fericitul său sfârșit.

Lucrările teologice ale ierarhului Teofan au apărut, fără îndoială, ca rezultat al înaltei lui nevoințe duhovnicești. Cea

mai mare parte dintre cărțile lui duhovnicești au fost alcătuite în vremea petrecută la Vâșa.

Obiectele și conținutul scrierilor Zăvorâtului de la Vâșa sunt foarte variate, dar tema principală a acestor scrieri este mântuirea în Hristos. În anul 1868 a apărut lucrarea fundamentală a sfântului arhipăstor: „Calea spre mântuire (scurt eseu de ascetică)". La temelia ei stau cursurile de teologie morală ținute de ierarhul Teofan în Academia Duhovnicească din Sankt-Petersburg. În carte este expusă toată esența învățăturii morale a ierarhului Teofan. El însuși spunea: „Aici se cuprinde tot ce am scris, scriu și voi mai scrie". În această carte, autorul urmărește întreaga viață a omului care a purces pe calea mântuirii, dă reguli călăuzitoare pentru lucrarea creștină. „Aceste reguli îl iau pe om de la răspântiile păcatului, îl trec pe calea de foc a curățirii și îl ridică înaintea feței lui Dumnezeu, adică până la acea treaptă a desăvârșirii de care e în stare omul, întru măsura vârstei plinirii lui Hristos".

Între anii 1870 și 1871, în jurnalul „Domașniaia Beseda (Convorbirea casnică)" au fost tipărite „Scrisorile despre viața duhovnicească", care au apărut mai apoi și ca volum de sine stătător. Ele reprezintă o expunere profundă a fenomenelor vieții duhovnicești, începând de la primele mișcări harice ale inimii creștinești la împărtășirea cu Dumnezeu și sfârșind cu cea mai înaltă desăvârșire duhovnicească a creștinului.

În anul 1878, monahii mănăstirii athonite Sfântul Pantelimon au editat cartea ierarhului numită: „Ce este viața duhovnicească și cum să ne rânduim în ea". „Aceste scrisori", scria ierarhul, „sunt adresate unei frumoase domnișoare și zugrăvesc viața duhovnicească așa cum este ea... Domnișoara cu pricina locuiește împreună cu tatăl ei: nu vrea să se că-

sătorească, dar nici în mănăstire n-are curaj să intre. Domnul s-o rânduiască. Obiceiurile ei sunt foarte bune și de nădejde. Da – mântuirea nu ține de locul unde trăiești. Ea este cu putință în orice loc și se lucrează în orice loc. Pentru cei ce se mântuiesc, pretutindeni este cale strâmtă și necăjită. Și nimeni nu s-a priceput încă s-o presare cu flori". Această lucrare, ca și „Calea spre mântuire", ajută omul să întoarcă spatele păcatului și, privind mai adânc în sine, să purceadă pe calea strâmtă ce duce la viața veșnică.

La temelia de Dumnezeu înțelepțitelor scrieri ale sfântului arhipăstor au stat scrierile dascălilor bisericești și asceților răsăriteni. Remarcabil cunoscător al literaturii ascetice, Preasfințitul Teofan nu numai că se călăuzea în scrierile sale după tradițiile ei, ci le-a și întrupat pe acestea în viața sa, verificând adevărul premiselor ascetice ale Sfinților Părinți prin propria experiență duhovnicească.

Deosebit de prețioase pentru știința teologică sunt numeroasele lucrări de teologie morală ale ierarhului. În aceste producții, Preasfințitul Teofan a descris idealul adevăratei vieți creștine și căile ce duc la atingerea lui.

În scrierile ierarhului Teofan sunt expuse bazele psihologiei patristice. Arhipăstorul a pătruns în cele mai ascunse taine ale sufletului omenesc. În lucrările lui profunzimea analizei psihologice și a teologiei se îmbină în modul cel mai natural cu simplitatea expunerii. Cercetând puterile sufletești și duhovnicești ale omului, Preasfințitul Teofan pătrunde adânc în lumea lui lăuntrică. Această pătrundere este urmarea atentei observații și a marii experiențe duhovnicești a ierarhului.

Una dintre cele mai însemnate realizări ale vieții Preasfințitului Teofan este reprezentată de remarcabilele lui lucrări

exegetice, care constituie un prețios aport pentru biblistica rusă. În anul 1869 a fost editată tâlcuirea ierarhului la psalmul 33, în anul 1871 – tâlcuirea la Hexapsalm, iar începând din anul 1872 lucrările exegetice ale sfântului arhipăstor au început să fie tipărite cu regularitate în periodicele eparhiale: au văzut lumina tiparului vestitele lui comentarii la Epistolele pauline și la psalmul 118. În anul 1885 a apărut cartea lui „Istoria evanghelică despre Dumnezeu Fiul, Care S-a întrupat pentru a noastră mântuire, expusă în ordine cu cuvintele sfinților evangheliști". Această carte a ierarhului Teofan reprezintă o completare a lucrării „Indicații pe care, urmându-le, fiecare poate să-și alcătuiască din cele patru Evanghelii o singură istorie evanghelică completă", editată încă din anul 1871.

În strânsă legătură cu toate lucrările teologice ale episcopului Teofan stă activitatea lui de traducător. El și-a adunat experiența duhovnicească nu doar din propriile trăiri lăuntrice, ci și din literatura ascetică, de care a fost întotdeauna foarte interesat. Cea mai importantă dintre operele de traducător ale ierarhului este „Filocalia", la baza căreia stau scrierile despre viața duhovnicească ale întemeietorilor și marilor învățători ai ascetismului creștin: Antonie cel Mare, Macarie Egipteanul, Marcu Ascetul, Isaia Pustnicul, Evagrie, Pahomie cel Mare, Vasilie cel Mare, Maxim Mărturisitorul, Ioan Scărarul și alți Sfinți Părinți. Traducerile lui se disting prin faptul că sunt foarte accesibile, fiind însoțite de completări și de explicații. În anul 1881 ierarhul Teofan a terminat traducerea operelor Cuviosului Simeon Noul Teolog, pe care mai apoi avea să le recomande adeseori fiilor săi duhovnicești: „Simeon Noul Teolog este o comoară neprețuită. El insuflă mai puternic decât oricine râvna pentru

viața harică lăuntrică... El expune cu o excepțională stăruință esența vieții creștine, arătând cât se poate de cuprinzător cum vine ea de la Domnul Mântuitorul. Și totul este la el înfățișat atât de limpede, că supune mintea fără putință de împotrivire".

Prin statornica luare-aminte la sine, prin trezvie și priveghere, nevoitorul-zăvorât a ajuns la cea mai înaltă treaptă a desăvârșirii duhovnicești. În ce a constat și cum a decurs viața lăuntrică, duhovnicească a ierarhului în cei 22 de ani de zăvorâre a rămas pentru toți o taină. Singurul martor cu care nevoitorul era nevoit să aibă împărtășire față către față a fost Evlampie, ucenicul lui de chilie. Îndatoririle acestuia erau însă foarte restrânse. În fiecare zi, la un semnal anume, el apărea din odaia sa de la etajul inferior al locuinței vlădicești ca să-i servească o ceașcă de cafea și prânzul, care în zilele de dulce era alcătuit dintr-un ou și un pahar de lapte, iar la patru seara îi aducea o ceașcă de ceai. Aceasta era hrana zilnică a nevoitorului. În sarcina aceluiași ucenic de chilie intra și pregătirea de cu seara a toate cele de trebuință pentru săvârșirea Sfintei Liturghii: prescura, vinul roșu, tămâia...

Ierarhul obișnuia să scrie în derâdere despre zăvorârea sa, smerenia făcându-l să nu dea însemnătate faptului că trăiește în singurătate, rupt de lume. „Mi-a mers vestea de zăvorât", scria el, „iar aici nici miros de zăvorât nu este. Mă apucă râsul când spune cineva că sunt zăvorât. Lucrurile nu stau deloc așa. Trăiesc cât se poate de obișnuit, atâta doar că nu ies și nu primesc pe nimeni, în timp ce adevărata zăvorâre înseamnă să nu mănânci, să nu bei, să nu dormi, să nu faci nimic, ci numai să te rogi. Iar eu stau de vorbă cu Evlampie (ucenicul de chilie), mă plimb pe balcon și îi văd

pe toți, corespondez... Mănânc, beau și dorm pe săturate. Vreau măcar să postesc ca zăvorâții adevărați, însă trupul neputincios nu știe cum să dea bir cu fugiții... Și lenea nu mă lasă să lucrez ceva. Aș tot dormi și aș ședea cu mâinile în sân. Câteodată mai cârcălesc ceva, însă îmi vine gândul: «La ce să mă chinuiesc?», și mă las păgubaș... trec zile după zile, și moartea se apropie. Ce să zic și cum să mă îndreptătesc – nu găsesc nicicum! E jale! În scrierile lui Efrem Sirul este o plângere: «De scris, scriu bine, dar eu, cu cum sunt?» Vai! Dacă el a găsit de cuviință să spună asta, noi, frate, cum ne-om mai descurca?... Te apuci să scrii – ce-i mai mustri pe alții!... Undeva scrie la Prorocul: „Vai celor ce scriu". Cu adevărat, vai! Scrii tot felul de lucruri, dar tu nici nu te miști din loc... Aici este beleaua... Pesemne că pe noi, cărturarii, doar mormântul o să ne îndrepte în privința asta... De îndreptat, bineînțeles c-o să ne îndrepte, dar n-o să fie prea târziu?! Sufletul meu s-a împietrit însă și nici nu vrea să ia aminte. Parcă nici n-ar fi vinovat, ci sfânt. Vai! Vai!"

În ultimii ani, din pricina scrisului îndelung și încordat, ierarhului-zăvorât a început să-i slăbească vederea, dar a continuat să se ostenească la fel ca înainte, străduindu-se să-și păstreze programul zilnic. Doar începând cu 1 ianuarie 1894, cu cinci zile înainte de sfârșitul lui, acest program zilnic a început să fie încălcat...

Făclia vieții nevoitorului se mistuia treptat – și el, dându-și seama de acest lucru, își aștepta liniștit moartea. „A muri", scria vlădica, „nu este cine știe ce. Trebuie să așteptăm asta. Așa cum cel ce priveghează ziua așteaptă noaptea ca să doarmă, și cel viu trebuie să-și privească dinainte sfârșitul, când se va odihni. Atâta dăruiește, Doamne: să adorm în Domnul, ca totdeauna cu Domnul să fiu".

În ajunul praznicului Dumnezeieștii Arătări, simțindu-se slăbit, vlădica i-a cerut ucenicului de chilie să-l ajute să se plimbe prin cameră. Acesta l-a sprijinit să facă de câteva ori înconjurul odăii, după care, obosind vlădica, i-a dat drumul și apoi s-a întins pe pat. În ziua următoare, de hramul bisericii sale de chilie, a fost totuși în stare să slujească dumnezeiasca Liturghie. În acea zi a întârziat să dea semn pentru ceaiul de seară, și ucenicul de chilie s-a văzut nevoit să arunce cu de la sine putere o privire în chilia ierarhului. Vlădica zăcea în pat cu ochii închiși; mâna stângă îi odihnea pe piept, iar cea dreaptă era în poziția binecuvântării arhierești. Ierarhul Teofan a adormit cu pace în Domnul chiar în ziua hramului bisericii sale de chilie...

Prohodirea răposatului episcop-zăvorât a fost săvârșită pe 11 ianuarie de către episcopul Ieronim al Tambovului, luând parte o mulțime uriașă de clerici și de mireni.

Trupul răposatului arhipăstor a fost îngropat în catedrala cu hramul icoanei Maicii Domnului Kazanskaia a mănăstirii din Vâșa, și anume în altarul din dreapta, cu hramul icoanei Maicii Domnului Vladimirskaia[2]. La căpătâiul mormântului a fost ridicată o lespede pe care au fost înfățișate trei cărți ale ierarhului: „Filocalia", „Tâlcuirea epistolelor pauline" și „Schița învățăturii morale creștine".

Într-una din lucrările sale, ierarhul Teofan scrie: „Cei morți continuă să trăiască și pe pământ, în amintirea celor vii, prin faptele lor bune". Sfântul arhipăstor și-a închinat toată viața căutărilor căii spre viața veșnică, și în scrierile sale a arătat această cale și generațiilor următoare.

---

[2] La ruși, bisericile au în numeroase cazuri altare secundare (n. tr.).

În anul 1988, la Sinodul Local al Bisericii Ortodoxe Ruse ierarhul Teofan Zăvorâtul a fost canonizat ca „nevoitor al credinței și bunei cinstiri, care a înrâurit adânc renașterea duhovnicească a societății contemporane lui. Prin nevoința rugăciunii sale contemplative, prin curăția inimii, prin întreaga înțelepciune și evlavia sa, ierarhul Teofan a dobândit darul de a trăi asceza Sfinților Părinți. Ca teolog și exeget, el a expus această experiență în numeroasele sale scrieri, care pot fi privite de către fiii Bisericii ca ajutoare prețioase în lucrarea mântuirii creștine".

Răspunsuri la probleme ale intelectualilor

Stau și cuget

Ce mult înseamnă gândul grijuliu, priveghetor și cu luare-aminte! El îl pune pe om în rânduială atât pe dinlăuntru, cât și pe dinafară și îl învață să întoarcă toate spre slava lui Dumnezeu. El se naște împreună cu frica lui Dumnezeu și împreună cu ea crește. Cu cât e mai înaltă viețuirea, cu atât este și gândul mai puternic – în schimb, cu atât mai primejdios este să îl pierzi. Chiar și o slăbire a lui de o clipă este primejdioasă, darmite una prelungită. Tocmai de aceea a spus Domnul: *Tuturor zic: privegheați*. Gândul acesta înmulțește ostenelile și nevoințele, care aduc totdeauna o mai mare sau mai mică oboseală. De simțământul oboselii se și apucă totdeauna vrăjmașul pentru a tăia râvna. „Vezi cât te-ai ostenit", zice, „că te-au lăsat puterile; hai, las-o mai moale".

Dorința de a o „lua mai moale" e cel dintâi vrăjmaș al ostenelilor întru mântuire; ea cuprinde atât sufletul, cât și trupul. Pleacă tu urechea la acest gând, și mii de glasuri se vor ridica din suflet și din trup cerând drepturi la „mai moale" și „mai ușor". Asta-i deja stare de ispită, din care fără luptă n-ai să ieși. Așadar, luptă-te și biruie, căci dacă te vei pleca ei îți vei strica rânduielile, îți vei băga tulburare în cuget și în simțăminte, te vei răci, vei bate pasul pe loc. Iar după aceea vor veni chemările ademenitoare ale patimilor, și dacă n-ai să-ți vii în fire ai să cazi în păcatele tale obișnuite.

Temelia vieții de osteneală spre mântuire este răbdarea. Răbdarea, în chipul său cel adevărat, nu este clintită de nici o potrivnicie. Ea seamănă cu oțelul călit, cu diamantul, cu o stâncă ce se înalță deasupra valurilor. Dar ca să devină astfel, înaintea ei trebuie să meargă moartea lăuntrică față de toate, afară de Dumnezeu și de cele dumnezeiești. Mortul nu simte nimic: nici cel cu adevărat răbdător nu simte nimic din ceea ce îl bate din afară. Temelia acestei morți duhovnicești se pune chiar la întoarcerea păcătosului. Ca un prunc nou născut, la început e slabă, dar crește o dată cu îndreptarea spre bine a obiceiurilor. O dată cu ea cresc și ostenelile, crește și răbdarea. De aici reiese că răbdarea nu se face dintr-o dată de diamant. Înaintea ei merge uneori un lung răstimp de creștere, în care răbdarea este întovărășită de durere, de apăsare și suferință sufletească mai mult sau mai puțin vie. În starea aceasta, răbdarea este murire dureroasă față de sine și față de toate cele zidite, pentru Dumnezeu.

Și răbdarea este ispitită de ademenirea lui „mai ușor". Ca aceste ademeniri să fie cât mai puține, nu trebuie să ne apucăm dintr-o dată de nevoințe grele, ci să începem de la măsuri mici și să urcăm la cele mari, după felul în care a făcut Sfântul Dorotei cu Dositei în privința mâncării. Este însă și un hotar ce nu se poate trece: nu ține trupul. Așa trebuie făcut în privința tuturor trebuințelor trupești. În satisfacerea lor este un prag de jos. Legea nevoinței este aici următoarea: ajungând la acest prag de jos, oprește-te la el, așa încât din partea cu pricina să nu mai ai tulburare, iar apoi întoarce-ți toată luarea-aminte și toată osteneala spre cele dinlăuntru.

Un Bătrân duhovnicesc spunea: „A dat Dumnezeu și dorm acum când voiesc și cât voiesc". La fel se întâmplă cu mâncarea și cu băutura. Trupul nu e vrăjmaș. Pune-l în rânduiala sa, și îți va fi prietenul cel mai de nădejde.

Să atunci, cine-i vrăjmașul? Obiceiul de a face cheful trupului, deprinderea de a face grija trupului spre poftă. Cum cere trupul ceva, i se și dă negreșit, ba încă se mai și gândește omul cum să-i facă mai dulce mulțumirea. În această rânduială, trupul devine stăpân, iar sufletul slugă, ai cărei *ochi caută spre mâinile stăpânei sale*. De aici vine răul, că se întoarce rânduiala pe dos: trupul, neavând minte, nu poate să se țină singur în rânduială, iar sufletul nici o vorbuliță nu cutează să spună împotriva lui.

De unde vine potopul plăcerilor și patimilor trupești? De la slugarnicia sufletului, care vrea să facă plăcere trupului. Trupului, ca atare, îi este nefiresc acest potop – la dobitoace nu îl vedem. În el își face de cap sufletul, ale cărui porniri sunt nemărginite. Întorcând spatele lucrurilor ce pot cu adevărat să-l mulțumească, fiindcă sunt nemărginite, la fel ca pornirile lui, unindu-se cu plăcerile trupești și așteptând să găsească în ele binele căutat, sufletul împinge tot mai departe hotarele lor firești ca să le aducă în potrivire cu nemărginirea pornirilor sale. Împingând tot mai departe aceste hotare, atât cantitativ, cât și calitativ, sufletul, în nădejdea de a dobândi aici deplinătatea bunătăților, ajunge la nebunie desfătată (manie) în pornirile sale de a face plăcere trupului și tot nu află ceea ce caută, ci doar aduce neorânduială, atât în sine, cât și în trup: în sine fiindcă nu-și face ceea ce trebuie să-și facă, iar în trup fiindcă trupului îi este pusă în toate o măsură firească, a cărei încălcare e stricătoare pentru el.

Degeaba se spune că asceții își urăsc trupul. Ei nu fac altceva decât să-l pună în rânduiala sa și să-i îndeplinească cerințele cu măsură - supunând, firește, această măsură unor

scopuri aparte. Trupul este unealta sufletului în împlinirea scopurilor petrecerii lui pământești. Asceții fac și din îndeplinirea cerințelor trupești o unealtă pentru aceleași scopuri. De pildă, întrucât privegherea dezvoltă în suflet umilința mântuitoare, ei își scurtează somnul și adeseori nu dorm deloc; întrucât simțurile îi răspândesc, taie prin însingurare revărsarea senzațiilor asupra lor, și așa mai departe.

Alfa și Omega

Despre Domnul, Mântuitorul nostru, Care ne-a mântuit pe noi prin moartea Sa pe Cruce, s-a zis că El este Mielul cel junghiat de la întemeierea lumii (Apoc. 13, 8). Prin urmare, la întemeierea lumii s-a avut în vedere moartea pe Cruce; altfel spus întemeierea lumii s-a săvârșit potrivit ideii Crucii. Dacă istoria lumii și mai ales a omului a fost după aceea o împlinire a acestui plan, ce stă la temelia întemeierii lumii, se cuvine să spunem că Crucea Domnului a fost scopul istoriei premergătoare ei și este punctul de plecare al istoriei care i-a urmat. Ea e puterea care pune în mișcare tot ce se întâmplă în lume; tot ea va pune capăt curgerii întâmplărilor din timp. Când se va arăta semnul Fiului Omului va veni îndată Judecata, la care se va hotărî soarta pământenilor, și începutul vieții celei noi.

Înnoirea lumii

Arătându-Se apostolilor după învierea Sa, Domnul a zis că I s-a dat toată stăpânirea în cer şi pe pământ (Mt. 28, 18). Aşadar, principiile creştine au început să cârmuiască lumea – altfel spus, puterile dumnezeieşti reaşezătoare au început lucrarea lor de la persoana Dumnezeu-Omului în toate fapturile dimpreună, care aveau nevoie de reaşezare. Făptura a simţit asta, a presimţit slobozirea sa de deşertăciunea care avea să crească de aici şi a început să suspine pentru asta, precum a auzit de Dumnezeu insuflatul apostol (Rom. 8, 22). Această reaşezare se desfăşoară în chip nevăzut pentru privirea noastră slabă şi chiar poate să ni se pară cu totul altceva – însă lucrarea lui Dumnezeu se desfăşoară nu potrivit presupunerilor noastre, ci după planul Lui. La sorocul rânduit de Sus se va arăta făptura înnoită, când nimeni nu se va aştepta la asta. *Împărăţia lui Dumnezeu nu vine cu pândire.*

Destinele lumii

Când in Apocalipsă a fost înfăţişată cartea destinelor, pecetluită cu şapte peceţi, s-a auzit glas: *Cine este vrednic a deschide cartea şi a dezlega peceţile ei?* (Apoc. 5, 2) Răspunsul a fost: Mielul lui Dumnezeu, adică Domnul Iisus Hristos, Cel răstignit pe cruce. Mielul deschide pecete după pecete, iar un şir de arătări însoţeşte fiecare deschidere a unei peceţi (Apoc. 5; 6). Aceasta este întruparea în chipuri a cuvintelor Domnului: *Datu-Mi-s-a toată puterea în cer şi pe pământ* (Mt. 28, 18). Întâmplările curg potrivit poruncii Domnului şi, prin urmare, totul are ca scop Împărăţia cea întemeiată şi păzită de către El. Noi nu putem pricepe cum se leagă cutare sau cutare întâmplare de acest scop, dar nu încape indoială că toate se îndreaptă spre el. Nu ni s-a dat să înţelegem cum, întrucât cârmuirea lumii nu este treaba noastră. Treaba noastră e să ne mântuim prin mijlocul care ne-a fost deschis de către Domnul Dumnezeu, şi într-acolo trebuie să se îndrepte toată grija noastră. Lumea văzută este o taină – şi istoria celor ce se întâmplă în lume este o taină; atât una, cât şi cealaltă sunt pecetluite de noi. Priveşte, minunează-te şi măreşte neurmata minte a lui Dumnezeu: nu-i mai bine să încetăm a alcătui presupuneri şi a construi teorii? Acesta va fi un lucru mult mai raţional decât a construi tot felul de teorii din propriul cap.

Nepătrunsul în înnoirea lumii

Există la apostol ideea potrivit căreia Domnul împărătește: să se supună sub picioarele Lui toți vrăjmașii Lui. Iar când toți aceștia se vor supune, *atunci și Însuși Fiul Se va supune Celui ce a supus Lui toate, și va fi Dumnezeu toate întru toate* (1 Cor. 15, 28).

Aici se vorbește despre Domnul ca despre Dumnezeu-Omul, Reașezătorul celui căzut și Mântuitorul celui pierdut, este arătată o anumită trăsătură a înnoirii ce va să fie a lumii – dar în ce constă esența ei nu putem pătrunde cu mintea. Nu putem pătrunde în ce va sta această supunere a Fiului, Care și acum face totul după voia Tatălui, și potrivit deoființei cu El nu poate face altfel. Nu putem pătrunde nici ce înseamnă: *va fi Dumnezeu toate întru toate*. Aceasta presupune, fără urmă de îndoială, o luminoasă bună-ființare atotcuprinzătoare a tuturor făpturilor. Ce gând răpitor de îmbucurător!

Dar iadul? Ce va fi cu puterile necurate și cu nenorociții de păcătoși osândiți? Sfântul Ioan Gură de Aur spune că ei vor fi dincolo de hotarul acelei lumi în care Dumnezeu va fi *toate întru toate*. Și acolo va fi Dumnezeu, dar numai cu puterea și cu dreptatea, pe când aici și cu fericirea.

Nemții, cărora suntem îndemnați cu atâta osârdie să le urmăm, vor să filosofeze altfel. Lor li se pare că supunerea tuturor vrăjmașilor va însemna că, în cele din urmă, și dracii

vor înceta să lupte împotriva lui Dumnezeu, își vor recunoaște înfrângerea și se vor supune. Dacă dracii se vor pocăi – spun ei – cu atât mai grabnic se vor pocăi păcătoșii, păcatul și tot răul vor pieri, va împărăți doar binele – și asta ar însemna că va fi Dumnezeu *toate întru toate*. Chinuri vor fi, însă nu veșnice. Vor trece mii de ani, milioane de milioane de ani, dar până la urmă va veni sorocul când chinurile iadului se vor termina. Toți se vor curăți și va veni o... bucurie paradisiacă generală.

Aici se scapă din vedere faptul că supunerea vrăjmașilor sub picioarele Domnului nu înseamnă recunoașterea de bunăvoie a stăpânirii Celui ce i-a supus, cum o cere simțământul de pocăință și de întoarcere, ci doar curmarea putinței lor de a lucra împotriva lui Dumnezeu, legarea lor. Ei tot vor mai fi gata să se lupte și vor scrâșni din dinți, însă puteri nu vor mai avea ca să mai facă ceva. Dracii nu pot merge de-a dreptul împotriva lui Dumnezeu: ei I se împotrivesc târându-i în păcat pe oameni, care ar trebui să fie ai lui Dumnezeu. Astfel, câtă vreme vor mai fi oameni prin care pot să-și arate împotrivirea față de Dumnezeu, dracii încă vor fi parte luptătoare; dar când nu vor mai fi asemenea oameni, împotrivirea lor se va curma și atunci se vor despărți în două tabere: oamenii care s-au dat întru totul lui Dumnezeu în Domnul Iisus Hristos și dracii-luptători împotriva lui Dumnezeu dimpreună cu oamenii satanizați prin lucrarea dracilor; atunci va fi și sfârșitul lumii. Drepții vor merge în viața veșnică, iar păcătoșii satanizați în chinul veșnic, în tovărășia dracilor și în împărtășirea cu ei.

Se vor sfârși aceste chinuri? Dacă se vor sfârși satanismul și satanizarea, și chinurile pot să se sfârșească. Dar satanismul și satanizarea se vor sfârși oare? O să vedem

atunci... Dar până atunci să credem că precum viața veșnică, unde vor merge drepții, n-are sfârșit, nici chinul veșnic, care-i amenință pe păcătoși, nu va avea sfârșit. Nici o presupunere nu dovedește putința încetării satanismului. Ce n-a văzut satana după căderea sa! Câte puteri ale lui Dumnezeu nu s-au arătat! Cum a fost doborât el înainte prin puterea Crucii Domnului! Cum este doborâtă până acum prin această putere toată viclenia și răutatea lui! Și tot nu-i ajunge, tot se împotrivește; cu cât merge mai departe, cu atât se îndărătnicește mai tare. Nu, n-are nici o nădejde de îndreptare! Iar dacă n-are el nădejde de îndreptare, n-o au nici oamenii satanizați prin lucrarea lui. Așadar, nici iadului cu chinurile veșnice nu are cum să nu mai fie.

Bucuria vieții

Bucurie a vieții!... Ce bucurie să te întâlnească omul la cineva! Tu ești un oaspete ceresc pe acest pământ al necazurilor. Și totuși, apostolul a rostit ca pe o poruncă: *Bucurați-vă pururea* (Filip. 4, 4). Ce-i drept, această poruncă e datorie doar pentru cei ce au primit chezășia bucuriei în Duhul Sfânt; dar care dintre fiii și fiicele Bisericii este străin de harul Duhului Sfânt? Prin urmare, toți au izvorul bucuriei.

Și atunci, de ce nu se bucură toată lumea? Pesemne fiindcă nu ascultă de altă poruncă a apostolului: *Duhul să nu-L stingeți* (1 Tes. 5, 19). A fost stins Duhul – s-a astupat și izvorul bucuriei, a venit și mâhnirea apăsătoare. Trei poveri se pun asupra celui ce stinge Duhul, și îl apasă: gândul la ce va fi, trista aducere-aminte a conștiinței de ce a fost și grija de ce este – și umblă omul cu capul în pământ. Ce este de făcut?

Pocăiește-te, ia asupră-ți osteneala facerii de bine, varsă necazul tău la Domnul – și iarăși vei ridica fruntea și vei privi mai vesel la viață. Atunci se va întoarce la tine și izvorul bucuriei – harul lui Dumnezeu.

De ce avem cu toții gânduri atât de grele? Fiindcă luăm asupra noastră toată purtarea de grijă pentru noi – iar aici totul se destramă, nimic nu e temeinic, nimic nu e statornic. Și stă omul, și își stoarce mintea cum să facă temeinic și statornic ceea ce se străduiește să zidească. De câte mii de

ani își stoarce mintea, și tot n-a aflat nimic! I s-ar putea spune: „Materialul tău e prost, schimbă-l!", dar ce putere are un cuvânt când experiența miilor de ani nu-l învață minte? Și atunci, așa vor rămâne lucrurile? Păi da, câtă vreme așa va rămâne omul. Încă din rai i s-a părut că Dumnezeu nu rânduiește cum trebuie viața lui și că va rândui el singur toate cu mai multă deșteptăciune și mult mai bine. Prima experiență nereușită a fost foarte pilduitoare, prima amăgire atrăgătoare – și l-a atras, în ciuda învățăturii de minte. Dumnezeu a poruncit în rai ce și cum trebuie să fie; omul a zis: „Ba nu, nu așa, uite **așa**!" Acest „nu așa, uite **așa**" a ajuns deviza îngâmfatelor gânduri omenești. A dat Dumnezeu Descoperirea, ca să arate cum trebuie să privim toate; omul zice: „Nu, nu așa, uite **așa**!" – și construiește propria viziune asupra lumii. Mântuitorul a venit și a rânduit mântuirea; omul aude binevestirea despre aceasta și zice: „Nu așa, uite **așa**!" – și construiește planuri proprii. Domnul a întemeiat pe pământ, ca pe un stâlp de nor, Biserica, pentru a arăta drumul spre necurmata bună-ființare – la care omul zice: „Nu așa, uite **așa**!", și își croiește propriile drumeaguri și cărări. Astfel, câtă vreme va dăinui în om această sete de a îndrepta dumnezeieștile rânduieli, el tot o să gândească gânduri grele și tot nu o să-i vină nimic de Doamne-ajută în minte. Asta nu va lua sfârșit decât atunci când omul, obosind, va pune toate gândurile sale la picioarele tronului purtării de grijă dumnezeiești și va înălța glas: *Cu judecățile care le știi, mântuiește-mă!* Dar și aceasta nu se întâmplă decât în parte, iar societatea omenească, luată ca întreg, se va tot învârti în deșert după năravul său cel vechi – și iată cum se lămurește spusa de toți știută: *Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune* (Ecl. 1, 2).

Tocmai asta este

Uitând de Dumnezeu, „deștepții" vremurilor noastre cred că toate vin „de la natură" – credință ce le vine fie din dispoziția lor morală, fie dintr-un sistem de raționamente *sui generis*. Îi întrebi: „Dar natura ce e?" – „Păi uite, tot ce vezi", răspund ei. „Dar ce anume? Văd soarele, luna, stelele – acestea sunt natura?" – „Nu." – „Văd aerul, apa, pământul – acestea sunt natura?" – „Nu." – „Iar nu? Bine; văd plantele, animalele, omul – acestea sunt natura?" – „Nu." – „Și atunci, ce este natura?" Trebuie să fie ceva **nevăzut, nepipăibil**, care există în întregul ansamblu al celor ce sunt. Dacă spunem că totalitatea celor ce sunt este natura, atunci, dat fiind că nici o parte nu reprezintă în sine natura, trebuie să socotim natura drept ceva **atotpătrunzător**, **atotcuprinzător**, nevăzut în cele văzute. Astfel, pozitiviștii trebuie, vrând-nevrând, să admită un concept de natură foarte... abstract și ideal.

Îi mai întrebi pe „deștepții" de acum: „Floarea asta de ce-i așa?" – „Natura a făcut-o", răspund. „Dar animălutul ăsta, de ce-i așa?" – „Așa l-a lăsat natura". „De ce primăvara e așa, iar iarna altfel?" – „Organizarea naturii". Orice i-ai întreba – natura și iar natura. Așadar, natura este ceva **atotlucrător**, **atotrânduitor** – iar întrucât rânduiește tot ce vedem noi pe bucățele, înseamnă că ea nu poate fi ceva dintre cele care se văd și pe deasupra trebuie să fi existat înaintea

tuturor, să premeargă tuturor, ca să le poată face pe toate. Coroborând toate raționamentele, trebuie să recunoaștem că natura este ceva **nevăzut, nepipăibil, atotpătrunzător, dinainte de timp, veșnic**. Iar dacă ne gândim cât de imensă este producția naturii, cu câtă înțelepciune și desăvârșită finalitate sunt rânduite toate, la însușirile arătate mai sus va trebui să adăugăm că ea este **atotputernică, preaînțeleaptă, bună** și **dreaptă**.

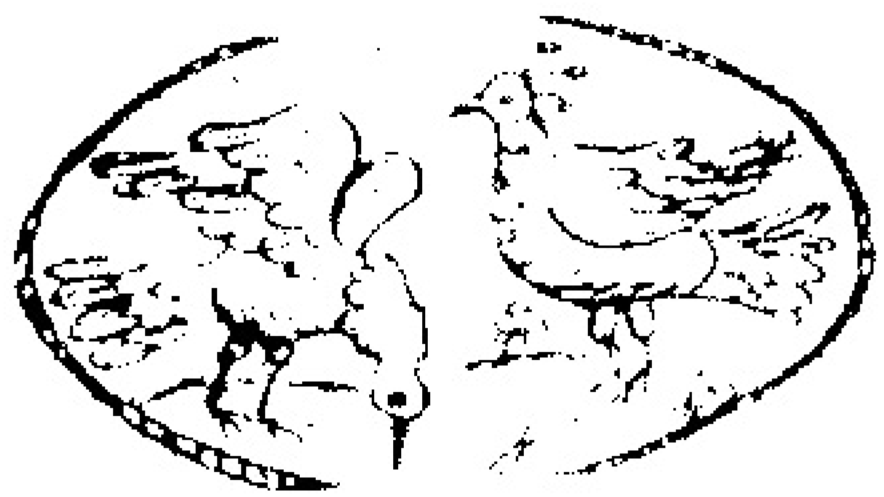
Cu alte cuvinte, va fi tot Dumnezeu, adică ceea ce pozitiviștii nu vor să recunoască și despre care se tem chiar să vorbească. În Evul mediu se făcea deosebire între natura ca ansamblu al celor existente și natura atotorganizatoare: aceasta din urmă era desemnată prin cuvintele *natura naturans*, iar prima ca *natura naturata*. Potrivit logicii lor, reieșea că într-un sistem atotcuprinzător de filosofare nu poți rămâne numai cu cea din urmă; dar aceeași logică pretindea ca *natura naturans* să nu fie confundată sub nici o formă cu *natura naturata*. Tentativa de confundare a lor a început cu Kant și a fost încheiată de Hegel. Acum, gândirea „hegelizantă" e la modă, deși nu se exprimă întotdeauna hegelian. Așa sunt vremurile: este la modă să încropești o filosofare proprie, fără să te gândești prea mult la temeinicia ei.

Setea și izvoarele

Auzim în Biserică cuvânt de la fața Domnului: *Cela ce însetează, să vină la Mine și să bea* (In. 7, 37). Câți dintre cei ce aud acest cuvânt nu sunt munciți de sete, și totuși nu merg la Izvorul atotalinător, în ciuda faptului că au în fața ochilor și izvorul, și marea mulțime a celor ce și-au potolit setea din acest Izvor! Oare le place însetarea sau nu le place Izvorul atotalinător? Cine știe! Nici ei nu știu de ce nu merg la El. Acest Izvor este fără plată, în timp ce toate celelalte la care merg sunt plătite și cu averea, și cu sănătatea, iar câteodată chiar cu cinstea și vrednicia omului. Este de neînțeles: de ce se duc la acestea gloate întregi, iar la El de-abia găsești pe cineva? De parcă acelea sunt mai aproape și potolesc mai grabnic setea, iar El este și mai departe, și chiar dacă potolește setea, n-o potolește ca acelea. Ar trebui să-și cerceteze mai amănunțit însetările, să statornicească mai limpede cât preț au și apoi să hotărască ce sete trebuie potolită și care trebuie înăbușită; atunci fiecare sete ar trage la izvorul înrudit cu ea și s-ar arăta că însetările pe care le potolește Izvorul atotalinător sunt înăbușite în ei, nu mai cer nimic și nu mai trag către Izvor.

Și atunci, cum trebuie stârnite ele? Ca ele să se aprindă, trebuie stinse celelalte. Că asta trebuie, pricepe fiecare, dar nu vrea – și aici e tot secretul: **nu vrea**. Ce să mai zici, făptura liberă: ce vrea, aceea face, iar ce nu vrea – nu face, cine

să o silească? Păi, atunci îndulciți-vă de avantajul libertății voastre și chinuiți-vă cu însetări nepotolite! Dar să vă amintiți că atâta timp cât vă aflați aici, oricare din însetările voastre tot se mai potolește (sau pare potolită) pentru o clipă, dar pe lumea cealaltă ce va fi? Ce veți face **acolo** cu însetările voastre? Setea va trăi, dar să o potoliți nu veți avea cu ce – iată și focul, foc veșnic, căci sufletul nu moare. Iar a trece la cei ce nu au însetări chinuitoare nu va fi cu putință, căci între unii și ceilalți *prăpastie mare s-a întărit* (Lc. 16, 26), și de la unii la ceilalți nu este chip de trecere.

Limba patimilor

Oricare patimă, ca și păcatul îndeobște, își are limba sa. Această limbă nu este alcătuită din vorbe goale, ci exprimă conceptele și principiile prin care patima își apără dreptul de a exista între celelalte manifestări ale vieții, apără legitimitatea sa. Inima iubitoare de păcat primește întotdeauna cu convingere aceste argumente ale patimilor, în ciuda faptului că toate sunt evident lipsite de consistență. Tocmai aici este rădăcina orbirii păcătosului. Este vorba de o predispoziție în folosul păcatului, este vorba și de prejudecăți ale inimii, de care nu eliberează nici un fel de educație exterioară, oricât de strălucită ar fi. Când patima ademenește, ispitindu-l pe cel liber de ea, ca și când se scoală în cel robit de ea, se arată întotdeauna însoțită de suita concepțiilor mincinoase, care ascund urâțenia ei. Pe cel care nu se ferește, nălucile acestea îl înhață și parcă îl înfășoară în beznă și în ceață. Și merge omul în urma patimii spre pierzarea sa – nu numai liniștit, ci chiar cu o anume însuflețire, ca la un lucru drept, care îi pregătește slavă. Ceața aceasta se destramă, dar după ce faptul e consumat. Înaintea celui ce nu se lasă de prima dată pradă patimii se proțăpește suita ei și își începe apologia. Ea îi vâră sub nas drepturile sale la atenție, dar omul le contestă – și dacă e bun avocat în privința asta o face lesne, iar patima, rușinată, se depărtează. Totuși, aici cumpăna dreptății nu se înclină totdeauna potrivit legilor dreptății: se bagă viclenia

inimii și tulbură dreptul mers al lucrurilor. Atunci, chiar fără să mai aștepte sfârșitul procesului, președintele completului de judecată înclină deseori să hotărască în folosul amăgitoarei. Ce este de făcut? Trebuie ca omul să demonteze dinainte toate argumentele patimilor și să le cerceteze punctele slabe, apoi să își formeze contraargumente pe care să le pună în inima sa ca pe o rezervă de arme biruitoare. Când va începe „procesul" cu patima, trebuie doar să scoată la lumină aceste contraargumente, și patima va fugi cum fuge de Cruce puterea necurată.

Eroarea de calcul

Au fost (poate că sunt și acum) „isteți" cărora li se pare că chinurile din iad nu vor fi veșnice: dar pare-se că nu a fost nici unul care să respingă cu totul existența lor. Simțământul dreptății există chiar și la păcătoșii cei mai înrăiți, împiedicându-i să gândească așa ceva; nici măcar ființele nevăzute care își dau „revelațiile" spiritiștilor nu resping existența pedepselor în viitor, ci doar o întorc cu șiretenie în fel și chip ca să acopere grozăvia lor, măcar că nu poate exista ceva mai îndoielnic decât conștiința lor.

Bun, să zicem ca voi: chinurile din iad nu sunt veșnice – dar cât timp au să țină ele? „Milioane de ani să fie, și tot trebuie să se termine" – spuneți voi. Dar ce folos avem de aici noi, păcătoșii? Chinul de acolo va fi de nerăbdat, cum nici nu ne putem închipui aici pe pământ. Iar dacă și aici mai sunt câteodată, să zicem, asemenea pătimiri încât o zi pare cât un an pentru cel ce suferă, acolo ce va fi? Fiecare clipă se va preface într-o sută de ani. Prorocul David spune că la Dumnezeu o mie de ani este ca o zi; prin urmare, este valabilă și reciproca: o zi este ca o mie de ani. Dacă acceptăm calculul acesta, și dintr-un an de-al nostru o să iasă 365 de mii de ani, din zece – mai bine de trei milioane și jumătate, iar dintr-o sută... pierzi firul socotelii. Așadar, proastă născocire. Inventați mai bine că n-o să fie deloc chinuri – însă nu numai pe hârtie, nu doar după părerea voastră, ci aduceți-ne adeverință de la Cel ce are cheile iadului; atunci noi,

păcătoşii, o să avem patalama la mână: „Poftim, nene, păcătuieşte cât ai chef şi cum ai chef!" Iar aşa, cum socotiţi voi... mulţumim de grija fierbinte pentru noi! Pe lângă asta, la voi totul pluteşte într-aşa o ceaţă... Uitaţi că dincolo va fi veşnicie, nu timp; prin urmare, totul va fi veşnic, nu vremelnic. Voi socotiţi chinurile cu sutele, miile şi milioanele de ani – or, dincolo va începe prima clipă, însă nu va avea sfârşit, căci va fi clipă **veşnică**. Socoteala nici nu va merge mai departe, ci se va opri la prima clipă şi acolo va rămâne. Bineînţeles, când aude omul ori citeşte pe undeva filosofarea „deşteptilor" umanişti, inima iubitoare de păcat parcă se înveseleşte; dar pe urmă, dacă stai şi cugeţi, toate spaimele se întorc şi tot acolo ajungi: mai bine să te laşi de păcat şi să te pocăieşti, altfel poţi să te păcăleşti cu socoteala – şi încă în aşa hal, că n-ai să mai îndrepţi treaba cu nimic. Iar treaba e de viaţă şi de moarte, nu poţi să judeci despre ea cum se nimereşte, ci cu prevedere, şi dacă e să-ţi dai cu presupusul, trebuie să-ţi dai cu toată încredinţarea. Păi ce, puţine aburelí auzi de la spiritişti?! Celor de la care îşi iau învăţătura li se văd bine coarnele, dar ei tot îi ascultă şi nu văd că dracii nu vor să fie în iad singuri, drept care se şi îngrijesc să ia cu sine cât mai mulţi oameni. „Nuuu", zic ei, „nu sunt chinuri mari, acolo, puţin plictis, puţină jenă; pe urmă te naşti iar, uiţi tot şi trai pe vătrai, băiete!" Prin asta îi iau omului neputincios toată tăria. Se luptă cu patima oleacă, pe urmă zice: „Păi, asta este, n-am ce face, cred că trebuie să mă dau bătut. Las' că mă nasc a doua oară, o să birui atunci patima". Şi aşa iese din el un rob pe viaţă al patimii, păcătos fără pocăinţă – iar dascălii spiritiştilor de asta şi au nevoie. A doua naştere n-o mai apuci, iar pe prima ai pierdut-o slujind patimilor – şi oastea creştinească s-a împuţinat, iar cea drăcească a sporit.

Tulburarea şi pacea sufletului

De ce sufletul care trăieşte în păcat n-are statornicie, ci se tot clatină?

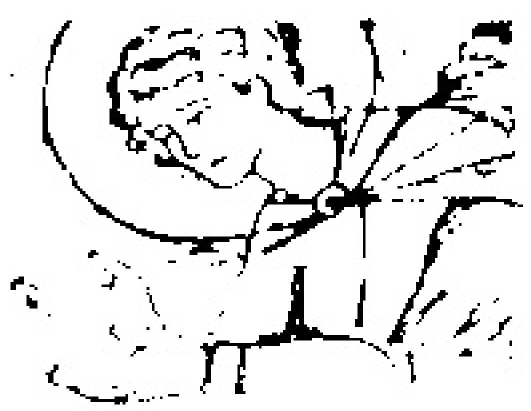
Fiindcă îşi pierde punctul de sprijin. Punctul de sprijin i-l dau frica lui Dumnezeu şi conştiinţa liniştită. Când conştiinţa e liniştită şi ai pace cu Dumnezeu, sufletul rămâne în sine şi se ţine cu bună-cuviinţă; iar când conştiinţa e tulburată şi Dumnezeu jignit, sufletului îi este greu să petreacă în sine, ca într-o cameră plină de fum înecăcios, aşa încât fuge afară şi în afară de sine caută cu ce să-şi aline chinul lăuntric, fugind de la un lucru la altul ca să nu rămână singur cu sine nici măcar o clipă. Doar atunci când se pogoară în el, ca un înger, gândul la împăcarea cu Dumnezeu şi cu conştiinţa, se întoarce sufletul la sine cu capul plecat, ca un rob fugar, şi începând cu aceea clipă îşi capătă înapoi buna-cuviinţă.

Taina religiei

Care este toată lucrarea celor ce se îngrijesc de mântuirea sufletului?

Să Îl aibă pe Dumnezeu ca Dumnezeu al lor și să se vadă pe sine ca pe unii care sunt ai lui Dumnezeu.

A-L avea pe Dumnezeu ca Dumnezeu al tău este **o** latură a acestei lucrări, care nu poate căpăta temeinicie dacă va lipsi latura **a doua**, care este conștiința că suntem ai lui Dumnezeu, altfel spus încredințarea că, precum tu Îl ai pe Dumnezeu ca Dumnezeu al tău, așa și Dumnezeu te are ca om al Lui. Aici e miezul unirii cu Dumnezeu și toată taina religiei.

Cine Îl are pe Dumnezeu ca Dumnezeu al său?

Cel care, cunoscând limpede voia lui Dumnezeu, o împlinește conștiincios, așa încât nici în gândurile tainice ale inimii sale, nici în mișcările ascunse ale conștiinței nu aude învinuire nu doar de nepăsare, ci de o cât de mică nepăsare în împlinirea acestei voi. În asta constă adevăratul caracter al râvnei de a plăcea lui Dumnezeu, care nu-l poate lăsa pe om în pace atâta timp cât conștiința spune că în cuvinte, fapte și gânduri a fost îngăduit un lucru care poate fi socotit neplăcut lui Dumnezeu în vreo privință. În ultimul caz, ea se grăbește să nimicească această despărțire dintre sine și Dumnezeu printr-un mijloc rânduit de El, după care nutrește iarăși liniștitoare încredințare că Dumnezeu este Dumnezeul ei. Cu cât sunt mai multe faptele potrivite cu voia lui Dumnezeu și cu cât este mai multă tărie și statornicie în ele, cu atât devine mai puternică și mai adâncă această încredințare. Asta este ceea ce trebuie să vină din partea omului și, ca lucrare proprie lui, este ușor de înțeles.

Cum poți fi însă încredințat că Dumnezeu te are ca om al Lui?

În vreme ce omul începe să-L aibă în chip lucrător pe Dumnezeu ca Dumnezeu al Său, în conștiință îi vine încredințarea că și Dumnezeu îl are ca om al Său. Dumnezeu este Pretutindenea-Fiitor și caută cu bunăvoință spre sufletele care

caută să-I facă pe plac cu râvna. Răsfrângându-se în suflet, această privire binevoitoare a lui Dumnezeu îi vestește că a fost primit de Dumnezeu, că Dumnezeu l-a făcut al Său. Pornind de aici, pe măsură ce omul slujește lui Dumnezeu și se dezvoltă **prima** latură, crește și **cea de-a doua** – însă nu ca urmare a ei, ci ca putere egală, reciproc lucrătoare, deși este neîndoielnic faptul că ea nu intră în suflet fără prima. Cele două merg împreună și se nasc în aceeași clipă, iar când se nasc dau mărturie de zămislirea omului lăuntric ascuns. De ce așa? Fiindcă râvna pentru Dumnezeu nu poate să primească temei lucrător fără lucrarea și ajutorul lui Dumnezeu. Sufletul știe asta; știind-o, crede că pentru râvna cea după Dumnezeu este primit și ocrotit de Dumnezeu ca suflet care este al Lui. Iată sămânța vieții duhovnicești! Dar întrucât la temelia ei stau astfel de convingeri înalte, ea nu se îngâmfă atunci când se pârguiește, ci se adâncește tot mai mult în smerenie, până la deplina defăimare de sine, altfel spus până la deplina conștiință a faptului că omul nu este nimic în sine. Tocmai aici e taina adevăratei vieți în Dumnezeu.

Cum să ne mântuim?

Ce să îi spunem celui care întreabă: „Cum să-mi mântuiesc sufletul?"

Iată ce: „Pocăiește-te și, întărindu-te cu puterea harică prin taine, mergi pe calea poruncilor Domnului, urmând călăuzirea pe care ți-o dă Sfânta Biserică prin păstorii dăruiți de Dumnezeu". Și toate acestea trebuie săvârșite în duhul credinței nefățarnice, care nu cugetă iscoditor.

Dar în ce stă credința?

În mărturisirea inimii că Dumnezeu, Cel în Treime închinat, Care a zidit toate și poartă grijă de toate, ne mântuiește pe noi, căzuții, în virtutea morții pe Cruce a Fiului lui Dumnezeu întrupat, prin harul Preasfântului Duh, în Sfânta Sa Biserică. În această viață sunt puse începuturile înnoirii, care în veacul ce va să fie se va arăta în toată slava sa, cum mintea nu poate să priceapă și nici limba să povestească... Dumnezeul nostru, cât de mari sunt făgăduințele Tale!..

Dar cum să umblăm neabătut pe calea poruncilor?

La întrebarea asta nu se poate răspunde pe scurt. Viața este un lucru complicat. Iată, totuși, câteva puncte:

a) Pocăiește-te și întoarce-te către Domnul. Recunoaște-ți păcatele, plânge-le cu inimă înfrântă și mărturisește-le înaintea părintelui duhovnicesc, dând făgăduință prin cuvânt și punând în inima ta, înaintea Domnului, hotărârea de a nu-L mai jigni prin păcatele tale.

b) După aceea, rămânând în Dumnezeu cu mintea și cu inima, ostenește-te cu trupul să împlinești îndatoririle ce stau asupra ta.

c) În această osteneală, mai presus de toate păzește-ți inima de gânduri și simțăminte rele – de trufie, de slava deșartă, de mânie, de osândire, de ură, de zavistie, de dispreț, de trândăvire, de împătimirea față de lucruri și de oameni, de grija de multe, de toate plăcerile simțurilor și de tot ce desparte de Dumnezeu mintea și inima.

d) Pentru a rezista în această osteneală, pune dinainte hotărârea de a nu te abate de la ceea ce-ți dai seama că e de datoria ta, chiar de-ar fi să mori. Pentru aceasta, chiar de la început să aduci viața ta jertfă lui Dumnezeu prin îndreptarea voinței, ca să trăiești ca și cum nu ai mai trăi pentru tine, ci numai pentru Dumnezeu.

e) Sprijinul acestei rânduieli de viață este smerita **încredințare în voia lui Dumnezeu** și nenădăjduirea în sine, iar arena duhovnicească în care se săvârșește această viață este **răbdarea**, altfel spus starea neclintită în rânduiala viețuirii mântuitoare, însoțită de răbdarea cu suflet bun a tuturor ostenelilor și neplăcerilor legate de ea.

f) Sprijinul răbdării este alcătuit din **credință**, altfel spus din încredințarea că slujind astfel lui Dumnezeu ești rob al Lui, iar El este Stăpânul tău, Care vede ostenelile tale, care îi fac plăcere, și le prețuiește; **nădejdea** că ajutorul Domnului Dumnezeu, care te acoperă totdeauna, este pururea gata pentru tine și se va pogorî asupra ta la vremea potrivită, că Dumnezeu nu te va părăsi până la sfârșitul vieții tale și că păzindu-te credincios poruncilor Lui **aici**, în mijlocul tuturor ispitelor, te va duce prin moarte în veșnica Sa Împărăție **dincolo**; **dragostea**, care, ziua și noaptea gândindu-se la

Domnul, pe Care Îl iubește, se îngrijește în tot chipul să facă doar ceea ce Îi place Lui și să fugă în cuvântul, în fapta și în gândul său de tot ce Îl poate jigni.

g) Uneltele acestei vieți sunt: rugăciunea din biserică și de acasă, în primul rând rugăciunea minții, postul după putere, potrivit cu rânduiala Bisericii, privegherea, însingurarea, osteneala trupească, deasa mărturisire a păcatelor și sfânta împărtășanie, citirea cuvântului dumnezeiesc și a scrierilor Părinților, împreună-vorbirea cu oameni temători de Dumnezeu, deasa sfătuire cu părintele duhovnicesc pentru toate nevoile din viața lăuntrică și din afară. Cea care rânduiește măsura, vremea și locul tuturor acestor nevoințe este buna înțelegere, ajutată de sfatul celor încercați.

h) Îngrădește-te cu temerea. Pentru aceasta, adu-ți aminte de **cele mai de pe urmă**: moartea, judecata, iadul, Împărăția Cerurilor.

i) Mai presus de toate, ia aminte la tine însuți: păzește-ți mintea trează și inima netulburată.

j) Cea din urmă țintă să-ți fie arderea cu duhul, ca focul duhovnicesc să se aprindă în inima ta și, adunând toate puterile tale laolaltă, să înceapă a zidi omul tău cel lăuntric și să ardă de tot spinii păcatelor și ai patimilor tale.

Astfel de rânduială să-ți faci, și cu harul lui Dumnezeu te vei mântui.

Oamenii al căror Dumnezeu este pântecele

Priveşte în jur şi cercetează: cu ce sunt ocupaţi toţi oamenii, de cine se îngrijesc, pentru cine lucrează? Toţi, până la unul, lucrează pentru pântece şi toate ostenelile lor sunt pentru satisfacerea pretenţiilor lui: „Dă-mi să mănânc", „Dă-mi să beau". Şi singură făgăduinţa doborârii acestui tiran al nostru, cât de mare bine promite să aducă în viitor!

Puneţi-vă acum în acest punct şi cugetaţi: încotro se va îndrepta nepotolita sete de activitate a veacului acestuia în veacul celălalt, când nu va fi nevoie să ne mai ostenim pentru stomac şi, îndeobşte, pentru lucrurile acestei vieţi? Trebuie să dăm un răspuns de pe acum, ca să ne pregătim de ceea ce ne aşteaptă în viitorul nesfârşit.

Toţi caută

Priveşte în jur şi ai să vezi că toţi caută. Însuşi apostolul spune despre sine: „Alerg, grăbesc, tind, caut". Fără căutare, viaţa nu este viaţă. De ce? Datorită sărăciei firii noastre, sărăcie ce tinde să sporească din clipă în clipă. Simţământul acesta este cel ce stârneşte căutarea - şi totdeauna cauţi ceva de la care te aştepţi să-ţi acopere sărăcirea; acest ceva alcătuieşte scopul căutării. Nădejdea că el va putea într-adevăr să te satisfacă, să-ţi dea ceea ce pretinzi de la el, întreţine căutarea şi osteneala în găsirea mijloacelor şi în punerea lor în practică. Aceasta este forma generală a vieţii tuturor locuitorilor pământului. Atât la cel care se ascunde în adâncul pustiei, cât şi la cel care trăieşte în deplina deşertăciune a lumii, crugul vieţii este la fel. Deosebirea este în conţinut: în **impuls**, adică în felul de sărăcie pe care îl simte omul, în **mijloacele** prin care nădăjduieşte el să afle cele pe care le doreşte şi în **scopul final**, adică în lucrul prin care nădăjduieşte să umple lipsa pe care o simte. Avem înaintea ochilor fel şi fel de căutători. Se pune întrebarea: care a nimerit pe drumul drept? Negreşit, cel care simte că umple lipsa sa prin însuşi mijlocul căutării şi ca urmare se linişteşte, are odihnă prin căutarea însăşi. Cine este aşa, ghiceşte toată lumea. De mirare e însă că şi cei ce nu încetează a simţi sărăcia, care îi roade oricât de tare ar căuta, nu aduc nici o schimbare în nereuşitele lor căutări, în ciuda faptului că sunt

nesatisfăcătoare în mod palpabil, mergând pe ideea că „de acum înainte o să meargă mai bine și o să mi dea se ceea ce caut". Iar întrucât acest **de acum înainte** tot fuge de om, la fel ca ziua de mâine, ei caută neobosiți, caută și nu găsesc niciodată. Și nu li se poate băga la cap lucrul acesta. Ce mai necaz!

Ce-i poate da viață omului?

De câți ani nu auzim Evanghelia, și mângâietoarele ei cuvinte ne tot trec pe deasupra capului... Poate va da Dumnezeu, în cele din urmă, o clipă când o va auzi și inima cuiva. Atunci, intrând înăuntrul aceluia, ea va face acolo minunata, surpător-ziditoarea sa lucrare, al cărei miez este viața cea adevărată. Dar până atunci? Până atunci doar ne facem că suntem vii, când de fapt suntem morți, morți... Aspru este cuvântul? Intră și vezi.

În ce constă esența creștinismului?

Se spune că în dragoste. Nu, așteptați puțin. Dragostea e odrasla, alcătuită din flori și roade. Mai înainte trebuie curățit pământul, arat, semănat, și după aceea crește. Ce a zis Domnul despre venirea Sa? De ce a venit El? Ca să caute și să mântuiască pe cel pierdut. Dar cei căutați cum se mântuiesc? Se dezbracă de omul vechi și se îmbracă în omul nou. Mai înainte trebuie să se dezbrace, să dea jos și să arunce toată vechitura patimilor și a păcatelor, după care se vor naște și cele noi-nouțe. Vine frica lui Dumnezeu și naște pocăința, pocăința duce la ostenelile facerii de bine, iar din acestea se naște dragostea. Sfântul Isaac Sirul spune așa: „Cu neputință este a trece o mare largă fără corabie: așijderea, nimeni nu poate să ajungă la dragoste fără frică. Marea cea puturoasă dintre noi și raiul cel gândit o putem trece doar pe corabia pocăinței, pe care sunt vâslașii fricii. Dar dacă corabia pocăinței, cu care mergem la Dumnezeu pe marea acestei lumi, nu e mânată de acești vâslași, ne înecăm în marea asta puturoasă. Pocăința este corabia, frica este cârmaciul, iar dragostea este limanul cel dumnezeiesc. Pentru aceasta, frica ne bagă în corabia pocăinței, ne trece marea puturoasă a vieții și ne îndrumă la limanul dumnezeiesc, care e dragostea. La acest liman ajung toți cei osteniți și împovărați cu pocăința"[3].

[3] Cuvântul 83 (în ed. rusă – n. tr.)

Mintea ortodoxă și mintea nemțească

Cum este mintea ortodoxă și cum mintea nemțească?

Mintea ortodoxă nu face pe deșteapta, ci numai cercetează și își însușește adevărul dat ei de-a gata de către Sfânta Biserică, primindu-l cu deplină supunere și evlavie, temându-se să adauge ori să scoată vreo iotă din chipul zugrăvit deja al mărturisirii credinței.

Mintea nemțească face doar pe deșteapta, ea n-are normă de credință și o tot caută: nu se apucă să cerceteze credința, ci să născocească și să clădească, și chiar după ce a clădit nu se potolește o dată pentru totdeauna, ci tot mai caută, tot mai caută, fără a se mulțumi vreodată cu ce găsește. Pe bătăuș îl mănâncă mâinile, pe flecar îl mănâncă limba, iar pe neamț îl mănâncă creierul și nu-i dă pace defel. Duhul „înnoirii", al necurmatei inovații, alcătuiește esența minții nemțești. Iar mintea ortodoxă, după ce a cercetat adevărul și și l-a însușit, se odihnește întru el și se desfată de vederea chipului său dumnezeiesc.

Cum să aflăm în care scrieri este minte nemțească și în care e minte ortodoxă?

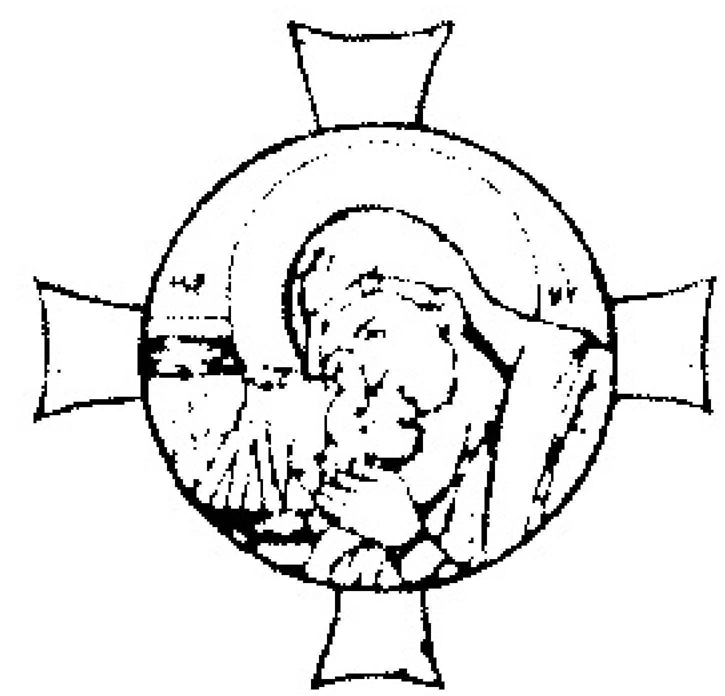
Unde se construiește vreo teorie sau viziune asupra lumii, iar după aceea este argumentată prin siluirea unor pasaje din Scriptură (despre cele patristice nici nu mai vorbim), avem de a face cu apucături nemțești, care sunt gata să supună

dumnezeiescul omenescului. Să continuăm: unde nu este simplitate a gândului și cuvântului, ci combinații sofisticate de fraze și concepte, așa încât nu mai pricepi despre ce e vorba, să știți că e vorba de o structură nemțească a minții, care nu prevestește nimic bun. Adevărul ortodox este simplu, limpede, îl înțeleg până și copiii. Cine îl înțelege și îl primește cu inima, acela vorbește întotdeauna simplu, fără împletituri șmechere de idei și de vorbe. Structura nemțească a minții și a cuvântului e sinuoasă, obscură, anevoie de înțeles. La o privire fugară, mintea nemțească pare că merge în adâncime, dar de fapt merge pe deasupra și pe alături, fără să atingă miezul adevărului. Iar mintea ortodoxă recunoaște adevărul în esența lui și fără nici o învârteală în jurul cozii.

Și atunci, de ce se iau oamenii după teologia nemților? Unul se ia fiindcă s-a săturat de catolici și mai ales de iezuiți; altul fiindcă nemții îl ung mai mult la inimă. Dar de ce nu rămân cu Ortodoxia lor? „Ne-am plictisit, dom'le, mereu la fel, chestie retrogradă; vrem să ne aerisim și să facem puțin curent și la alții în casă. Păi ce, te joci – de o mie de ani stă Ortodoxia asta nemișcată, nene, ca să vorbim numai de Rusia, iar la greci te apucă groaza, de când veacul tot una și aceeași!" Pe deasupra, Ortodoxia e tare grea pentru cârca cercetătorului și rânduiala de viață pe care o propune nu pică bine. În teologia ortodoxă nu scrii nici un articol fără să te afunzi în tomuri groase, pe când în cea nemțească – toc și cerneală să ai: șezi, băiete, și scrie. Cu cât mai îndrăzneț, cu atât mai bine; unde n-are destulă noimă, bagă cuvinte cât mai sofisticate și fă-le talmeș-balmeș, ca în concluzie să spui: „...ceea ce era de demonstrat".

Lucru fără primejdie e oare să teologhisești nemțește? Nu: vezi că ai să cazi sub anatema pusă de Sinoade asupra

celor ce teologhisesc de capul lor. Canonul 19 al Sinodului 6 Ecumenic spune că Dumnezeiasca Revelație trebuie explicată nu altfel decât au făcut-o Dascălii Bisericii și că trebuie să ne mulțumim cu ei mai bine decât să alcătuim comentarii din mintea noastră – și asta din teama abaterii de la adevăr. Prin urmare, dacă cineva bagă în domeniul adevărului dumnezeiesc filosofarea sa personală, este supus anatemei rostite asupra celor ce nu păzesc hotărârile sinodale îndeobște.

Noua plagă

Două plăgi erau la noi: materialismul și spiritismul. Nu de mult timp, vrăjmașul a început să ne trimită o a treia, cea mai pustiitoare: teologhisirea nemțească. Care e trăsătura distinctivă a acestei teologhisiri? Construirea a tot felul de vederi asupra creștinismului, vederi privitoare atât la esența, cât și la istoria lui, și năzuința, potrivită cu vederile acestea, spre „reorganizarea” societății creștine. Asta se potrivește desăvârșit cu duhul nemților. Când neamțul ajunge la oarece idee generală sau la niscaiva vederi „atotcuprinzătoare”, pune atâta preț pe ele că este gata să jertfească tot ca să-și răspândească născocirea. Așa face cu toate obiectele cunoașterii, așa face și în teologhisire. Asta a început încă de la Luther. Și-a construit Luther propriile vederi asupra lucrării lui Dumnezeu în Hristos Iisus și a zvârlit tot ce i s-a părut că nu se potrivește cu construcția lui. Glasul Bisericii în învățătură? Afară! Tainele? Afară! Asprimea ascetică? Afară! Toată rânduiala bisericească a slujbelor? Afară! Pe urmele învățătorului au mers și ucenicii. Oricine s-a apucat de teologhisire a socotit că e de datoria sa să inventeze ceva nou-nouț și să întoarcă toate potrivit cu ideea sa. În vremea de acum, vederile lor sunt fără număr, dar nu-i nici o unire între ele. Tocmai de asta n-au ei teologie, ci „teologhisire” neîmblânzită. Vorbesc, vorbesc, și nu se mai înțeleg. Pe de-a-ntregul li se potrivesc cuvintele Apostolului, că tot în-

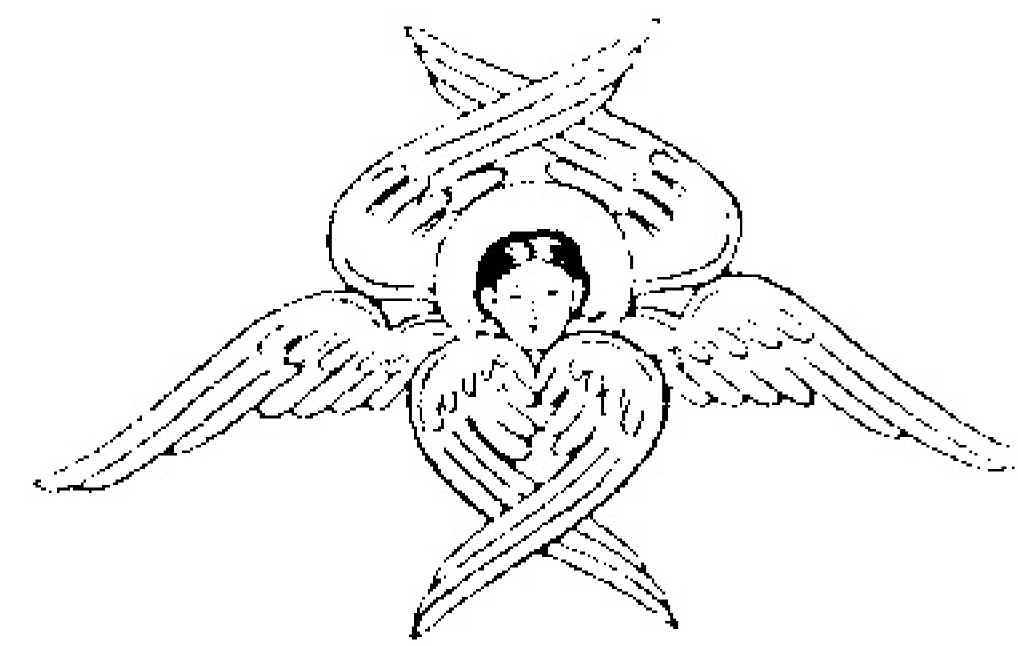
vață și nu sunt nicidecum în stare să ajungă la înțelegerea adevărului. Că își construiesc propriile vederi, asta n-ar fi nimic – bun lucru, se adâncesc în lucrarea lui Dumnezeu; necazul este însă că nu vor să-și verifice vederile după glasul Bisericii Sobornicești, nu ascultă de nimeni, nici de învățătorii lor și nici măcar de cuvântul lui Dumnezeu. Mintea lor are *frunte de fier și grumaz de aramă*. Nu vor să se plece, ci doar să se tot înalțe. Teologhisirea lor este facere-pe-deștepții în sfera adevărului revelat. Ea rămâne toate ca un dobitoc necurat în stratul cu flori. Apără și ne izbăvește, Doamne, de această plagă!

Nimeni nu vine la Tatăl, fără *n*umai prin Mine (In. 14, 6)

După cuvintele acestea, e de mirare cum poate să îi mai vină omului gândul apropierii de Dumnezeu pe o altă cale! Dacă pentru ca Dumnezeu să îl primească pe om înaintea Sa ar fi nevoie numai de îndreptarea felului de a gândi, „naturaliştii", care au furat de la creştinism concepţiile sănătoase despre toate câte există şi le-au dat drept ale lor, ar mai putea părea că au cât de cât dreptate; dar pentru asta e nevoie de schimbarea desăvârşită a întregii rânduieli lăuntrice, duhovniceşti, pe care nu o poţi săvârşi doar cu concepţiile. Este nevoie de har, harul presupune bunăvoinţa lui Dumnezeu, iar bunăvoinţa lui Dumnezeu nu poate fi meritată decât prin credinţa în Domnul Iisus Hristos. Pe de altă parte, şi primirea harului, care preface toate rânduielile înăuntrul omului, e cu putinţă doar prin mijlocul rânduit de Însuşi Dumnezeu. Pe om nu-l duce capul să ajungă la asta singur. Cheile de la vistieria lui Dumnezeu sunt păstrate la Dumnezeu, şi nici un „isteţ" nu poate să le măsluiască. Dar să zicem că le măsluieşte cineva: ca să ajungă să se uite în vistierie trebuie să străbată întreaga cale care duce la Dumnezeu, după „indicatoarele" adevăratului creştinism. Cine a străbătut-o, acela nu se mai întoarce la naturalism; iar dacă se întoarce, uită tot ce a văzut şi a încercat dincolo. Aşa este

voia lui Dumnezeu, ca să ţină ascunsă de „înţelepţii" veacului acestuia calea care duce la El, ca în această privinţă să ne călăuzim nu după îngâmfata minte, ci după credinţa cea smerită.

Ritualurile

La sinodul lor, Sfinţii Apostoli au desfiinţat toată rânduiala rituală a Vechiului Testament şi i-au eliberat pe creştini de jugul ce apăsase asupra părinţilor şi strămoşilor lor.

Pe această temă, unii „deştepţi" îşi pun întrebarea: „De ce avem ritualuri aşa de diverse şi complicate?" Şi neputând da răspuns la ea, ajung la concluzia îndrăzneaţă că este vorba de o întoarcere la iudaism.

Apostolii însă, când au pus această lege, aveau în vedere doar cultul vechi-testamentar, nu orice cult îndeobşte, şi când au scris epistola către Biserica din Antiohia n-au făcut altceva decât să menţioneze că nu pun asupra mădularelor acesteia jugul Legii, ce apăsa asupra iudeilor, şi nicidecum că interzic instituirea unor ritualuri potrivite cu duhul noii credinţe. Gândul cere cuvânt, iar hotărârea – fapte: şi duhul credinţei cere ritual exterior, şi acest ritual a început să fie practicat încă din primele zile de după pogorârea Sfântului Duh, care a pus temelia Bisericii nou-testamentare. În trăsăturile sale esenţiale, el a fost instituit chiar de către Apostoli: de la ei avem felul săvârşirii Tainelor, de la ei avem adunările de rugăciune şi rânduielile lor, de la ei avem ierarhia bisericească, de la ei avem porunca de a osebi locuri şi soroace pentru a aduce slujbă lui Dumnezeu, de la ei avem posturile şi rugăciunile de acasă, de la ei avem nevoinţele înfrânării în toate privinţele şi feluritele chipuri ale evlavioaselor obiceiuri creştineşti. Cel ce doreşte poate afla indicii cu privire la toate acestea în Faptele şi Epistolele Apostolilor. Concluzia este următoarea: Sfinţii Apostoli au desfiinţat nişte ritualuri şi au introdus altele. Cum să vedem iudaism în asta? Credinţa nu poate fi lăsată despuiată. Lucrul acesta ar fi potrivnic firii noastre şi firii credinţei înseşi. Se va plânge cineva că ritualurile exterioare încarcă prea mult credinţa noastră, care este duhovnicească? Uită-te bine, şi vei vedea că n-o încarcă deloc prea mult. Nu trebuie măcar câte un ritual pentru orice împrejurare? Tocmai aşa-i la noi. Pe de o parte, orice ritual mulţumeşte o cerinţă a inimii credincioase, iar pe de alta se află în deplină armonie cu duhul credinţei. Dacă ne uităm la ritualurile noastre bisericeşti în ansamblul lor, ni se vor părea multe – dar ia distribuiţi-le potrivit nevoilor de multe feluri ale creştinilor, şi veţi vedea că sunt foarte puţine şi că toate sunt foarte simple.

Mă rog, o să mai spună unii: „De ce sunt închise într-o formă rigidă? În epoca apostolică multe se făceau prin improvizaţie: venea Duhul, şi lua naştere o rugăciune, sau o cântare, ori un cuvânt de zidire – iar acum, totul de-a gata şi doar de-a gata". Dar nu-i totuna? Atunci venea Duhul şi dădea rugăciunea, iar acum ia aminte cum se cuvine la rugăciunea gata alcătuită, şi te vei înălţa în acelaşi Duh. Problema este de Duh. Dacă omul rămâne doar la cuvintele rugăciunii şi la gesturile exterioare, se depărtează de trăirea apostolică a ritualului – iar cel care, de fiecare dată când se săvârşeşte ritualul exterior, va intra în Duh, va face negreşit tot ce se făcea şi în creştinismul apostolic. A lăsa tot ritualul exterior la bunul plac al mişcărilor duhului anumitor persoane sau fiecărui credincios este un lucru care cu greu poate fi considerat înţelept. Nu e mai bine oare să ne supunem rân-

duielii care există, rugându-ne Domnului să rânduiască totul în Biserica Sa aşa cum place sfintei Lui voi? Scopul ritualului bisericesc este zidirea duhului -- şi câţi sfinţi nu s-au zidit în mijlocul frumoaselor noastre ritualuri! Aşadar, ritualurile nu ne abat de la scopul creştinismului, ci ne ajută să ajungem la el. Fii înţelept, şi totul va fi bine.

Împărăţia lui Hristos

Într-una din pildele Sale învăţătoreşti, Domnul a zis: *Asemenea este Împărăţia Cerurilor grăuntelui de muştar pre care luându-l omul, l-a semănat în ţarina sa, care este mai mic decât toate seminţele, iar dacă creşte este mai mare decât toate verdeţurile şi se face copac* (Mt. 13, 31-32).

E limpede că aici se are în vedere Împărăţia lui Hristos, Împărăţia harului. *Pocăiţi-vă*, a spus Domnul, *că s-a apropiat Împărăţia Cerurilor* (Mt. 4, 17). Împărăţia harului a fost numită aici *Împărăţia Cerurilor* fiindcă începutul ei este din cer, sfârşitul ei este tot în cer şi cei ce ţin de ea se aseamănă locuitorilor cereşti. Împărăţia aceasta este Împărăţia lui Hristos – şi cât de exact şi de expresiv e comparată cu un grăunte de muştar! Biserica lui Hristos a fost la început ca un grăunte de muştar: mică, nebăgată de seamă, ascunsă, apoi a crescut ca un copac mare, s-a răspândit în toată lumea şi s-a făcut Împărăţie, de departe mai mare decât toate împărăţiile pământeşti. *Va scula Dumnezeul cerului Împărăţie*, a prorocit Daniil, *care în veci nu se va strica; mărunţi-va şi va vântura toate împărăţiile, iar aceea va sta în veci* (Dan. 2, 44). Aşa s-a şi întâmplat. Multe împărăţii mari şi puternice ale pământului s-au risipit deja, iar Biserica lui Hristos stă neclintită de optsprezece veacuri şi jumătate, *şi porţile iadului nu o vor birui* (Mt. 16, 18) până la sfârşitul lumii.

Credința naturală

Domnul Iisus Hristos le-a spus iudeilor: *De ar fi fost Dumnezeu Tatăl vostru, M-ați fi iubit pre Mine* (In. 8, 42). Îl are ca Tată al său pe Dumnezeu cel ce crede din inimă în proniatoarea Lui purtare de grijă pentru el, fiind încredințat că de la El este totul, de la început până la sfârșit. Tocmai asta este ceea ce numesc unii „credință naturală". Astfel, credința naturală, după cuvântul spus de Domnul Însuși, duce drept la credința în El – și nu numai la credință, ci și la dragoste, la unire nedespărțită cu El a inimii.

Cum se întâmplă asta?

Grijile conștiinței, frica de Dumnezeu și frica pentru soarta sa din veșnicie îl fac pe om să caute Mântuitor și Răscumpărător – iar cine-L caută, Îl și află. Și uite credința creștinească! Elementele, altfel spus principiile credinței, sunt sădite în duhul omului. În condițiile unei dezvoltări nepervertite și netulburate a firii omenești se dezvoltă și ele, se arată cu putere precumpănitoare între celelalte elemente care se dezvoltă în firea noastră. Credința naturală mărturisește nu numai existența lui Dumnezeu, ci și adevărul că toate de la El își au obârșia și prin El se țin, mărturisește că depinde în toate privințele de El și îndatorează să I se facă pe plac prin împlinirea cerințelor conștiinței în nădejdea bunăvoinței Lui și a răsplății veșnice. Cine primește credința nefățarnică în toate acestea nu va putea să fie slobod de cele mai adânci și mai cutremurătoare griji. Simțământul că depinzi de Dumnezeu te

îndeamnă să-I faci pe plac; conștiința arată mijlocul de a-i fi îndeplinite cerințele, făgăduind în schimb bunăvoința lui Dumnezeu și veșnica odihnă. Când conștiința e mulțumită, în ea dăinuie o pace adâncă și dulce – însă când este tulburată, simțământul că depinzi de Dumnezeu te lovește cu frica lipsirii de bunăvoința lui Dumnezeu și a lepădării de către El, răpind nădejdea la odihna cea veșnică. Iar întrucât nimeni nu e în stare să-și păstreze conștiința atât de curată încât să nu îl tulbure, nimeni dintre cei în care este vie credința naturală nu se culcă pe o ureche în mărturisirea sa – și atunci, fiecare caută în chip firesc mijloacele de a-L pleca pe Dumnezeu spre milostivire, și de aici jertfele de înduplecare pe care le întâlnim în toate religiile și care au ca scop atragerea acestei milostiviri. Conștiința însă nu poate fi înșelată. Cum deosebește simțul gustului mâncărurile, așa deosebește și conștiința adevărul. Tocmai de aceea, orice ar născoci omul ca să se liniștească, nevoia adevăratei mângâieri odihnitoare, a mângâierii lui Dumnezeu, îl împresoară din toate părțile. Ca atare, dacă întâlnește cineva propovăduirea despre aceasta, o primește cu bucurie și se lipește cu tot sufletul de Cel ce pleacă spre milostivire pe Dumnezeu – de Mântuitorul și Răscumpărătorul nostru. Drept este cuvântul grăit de Domnul către iudei: „Întrucât nu vă lipiți de Mine, înseamnă că nu-L aveți pe Dumnezeu, El nu există pentru inima voastră, pentru conștiința voastră. Conștiința voastră doarme și în inima voastră alte interese trăiesc". Asta se aplică și la toți cei ce cred că se pot baza pe credința naturală. Pe hârtie merge, dar în viață nu te descurci cu asta, și ca atare cei ce vorbesc așa o fac cât timp nu sunt prea vii în ei elementele credinței naturale – iar îndată ce se pun acestea în mișcare, omul nu se mai poate ține să nu Îl caute pe singurul Mijlocitor între Dumnezeu și oameni: pe Domnul Iisus Hristos.

Logica evenimentelor

Foarte ades citim şi auzim expresia „logica evenimentelor". Prin asta oamenii vor, pare-se, să exprime o necesitate imperioasă care conduce cursul istoriei omeneşti, un soi de fatalitate, care ar putea fi numită „destin politic". Această logică a fost indicată de Hegel, iar pe temelia ei Boeckl a construit o monstruoasă teorie proprie a istoriei, în care nu este loc nici pentru Pronie, nici pentru libertate. În sensul ăsta a bâiguit ceva şi contele Tolstoi al nostru, în morbidul său roman „Război şi pace".

Dar dacă în evenimente este o logică, înseamnă că este şi o minte din care vine această logică. Iar întrucât această logică este cea care conduce evenimentele, înseamnă că mintea din care iese trebuie recunoscută drept cârmuitoare a evenimentelor sau, mai limpede, **minte atotstăpânitoare**. Mintea atotstăpânitoare e totodată şi **minte atotliberă**. Dacă pentru săraca noastră minte pretindem libertate, nu avem dreptul să nu recunoaştem că mintea atotstăpânitoare este şi atotliberă. Dacă această minte e atotliberă şi dacă de ea depinde cursul evenimentelor, înseamnă că temeiurile pricinilor (sau, cum se spune mai nou, ale principiilor), potrivit cărora se mişcă evenimentele, trebuie căutate nu în evenimente, ci mai presus de ele – în mintea atotstăpânitoare şi atotliberă. Prin asta se explică de ce logica evenimentelor, dacă e să o judecăm potrivit chiar evenimentelor, nu rareori

se curmă la jumătatea drumului şi nu ajunge la deznodământul său. De pildă, potrivit logicii evenimentelor, israelitenii n-aveau cum să nu piară la Marea Roşie, şi totuşi s-au trezit nevătămaţi pe ţărmul celălalt, iar cei ce-i urmăreau au rămas în mare. O armată străină numărând o sută optzeci de mii de oameni a împresurat Ierusalimul; Ierusalimul trebuia să piară, dar cetăţenii lui s-au sculat într-o dimineaţă şi i-au văzut pe vrăjmaşi ucişi, iar Ierusalimul în afara oricărei primejdii. Irod a făcut în aşa fel încât, ucigându-i pe pruncii din Betleem, să-L omoare împreună cu ei şi pe Mântuitorul Ce Se născuse – însă Dumnezeiescul Prunc a luat-o cu câteva ceasuri înaintea primejdiei care-L ameninţa, şi socoteala lui Irod nu s-a îndreptăţit. Na-vă „logică a evenimentelor"!

Lupta pentru suflet

Se spune că în fiecare secundă moare cineva în lume. În fiecare secundă, undeva, un suflet, desfăcându-se de trup, suie acolo unde i s-a rânduit să primească hotărârea lui Dumnezeu cu privire la el. Secunda este o fracțiune de timp foarte măruntă. Dacă nu ne-ar pune piedică trupul, am putea vedea cum apar aproape fără încetare linii luminoase ori întunecate care însemnează calea urcării sufletelor ce pleacă, la fel cum l-a văzut Antonie cel Mare pe avva Ammona suind cu îngerii. Și sufletele nu suie singure: întotdeauna le călăuzesc îngerii lui Dumnezeu, și întotdeauna încearcă să le taie calea dracii. Ce mișcare necontenită are loc din pricina aceasta în lumea nevăzută, pe toată întinderea care desparte cerul de pământ!... Fizica nu vede nimic în atmosferă, afară de aer amestecat întâmplător cu câteva alte corpuri atmosferice, în timp ce Revelația ne încredințează că există un tărâm al *stăpânirii văzduhului, al duhurilor răutății care sunt sub ceruri* (Efes. 2, 2; 6, 12), care nu dorm nici ziua, nici noaptea, îngrijindu-se cum să ne facă rău. Și de-a lungul întregii noastre vieți *pândesc întru ascunzișuri* ca să ne prindă, cum prinde fiara prada sa căzând asupra ei pe neașteptate, și după plecarea noastră de aici nu se depărtează de la noi, ci gonesc în urma noastră, doar-doar vor izbuti să smulgă cumva sufletul din mâinile îngerilor care îl păzesc. De smuls nu pot să-l smulgă decât dacă au în noi ceva de-al

lor, adică vreun lucru dintre cele de care ne-am lepădat la sfântul botez. Iar dacă se va afla așa un lucru, am dat de necaz: marfă interzisă. La vamă, marfa interzisă se confiscă și, în plus, primim amendă – dar dincolo, în întinderile văzduhului, nu se confiscă marfa, ci sufletul întreg, așa cum este. Și atunci ce s-ar mai bucura omul să poată da vreo răscumpărare: dar ce să dai în schimbul sufletului tău?

Ce-i de făcut, totuși? Iată ce: trebuie aruncată peste bord toată marfa interzisă mai înainte de trecerea prin vămi – iar ea se aruncă peste bord prin pocăință, prin depărtarea de păcat și prin plângerea lui. Putere are aici și rugăciunea Bisericii, care îi însoțește pe cei ce pleacă; mai puternic decât ea nu e nimic pe lume pentru sufletul creștinesc – dar ca ea să arate lucrare mântuitoare asupra unuia sau altuia trebuie ca în acel unul și altul să fie **ceva** de care să se poată lipi, așa încât, unindu-se cu sufletul prin acel **ceva**, să poată apoi slobozi din suflet săgeți care să-i lovească și să-i alunge pe vrăjmașii ce năvălesc. Ce să fie acest **ceva**? Cel mai deplin este credința ajutată de dragoste – dar dacă nu se găsesc acestea, măcar să fie simțăminte de pocăință potrivite credinței în Domnul.

Necazurile

Prin multe necazuri se cade nouă a intra întru Împărăţia lui Dumnezeu (Fapte 14, 22).

Ce lucru uimitor! Dacă lumea a fost zidită potrivit cu ideea Crucii, dacă peceţile celor ce se petrec în lume sunt deschise de Mielul Cel *junghiat* (v. Apoc. 5, 6), altminteri nici n-are cum să fie. Necazurile trebuie să alcătuiască, şi alcătuiesc, trăsătura distinctivă a căii de viaţă adevărate. Ca atare, trebuie să ne mirăm nu de faptul că vin necazuri, ci că mai sunt zile senine. S-ar putea spune chiar că acestea din urmă sunt o întâmplare, că sunt trimise de Dumnezeu doar pentru a hrăni nădejdea în viitorul luminos, ca să nu cădem în deznădejde.

Şi atunci, ce fac „consolatorii"? Clădesc turn Babel pe nisipuri mişcătoare, ies la război cu gândul să danseze şi să se distreze sub săgeţile vrăjmaşilor.

Credinţa şi cunoaşterea[4]

Cunoaşterea, se spune, este limpede, iar credinţa... cam întunecoasă. În practică însă, lucrurile stau altfel: pentru credinţă totul e luminos, pentru cunoaştere totul e întuneric. Cât priveşte viaţa duhovnicească, ce să mai vorbim: acolo pentru cunoaştere totul este întunecat, de la început până la sfârşit. Şi îndeobşte, în curgerea vieţii numai credinţa vede totul limpede, în vreme ce cunoaşterea nu face decât să prăsească probleme fără să le rezolve.

„Cunoaşterea", grăieşte Sfântul Isaac Sirul, „este potrivnică credinţei. În tot ce ţine de ea, credinţa dezleagă legăturile legilor cunoaşterii. Cunoaşterea n-are putere să facă ceva fără să lămurească şi să cerceteze dacă poate să fie lucrul la care se gândeşte şi pe care îl vrea omul, în vreme ce credinţa cere doar gândire curată şi limpede, depărtată de toată şiretenia şi iscodirea. Casa credinţei este înţelegerea pruncească şi inima plină de simplitate, în vreme ce cunoaşterea întinde curse simplităţii inimii şi stă împotriva ei. Cunoaşterea este rânduială a firii, care o păzeşte pe aceasta în toate stadiile sale, în vreme ce credinţa săvârşeşte alergarea sa mai presus de fire. Cunoaşterea este însoţită de frică, în vreme ce credinţa – de nădejde. Pe cât se călăuzeşte omul după mijloacele cunoaşterii, pe atât este legat de frică, de

[4] Este vorba aici de cunoaşterea raţională, discursivă (n. tr.).

care nu se poate slobozi; iar cine urmează credinței, degrabă se face slobod și însuși stăpânitor și, ca un fiu al lui Dumnezeu, se folosește de toate în chip slobod și cu stăpânire. Mijloacele cunoașterii au stăpânit lumea cinci mii de ani -- poate ceva mai mult sau mai puțin –, dar omul n-a putut să ridice capul său din pământ și să-și dea seama de puterea Făcătorului Său până ce nu a strălucit credința noastră și nu ne-a slobozit de întunericul lucrării pământești și al supunerii deșarte întru zbaterea cea deșartă a minții. Totuși, chiar și acum, când am aflat liman netulburat și vistierie nedeșertată, iarăși poftim a ne pleca spre izvoare sărăcăcioase. Nu este cunoaștere care să nu fie sărăcăcioasă, oricât de mult s-ar îmbogăți, în vreme ce pe vistieriile credinței nu le încape nici pământul, nici cerul" (Cuvântul 25).

Războiul nevăzut

De s-ar deschide ochii minții noastre, ce am vedea împrejurul nostru și în noi înșine? Pe de o parte, luminoasa lume a lui Dumnezeu, pe îngeri și pe sfinți, iar pe de alta – oștile puterilor întunericului și pe păcătoșii morți atrași de ele în timpul vieții. Între cele două tabere sunt oamenii în viață, dintre care o parte a înclinat spre latura luminoasă, cealaltă spre latura întunecată; fâșia din mijloc pare a fi lăsată pentru război, în care unii biruie, alții sunt biruiți. Pe unii îi târăsc dracii, doborâți deja, în tărâmul lor cel întunecat; alții stau în picioare și se bat, primesc și dau lovituri: răni după răni, din răni curge sângele, dar tot stau în picioare. Până la pământ se pleacă de puterea loviturilor și de istovire, dar se îndreaptă iarăși și trag din nou în vrăjmași. Cine vede ostenelile lor? Numai Dumnezeu. Pe lângă ei stau nedespărțiți îngerii păzitori, deasupra lor se pogoară de Sus raza luminii harice.

Tot ajutorul este gata pentru cel ce se luptă, însă el trebuie primit cu lepădare de sine. Partea spre care înclină voința omului condiționează puterea acestui ajutor. Îndată ce omul, prin conștiința și libertatea sa, ia partea binelui, îndată vine lumina harului și îngerul este alături de el; dar îndată ce stăpânirea lui de sine înclină spre partea păcatului, raza harului pleacă de la el și îngerul se depărtează. Atunci pe om îl înconjură puterile întunecate – și gata căderea. Îl leagă

cu lanțurile beznei și-l duc în tărâmul cel întunecat. Se va mai izbăvi? Cine-l va izbăvi? Se va izbăvi, și-l va izbăvi tot îngerul lui Dumnezeu și tot harul. Suspină păcătosul – și ei vin iar și *învață degetele lui la război* cu întunericul. Dacă va lua aminte, se va scula și va începe iar să îi lovească pe vrăjmași, care au fost goniți și acum își aruncă săgețile de departe. Se va lenevi? Va cădea iarăși. Se va trezi? Iar va fi ridicat. Până când? Până când va veni moartea și-l va afla fie în cădere, fie în ridicare.

Simțământul credinței

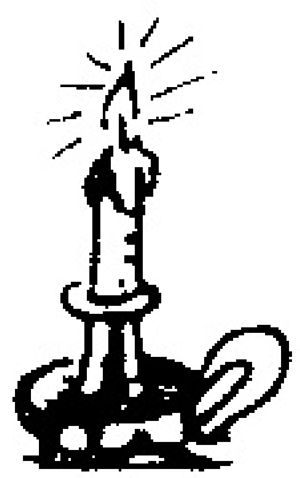
Domnul, Care ține toate în dreapta Sa, ține și orice suflet. Prin ce răspunde sufletul la asta? Prin mărturisirea de netăgăduit a faptului că există Dumnezeu, de la Care, la fel ca toate celelalte câte sunt, depinde și ca ființare, și ca lucrare, și ca soartă ultimă. Această mărturisire zace în inimă ca simțământ. Ea nu ține de rațiune; dimpotrivă, când rațiunea, primind această mărturisire de la inimă, începe să sape singură până la temeliile ultime ale ei, o pierde și deseori o înăbușă pentru o vreme și în inimă. Aici se petrece ceea ce s-a întâmplat cu psihologii, care sunt împătimiți de palpabil. S-au apucat să caute sufletul, ca să-l pipăie – și au pierdut sufletul. Așa și cu credința. Nu trebuie căutată „dovada palpabilă", ci trebuie dezvoltat simțământul ei. Aici și rațiunea poate da o mână de ajutor, poate favoriza dezvoltarea simțământului religios prin meditație. În acest scop, din vechime i s-au arătat cunoscutele dovezi, patru la număr, ale existenței lui Dumnezeu. Ele arată urma lui Dumnezeu – și nu numai urma, ci și un fel de schițare a chipului dumnezeiesc. Când rațiunea își lămurește toate aceste indicații așa cum trebuie, e ca și cum ar pune o oglindă în fața instinctului duhovnicesc ascuns în inimă. Privindu-se în această oglindă, el se unește cu chipul de acolo și devine mărturisire bine definită, altfel spus credință rațională. Așa stau lucrurile potrivit rânduielii firești. Totuși, rămân multe pete albe. Pe acestea

le umple Dumnezeiasca Revelaţie, şi pe deasupra mai adaugă ceva: nu un adaos pentru frumuseţe, ci lucruri esenţiale, fără de care toate cele arătate mai înainte n-au nici un rost. Aici intră taina Preasfintei Treimi, întruparea lui Dumnezeu Cuvântul şi toată iconomia mântuirii noastre. Acestea sunt precum capul în trup, ca ochii în portret. Iată în ce fel este toată zidirea credinţei: temelia este simţirea Dumnezeirii, în continuare merge cunoaşterea naturală a lui Dumnezeu, apoi Dumnezeiasca Revelaţie, care pe de o parte completează cunoaşterea naturală, iar pe de alta, cea esenţială, adaugă ceva nou, în urma căruia totul îşi capătă chipul autentic. Cei care se mărginesc la a crede în existenţa lui Dumnezeu, în pronia Lui, în viaţa viitoare şi în plata pentru viaţa de pe pământ seamănă cu o clădire fără cupolă, cu un trup fără cap. Iar ateii? Aceştia au ieşit deja din rânduiala firească: ei intră în aceeaşi categorie cu nebunii şi retardaţii.

Contemplaţie şi activitate

Orice lucru are o latură văzută şi una nevăzută, una făptuitoare şi una contemplativă. Potrivit învăţăturii Sfântului Isaac Sirul, lucrul cu adevărat plăcut lui Dumnezeu este o îmbinare de contemplaţie şi făptuire. Contemplaţia alcătuieşte gânduri care îndeamnă şi călăuzesc în făptuire, iar făptuirea este lucrul săvârşit ca urmare a acestui proces. De pildă, împărţirea de milostenie este făptuire, iar vederea Domnului în sărac este contemplaţie; răbdarea jignirilor şi a clevetirilor este făptuire văzută, iar gândul care îl însufleţeşte pe om să rabde este contemplaţie; starea în biserică sau acasă înaintea icoanelor, facerea de metanii însoţită de semnul crucii, citirea şi ascultarea rugăciunilor sunt latura văzută a rugăciunii, iar starea minţii înaintea lui Dumnezeu în inimă cu frică şi cu cutremur este latura contemplativă. În canonul de pocăinţă al Sfântului Andrei Criteanul aceasta se numeşte „făptuire", respectiv „cunoştinţă", pilda lor fiind arătată in Lia şi Rahila. Unora li se pare că numai pustnicii trebuie să îşi facă de lucru cu contemplaţia, în timp ce ea este un lucru obligatoriu pentru toţi şi la orice pas. Făptuirea lipsită de contemplaţia potrivită ei este trup fără suflet, idol fără suflare, ce seamănă a făptură vie, dar viaţă n-are – iar contemplarea este preţioasă şi în sine: de pildă, cel ce n-are ce să dea nevoiaşului, însă are durere adevărată pentru nevoia lui; cel ciung şi olog, care nu poate să stea în picioare la rugă-

ciune, dar cade neîncetat cu mintea la Dumnezeu, săvârşese pe de-a-ntregul lucrul lui Dumnezeu, aşa cum sunt datoraţi s-o facă în condiţiile lor. Pornind de la principiile acestea, se rezolvă de la sine problema felului în care se mântuiau fără fapte bune cei ce se însingurau în păduri şi se ascundeau în peşteri. Ei îşi aveau toate virtuţile în inimă şi prin urmare stăpâneau latura esenţială a facerii de bine – contemplarea[5].

[5] Cel ce doreşte să capete cunoştinţe mai depline despre aceasta să citească epistola Sfântului Isaac Sirul către Simeon Făcătorul de minuni, unde acest subiect este explicat în amănunt (n. a.)

Nu trâmbiţa înaintea ta!

Nu trâmbiţa înaintea ta!, a poruncit Domnul (Mt. 6, 2) – şi totuşi, aproape toţi trâmbiţează sau, mai bine zis, aproape tuturor li se trâmbiţează. Se apropie câte cineva de inimă, îşi bagă în ea gura şi trâmbiţează – iar omul ia aminte şi se admiră. Măcar de ne-ar băga minţile în cap gândul că, dacă trâmbiţa, să zicem, e a noastră, sunetul ei e scos de o putere străină nouă! Dar asta nu ne trece deloc prin cap; dimpotrivă, lauda ni se pare atât de îndreptăţită, încât a o contrazice parcă ar fi o nelegiuire. Dacă stăm să judecăm cum trebuie, vom vedea că tocmai când trâmbiţăm înaintea noastră nu suntem vrednici de laudă. Tocmai această trâmbiţare dă în vileag sărăcia şi nevrednicia noastră. Dacă auzi sunetul acestei pierzătoare trâmbiţe a vrăjmaşului, ia puţină distanţă faţă de sinele tău şi, punându-te faţă în faţă cu tine însuţi, apucă-te să te judeci fără făţărnicie. Cineva va trâmbiţa în tine înaintea ta că este cutare şi cutare lucru bun în tine, sau că nu ştiu ce lucru bun ai săvârşit. Ia uită-te mai bine: de ce îţi vine asta în cap şi îţi captează atenţia? Îţi spun eu: fiindcă acela este singurul lucrul bun pe care-l ai. Dacă ai avea într-adevăr multe fapte bune, fiecare faptă în parte ar dispărea în masa lor şi nu s-ar face băgate de seamă. Cel ce are mulţi bani nici nu dă atenţie când i se dau zeci şi chiar sute de ruble; cel ce are multe haine nu dă atenţie unei haine noi, fiindcă are atâtea că una nouă nu are pentru el nimic special:

nici cel bogat în fapte bune nu își va opri atenția asupra vreuneia dintre faptele sale bune luate în parte. Fiecare faptă bună piere la el, ca o picătură în mare, în bogăția facerii lui de bine. De aici reiese că dacă cineva își admiră o faptă bună, asta pentru că-i singura pe care o are. Fapta bună, fie ea nedesăvârșită, atrage privirile totdeauna - iar dacă ar fi multe fapte de acest fel, ochii n-ar ști la care să se oprească. Ei bine, când auzi trâmbița în tine privește lucrurile din perspectiva asta și explică-ți singur că ațintirea atenției tale asupra faptei bune cu pricina nu merită laudă de sine, ci mustrare de sine pentru puținătatea faptelor bune. Probabil că în toată suma faptelor tale n-ai la ce să te uiți, afară de aceea - iar dacă așa stau lucrurile, starea ta este vrednică de plâns. Nu, nu doar o faptă bună ești dator să ai, ci toată viața trebuie să fie un șir neîntrerupt de fapte bune. Nu te uita la gândul lingușitor al laudei de sine, ci, pricepând puterea lui, treci cât mai grabnic la încredințarea că negreșit ești sărac în binele care place lui Dumnezeu de vreme ce te îndulcești cu gândul că ai făcut cutare sau cutare faptă vrednică de laudă. Să nu te sui la părerea înaltă despre sine, ci să te cobori la defăimarea de sine și la simțămintele de pocăință. Îndată ce vei face asta, va amuți și trâmbița.

Adevărata libertate

Cu toții căutăm libertate – oare nu fiindcă ne simțim robi? Da, robi, dar nu din hotărârea Ziditorului, ci din propria noastră vină. Domnul ne-a menit să domnim peste toate, însă noi ne-am obrăznicit și am căzut în lanțurile robiei și ale strâmtorărilor din toate părțile. Ne-libertatea exterioară încă nu este mare pierdere: pierderea esențială stă în aceea că suntem încătușați lăuntric, că nu mai suntem stăpâni pe noi înșine și în noi înșine. Altcineva stăpânește în om și asupra omului, iar omul nici vorbuliță nu cutează să spună împotrivă și împlinește cu supunere tot ce-i insuflă acela cu stăruință. Dar necazul de căpetenie e că nici nu conștientizează faptul că este rob: așa-i de terminat!

Dă-ți seama, deci, de noblețea ta și cere-ți drepturile! Ca început al acestei lucrări pune simțământul robiei, simțământul pocăinței și al frângerii de inimă. Dacă vor apărea lacrimi, e cel mai bun lucru care se poate întâmpla: ele sunt foc ce arde legăturile patimilor, iar mărturisirea este asemenea unor lovituri de sabie prin care retezăm ba o verigă, ba alta a lanțului păcatelor. Pasărea care izbutește să se smulgă din laț își ia zborul cu bucurie și plutește în spațiul fără oprelişti al văzduhului: și sufletul care s-a smuls din legăturile păcatului și patimilor începe să lucreze cu bucurie pe nemărginitul tărâm al voii lui Dumnezeu. Proorocul a cunoscut din proprie experiență lucrul acesta când a zis: *Umblat-am întru lărgime, că poruncile Tale am căutat* (Ps. 118, 45).

Naşterea lui Hristos

Slavă Ţie, Doamne! Iarăşi am apucat luminatele zile ale Naşterii lui Hristos: să ne bucurăm, aşadar, şi să ne veselim. Anume ca să sporească veselia noastră din aceste zile, Sfânta Biserică a rânduit înaintea lor – o oarecare strâmtorare, ca atunci când intrăm în ele să ne simţim ca nişte oameni ce ies la libertate. Oricum, ea nu vrea în nici un caz să ne dedăm acum plăcerilor ce sunt doar ale simţurilor şi satisfacţiilor ce sunt doar ale ochilor, ci cere ca veselia noastră din aceste zile să fie sfântă cum sunt şi ele. Iar ca să nu uite cineva de acest lucru în veselia sa, ne-a pus în gură o scurtă cântare întru slava lui Hristos, Celui ce S-a născut, prin care trupul e pus la locul lui, iar sufletul e smerit. În cuvintele ei ne sunt arătate îndeletnicirile vrednice de aceste zile: *Hristos Se naşte, slăviţi-L, Hristos din ceruri, întâmpinaţi-L* şi aşa mai departe. Slăviţi-L, deci, pe Hristos, şi slăviţi-L în aşa fel încât sufletul şi inima să se îndulcească de această slavoslovie şi astfel să amuţească chemarea oricărui alt lucru şi a oricărei alte îndeletniciri care făgăduieşte vreo mângâiere.

Slăviţi-L pe Hristos: asta nu înseamnă să alcătuiţi imne lungi în cinstea Lui, nu; dar dacă atunci când vă gândiţi la naşterea Mântuitorului Hristos sau auziţi despre ea, din adâncul sufletului vostru porneşte strigătul: „Slavă Ţie, Doamne, că S-a născut Hristos!", este îndeajuns; aceasta va fi cântare lină a inimii – lină, dar care va străbate totuşi cerurile şi va intra la Însuşi Dumnezeu. Închipuiţi-vă mai limpede ce a săvârşit Domnul pentru noi, şi veţi vedea cât de firesc e să strigăm aşa acum. Ca să ne fie mai uşor, să luăm exemplul următor. Unui om închis în temniţă şi ferecat în lanţuri împăratul i-a făgăduit libertatea... Întemniţatul aşteaptă o zi, două, aşteaptă luni şi ani... nu vede împlinirea făgăduinţei, dar nu-şi pierde nădejdea, crezând în cuvântul împăratului. În cele din urmă, au apărut semne că se apropie vremea; atenţia i se încordează; aude zgomotul celor ce se apropie venind din oraşul plin de veselie; gratiile cad şi intră izbăvitorul... „Slavă Ţie, Doamne!" – izbucneşte întemniţatul. „A venit sfârşitul robiei mele, în curând voi vedea lumina lui Dumnezeu!" Alt exemplu: un bolnav, acoperit de răni şi paralizat de toate mădularele, a încercat toate doctoriile şi a schimbat mulţi doctori; răbdarea i-a ajuns la capăt, şi a ajuns gata să se lase pradă amarei deznădăjduiri. I se spune: „Mai e un doctor, unul foarte iscusit, îi vindecă pe toţi tocmai de boli cum e a ta; l-am rugat, şi a promis că o să vină". Bolnavul crede, prinde nădejde şi îl aşteaptă pe cel făgăduit... Trece un ceas, trec două, trec mai multe – neliniştea începe iarăşi să-i roadă sufletul... De-abia pe seară vine cineva... se apropie... s-a deschis uşa – şi intră cel dorit... „Slavă Ţie, Doamne!" – strigă bolnavul. Încă un exemplu: cerul se acoperă cu nori ameninţători; întunericul a acoperit faţa pământului; tunetul cutremură temeliile munţilor şi fulgerele despică cerul de la un cap la altul: toţi se înfricoşează, de parcă a venit sfârşitul lumii. După aceea, când furtuna a trecut şi cerul s-a înseninat, fiecare, oftând cu uşurare, spune: „Slavă Ţie, Doamne!" Apropiaţi de voi aceste pilde, şi veţi vedea că în ele este înfăţişată toată istoria noastră. Norul ameninţător al mâniei lui Dumnezeu era asupra noastră – a venit Domnul-Împăcătorul şi a risipit norul acesta. Eram acoperiţi de rănile păcatelor şi patimilor – a venit

Doctorul sufletelor și ne-a tămăduit... Eram în lanțurile robiei – a venit Slobozitorul și a rupt legăturile noastre... Apropiați toate acestea de inima voastră și primiți-le cu simțămintele voastre – și atunci nu vă veți putea ține să nu strigați: „Slavă ție, Doamne, că S-a născut Hristos!"

Nu încerc să vă insuflu prin cuvintele mele această bucurie: ea este mai presus de orișice cuvânt. Lucrarea săvârșită de Domnul, Care Se naște astăzi, îl privește pe fiecare dintre noi. Cei ce intră în împărtășire cu El primesc de la El libertatea, vindecarea, pacea, au toate acestea și gustă dulceața lor. Celor care au experiența lor lăuntrică n-ai de ce să le spui „bucurați-vă", fiindcă n-au cum să nu se bucure – iar cei ce nu o au nu se pot bucura, oricât le-ai spune: „bucurați-vă". Cel legat de mâini și de picioare, oricât i-ai zice: „bucură-te de izbăvire", nu se va bucura; cel acoperit de rănile păcatelor de unde va primi bucuria tămăduirii? Cum va ofta fără împiedicare cel speriat de amenințarea mâniei lui Dumnezeu? Unora ca aceștia li se poate spune doar: „Mergeți la Pruncul Cel înfășat, Care zace în iesle, și căutați la El izbăvire de toate relele ce vă împresoară, fiindcă acest Prunc este Hristos, Mântuitorul lumii".

De dorit ar fi să-i vedem pe toți bucurându-se tocmai cu această bucurie, nedorind alte bucurii: dar nu toți cei din Israel sunt Israel. Vor începe acum distracții deșarte, dezmățate, care ațâță poftele. Celor amatori de toate aceste lucruri degeaba le spui: „Mai potoliți-vă": își astupă urechile, nu iau aminte, și totdeauna fac din luminatele zile de prăznuire ceva de Își întoarce Domnul ochii de la noi și zice: „Urăciune Îmi sunt toate aceste praznice ale voastre!" Multe dintre distracțiile societății noastre sunt cu adevărat urâciune păgânească, fiind aduse la noi drept din păgânism, iar altele, deși apărute mai târziu, sunt îmbibate de duhul păgânesc. Și parcă într-adins sunt născocite cu duiumul tocmai de Nașterea Domnului și de Paști. Dedându-ne lor, îi dăm stăpânitorului acestei lumi – călăului nostru, vrăjmașului lui Dumnezeu – pricină să Îi spună: „Poftim, ce crezi că mi-ai făcut cu nașterea și învierea Ta? Că tot la mine vin!" Dar să pătrundă mai des în adâncul inimii noastre cuvintele psalmului 50, că Se va îndreptăți Domnul întru cuvintele Sale și va birui când va judeca El...

Ne atrage Europa „civilizată"... Da, acolo au fost reînscăunate urâciunile păgânești care fuseseră izgonite din lume, de acolo au trecut și trec în continuare și la noi. Trăgând în piept acest fum al iadului, ne învârtim ca niște nebuni și nu mai știm de noi. Dar să ne amintim anul 1812: de ce au venit peste noi francezii? Dumnezeu i-a trimis ca să nimicească răul pe care îl împrumutaserăm de la ei. S-a pocăit atunci Rusia, și Domnul a miluit-o – dar acum, pare-se, această lecție a început să fie deja uitată. Dacă ne vom veni în fire nu se va întâmpla, bineînțeles, nimic – dar dacă nu ne vom veni în fire, cine știe, poate că Domnul va trimite din nou asupra noastră învățători de același fel, ca să ne aducă în simțiri și să ne pună pe calea dreaptă. Așa e legea dreptății dumnezeiești: ea vindecă de păcat chiar prin cele de care e atras omul către el. Acestea nu-s vorbe deșarte, ci experiență întărită de către glasul Bisericii. Să știți, dreptslăvitorilor creștini, că Dumnezeu nu Se lasă batjocorit, și știind aceasta, să vă veseliți și să vă bucurați cu frică în zilele acestea! Să sfințiți luminatul praznic prin fapte, îndeletniciri și bucurii sfinte, așa încât toți, privind la voi, să spună: „La ei sunt sfinte sărbători, nu jocuri nebunești de necredincioși și dezmățați, care nu știu de Dumnezeu".

Cercetarea de sine
(epistolă către toți creștinii ortodocși)

Nu o dată am înfățișat atenției ortodocșilor adevărul simplu potrivit căruia în creștinism esența faptelor stă în așezarea inimii – în dispozițiile lăuntrice, altfel spus în lucrarea noastră lăuntrică; dar încă nu am încercat până acum să intru împreună cu voi înăuntrul vostru, să supun cercetării tot ce se întâmplă acolo, ca fiecare să se deprindă astfel a deosebi binele de rău înăuntrul său și să ia măsurile cuvenite. Să facem asta acum.

„Mijiți-vă" toate simțurile din afară, întoarceți-vă spre cele dinlăuntrul vostru ochiul luării-aminte și priviți: ce este acolo?

Prima dată nu veți vedea nimic – nu fiindcă nu ar fi nimic acolo, ci fiindcă sunt prea multe și de toate, însă strâmbate, și rătăcesc într-o tulburare lipsită de rânduială. Ceața desparte de noi precum un zid toate lucrurile și le ascunde în sine: și cel care privește înăuntrul său pentru prima dată vede că toate cele lăuntrice parcă sunt acoperite cu văl de întuneric. De asta puteți să vă încredințați îndată – dar nu încetați osteneala adâncirii în sine. Răbdați puțin, și veți începe în scurtă vreme să deslușiți, puțin câte puțin, cele ce se petrec înăuntrul vostru, la fel cum cel ce intră de afară într-o odaie întunecoasă începe, după ce a stat puțin înăuntru, să deosebească lucrurile.

Deci adânciți-vă luarea-aminte și priviți: iată, lucrul ce vă preocupa s-a dus; în locul lui a venit altul, acesta a fost înlocuit pe dată de un al treilea; nici acesta n-a apucat să se arate bine, că îl împinge deoparte un al patrulea, care e alungat la rândul său de un al cincilea, și așa mai departe. Un gând este înlocuit în grabă de un altul – și asta așa de repede, încât aproape nu putem să ne dăm seama de ceea ce a trecut prin capul nostru. Această continuă mișcare a gândurilor nu ne părăsește nici măcar între două îndeletniciri, de pildă când trecem dintr-un loc în altul, ci și în vremea lor, oricât de importante ar fi ele: și în vremea rugăciunii din biserică și de acasă, și în vremea citirii, și chiar în timp ce cugetăm adânc. Este vorba de **împrăștierea minții** și de lipsa atenției concentrate, de care avem atâta de nevoie ca să ne cârmuim pe noi înșine. Iată, puneți lucrul acesta ca primă trăsătură a omului nostru lăuntric. Este ceva care seamănă cu agitația fulgilor de zăpadă ce cad când suflă vântul sau cu cea a insectelor din aerul serilor de vară. Starea diametral opusă, pe care o găsim la sfinți, este luarea-aminte a minții, care nu îngăduie să intre ceva în cap și să iasă din el după bunul plac, ci supune totul libertății și conștiinței, în care petrec Dumnezeu și persoana care Îl contemplă. Între aceste două extreme există felurite trepte ale sufletelor care se ostenesc în lupta cu gândurile și râvnesc să aducă pace în ele.

Priviți și mai atent, și veți deosebi în voi înșivă, sub această învălmășeală a gândurilor din minte, din voință, grija statornică pentru viața de zi cu zi, care, asemenea unui vierme, roade necontenit sufletul, îl gonește pe om dintr-o osteneală în alta, mâncându-l tot înainte prin nemulțumirea față de orice ar dobândi și înfățișându-i o sută de alte lucruri, pasămite de neocolit, atunci când face unul. De la cea

dintâi clipă când ne trezim din somn, grija ne împresoară sufletul și nu ne lasă să ședem locului, nici să stăm de vorbă cum se cuvine, nici măcar să mâncăm în tihnă, până ce adânca noapte nu ne doboară cu somnul, care la rândul lui este tulburat cu vise pline de griji. Această boală se numește **grija de multe**, ce roade sufletul cum roade rugina fierul. Pe aceasta s-o puneți ca cea de-a doua trăsătură a ceea ce se petrece înăuntrul nostru. Însușirea diametral opusă acesteia pe care o au sfinții este lipsa de griji deșarte - care, de altfel, nu este nepăsare, ci osteneală smerită, corectă, care stă în încredințarea propriei sorți în purtarea de grijă atotproniatoare a lui Dumnezeu. La mijloc se află lupta dintre îngrijirea de sine și smerita încredințare în purtarea de grijă a lui Dumnezeu însoțită de osteneala după putere.

Priviți și mai adânc, și negreșit veți vedea înăuntru un rob legat de mâini și de picioare, tras încolo și încoace împotriva voii sale, dar care, în amăgirea de sine, visează totuși că se bucură de libertate deplină. Lanțurile acestui rob sunt alcătuite din împătimirile față de feluritele persoane și lucruri care îl înconjoară, de care ne doare să ne despărțim singuri, precum și când ni le răpesc alții. Peștele nimerit în undiță, deși înoată, n-o poate face mai mult decât îi dă voie firul de care este prins cârligul; pasărea din colivie, măcar că zboară și umblă, n-o poate face dincolo de hotarele coliviei: și împătimirile lasă sufletului libertatea de a face ce vrea atâta timp cât nu se atinge de obiectele lor - iar dacă se atinge de obiectele lor, sufletul nu mai are deloc stăpânire de sine, și cu cât sunt mai multe împătimiri, cu atât este mai mic cercul libertății. Cineva este câteodată legat cu totul și nu poate să se miște în nici o parte fără să-și pricinuiască durere în alta. Omul care merge undeva prin pădure și se în-

curcă acolo și cu mâinile, și cu picioarele, și cu hainele în iarba lipicioasă se simte legat, orice mădular și-ar mișca: tocmai așa se simte și cel împătimit de multe lucruri materiale. Puneți aceasta ca cea de-a treia trăsătură a stării noastră lăuntrice: **împătimirea**. Însușirea diametral opusă ei, pe care o găsim la sfinți, este lepădarea de toate, libertatea inimii, neatârnarea lăuntrică. Între ele, mijlocul e alcătuit de osteneala slobozirii inimii de împătimiri.

Împrăștierea minții, grija de multe și împătimirea – și încă n-am zis totul. Deși ele lucrează înăuntrul nostru, totuși plutesc încă la suprafața inimii. Așadar, să pătrundem și mai adânc spre inimă cu luarea noastră aminte și să tragem cu urechea: ce se întâmplă acolo? Ca să vă fie mai ușor, iată următoarea comparație: drumețind prin munți, cineva vede o peșteră a cărei intrare este acoperită de iarbă. Înăuntrul peșterii este beznă. Stând și ascultând, aude acolo șuierat de șerpi, răgete și scrâșnete de fiare sălbatice: iată zugrăvită aici inima noastră. Vi s-a întâmplat vreodată să observați mișcările ei? Încercați să faceți asta măcar puțină vreme, și vedeți ce se întâmplă acolo: ați avut neplăceri – v-ați supărat; ați suferit nereușită – v-ați întristat; v-a picat un vrăjmaș în gheare – v-ați aprins de pofta răzbunării; ați văzut pe cineva cu care sunteți de-o seamă ocupând un post mai înalt decât al vostru – ați început să invidiați; v-ați gândit la calitățile voastre – v-ați îmbolnăvit de trufie și dispreț față de aproapele. Iar atunci dorința de a plăcea oamenilor, slava deșartă, pofta, iubirea de plăceri, lenea, ura și celelalte lovesc inima rând pe rând într-un răstimp de numai câteva clipe. Toate acestea ies din inimă și tot în inimă se întorc. Nu degeaba unul dintre nevoitorii cu luare-aminte la sine a văzut inima omenească plină de șerpi otrăvitori, care sunt

patimile. Când se aprinde o patimă e ca și cum un șarpe ar ieși din inimă și, întorcându-se asupra ei, ar răni-o cu colții săi. Doare și când șarpele se târăște afară, doare și când mușcă... Mușcând inima, se hrănește cu sângele ei și se îngrașă; îngrășându-se, devine mai otrăvitor, mai rău, tiranizând și mai mult inima în care trăiește. Așa se întâmplă nu numai cu o patimă, ci cu toate – iar patimile nu trăiesc niciodată singure, ci totdeauna toate împreună, îmbrâncindu-se, dar niciodată nimicindu-se una pe alta. Așa este inima omului care slujește păcatului, oricine ar fi el. Dimpotrivă, inima sfinților e liberă de patimi, altfel spus împodobită cu nepătimirea. La mijloc se află cei ce se luptă cu patimile și cu poftele sub stindardul Domnului, al Judecătorului luptei duhovnicești, înarmați cu toate armele Lui.

Ei, ce ziceți? S-a mai subțiat bezna care acoperă lăuntrul nostru? Și dacă s-a subțiat, spre bucurie s-a subțiat, ori spre amărăciune? Vai celor împrăștiați, robiți grijii de multe, legați de cele simțite și sfâșiați de patimi!... Dimpotrivă, fericite sufletele cu luare-aminte la sine, care se odihnesc în Dumnezeu, care s-au rupt de toate și au curățit inima lor de patimi! Binecuvântate sunt și ostenelile celor care, lăsând pierzarea celor dintâi, năzuiesc să urce la fericirea celor de-al doilea!

Îndreptarea de sine

Știm cu toții că inima noastră se cade să fie numai a Domnului și că trebuie să întoarcem toate, mici și mari, doar spre plăcerea Lui: dar când e vremea să purcedem la fapte, să ne rupem de tot păcatul, ne folosim de felurite pretexte ca să rămânem cu cele de care suntem legați: „Nu e de nasul nostru! Viețuirea asta înaltă este doar a unor aleși; noi trăim cum se poate. Cine este ales, acela și primește o chemare specială – ca, de pildă, Apostolul Pavel și ceilalți". Dar acești aleși n-au urmat oare de bună voie chemării Domnului? Harul i-a dus cumva legați? Nu: au auzit cuvântul, s-au supus și au năzuit către Domnul. Să presupunem că există oameni cu „chemare specială" și că la ei totul este „special"; dar există – nu-i așa? – și calea de obște, pentru toți: pe calea asta să mergem și noi. Suntem aleși cu toții; îndată ce cuvântul adevărului s-a atins de auzul nostru, suntem chemați. Ne cheamă Domnul, și nu vom avea răspuns la Judecată de nu vom merge în urma Lui. Luați seama cum s-au convertit alții. Unul a auzit: *Nu vă adunați vouă comori pe pământ* (Mt. 6, 19), și a părăsit toate averile pământești; altul a citit: *În zadar se tulbură omul, strânge comori și nu știe cui le adună pe ele* (Ps. 38, 9-10), a părăsit deșertăciunea și a pășit pe calea sigură a facerii pe placul lui Dumne-

zeu; un al treilea a privit o troiță cu înscrisul: „Iată ce am făcut Eu pentru tine; ce faci tu pentru Mine?", și din toată inima și-a închinat viața Domnului. Vi se pare că acestea sunt niște cerințe extraordinare? Dar în fiecare zi citim și auzim despre mii de asemenea adevăruri. Oare după toate acestea mai poți să te socoți „neales"? Nu, problema nu este chemarea, problema este în noi înșine. Cum s-au convertit aceia? Și-au dat seama că nu este viață adevărată afară de viața în Domnul, și și-au schimbat viața necuvioasă. Așa se întâmplă cu toți care se convertesc. Schimbarea lăuntrică ține de buna-credință a omului în privința cunoașterii adevărului, iar această bună-credință ține totdeauna de noi. În altarul lăuntric al inimii nu intră nimeni din afară: acolo omul însuși hotărăște totul împreună cu conștiința sa. Deci să ne punem înaintea feței lui Dumnezeu în forul nostru lăuntric, să ne facem o imagine cât mai vie a tot ce vrea Dumnezeu și, dându-ne seama că este neapărată nevoie de asta ca să ne mântuim, să luăm în inima noastră hotărârea următoare: „De acum voi începe să fiu al Domnului din toată inima și să-l slujesc doar Lui din toate puterile mele" – și se va săvârși alegerea noastră, care este tocmai îmbinarea hotărârii noastre cu chemarea dumnezeiască. Domnul este aproape; El vine la toți și bate la ușa inimii, doar-doar o să-I deschidă careva. Dacă inima este vas zăvorât, cine e vinovatul? Toată vina o poartă reaua noastră credință în privința cunoașterii adevărului. De n-ar fi ea, toți ar năzui totdeauna spre Domnul.

Și ce, mult ni se cere? Doar nu suntem înstrăinați întru totul de Domnul – atâta doar că strădania de a-I face pe plac nu stă la noi pe primul loc, ci e un fel de anexă la îndeletnicirile pământești. Iar noi nu facem alta decât să ne facem pe

propriul plac, pe placul oamenilor și pe placul obiceiurilor lumești. Puneți acum pe primul loc năzuința de a face pe placul Domnului și reorânduiți toate celelalte potrivit chemării acestui unic scop, și așezarea voastră lăuntrică se va schimba. Pe dinafară totul va rămâne ca mai înainte, și numai inima se va face nouă. Și asta-i tot. Vi se pare greu?

Fericiți cei milostivi

Tot celui ce cere de la tine, dă-i, poruncește Domnul (Lc. 6, 30). Iată una dintre cele dintâi porunci ale creștinismului, despre care amintesc deseori și Domnul, și Sfinții Apostoli. Ca să ne facă a o păzi cu mai multă râvnă, ei au înconjurat-o cu cele mai mișcătoare îndemnuri și cu cele mai înspăimântătoare amenințări. Oricine știe asta, și orice om cu conștiință se socoate îndatorat să îi ajute pe nevoiași după puterea sa. Totuși, dacă vom cerceta faptele noastre mai cu asprime, poate nu vom afla nici una pe care s-o împlinim cu mai puțină luare-aminte decât ajutorarea celor nevoiași, la care suntem îndatorați. Ajutăm în silă, numai ca să scăpăm de cel ce ne bate la cap cu cereri, iar câteodată îl refuzăm cu totul (și asta nu se întâmplă oare nu câteodată, ci cel mai des?). Ce n-au mai născocit zgârcenia și lăcomia ca să-și îndreptățească răceala față de cei aflați în nevoie! „Milogeli fățarnice", „milogi care nu vor să facă treabă", „n-avem de unde", „sunt vremuri grele", „trebuie să punem deoparte pentru zile negre" și așa mai departe. Toate aceste gânduri umblă sub chipul lozincilor de mai sus între cei ce nu iau aminte la datoria lor, trec și la cei cu luare-aminte și adeseori îi rătăcesc de la calea dreaptă a făptuirii.

În clipa când trebuie să ajutăm, primul gând care trece prin cap este următorul: „Măi, dar ăsta care cere chiar este nevoiaș? Parcă poți să știi? S-a nărăvit – și cere, dar poate

că n-are deloc nevoie". Nimic de zis, sunt și dintr-aceștia, dar putem noi ști cu încredințare că cel ce stă înaintea noastră chiar face parte din astă tagmă? Iar de vreme ce nu știm, de ce să fim bănuitori, și cu atât mai mult, de ce să refuzăm doar pe temeiul unei bănuieli? Poate că este vorba de o mamă care și-a lăsat copiii flămânzi acasă, ori de un tată a cărui soție e bolnavă și ai cărui copii sunt lipsiți de haine, ori de niște orfani mai mari dintr-un orfelinat! Pe unii ca aceștia nu-i veți refuza, nu mă îndoiesc. Dar priviți-i astfel pe toți care cer de la voi, și nu-i jigniți cu bănuieli. Dacă cineva cu adevărat nevoiaș, care și așa are o piatră grea pe inimă, va citi bănuiala aceasta în ochii voștri? Asta nu va face decât să îi sporească necazul și povara, și în loc de mângâiere va pleca de la voi cu și mai mare amărăciune. Bun lucru este acesta? Dacă nu are ochii încețoșați și fața schimonosită, dacă nu se clatină și n-are hainele cârpite înseamnă că nu vă merită milostenia? Ce, ca să-l ajutați vreți să ajungă mai întâi în ultimul hal? Poate că tot ce-i mai lipsește ca să ajungă în ultimul hal este refuzul vostru... Și ce, porunca Mântuitorului îi acoperă doar pe cei care nu mai au nici un loc de întors, care nu mai au nici acoperiș, nici hrană, nici haine și nici puteri? Nu: pentru a-i ajuta pe unii ca aceștia nu e nevoie de o poruncă anume. Mântuitorul spune: *Tot celui ce cere de la tine, dă-i*. Când este vorba de dat milostenie, nu vă bănuiți aproapele, nu desenați în spatele lui tabloul unei presupuse îndestulări, ci mai degrabă tabloul celei mai de pe urmă sărăcii și al unui necaz cu adevărat apăsător. Atunci însăși inima nu vă va da pace până când nu veți ușura soarta omului. Mulți răspândesc acum bănuieli asupra sărmanilor, dar împotriva acestor bănuieli poate fi pusă o hotărâre: verificați cine cere fără să aibă nevoie și

unuia ca acesta să nu îi dați; însă a-i refuza pe toți din pricină că există și cerșetori mincinoși este un păcat. Sfântul Ioan cel Milostiv nu făcea așa: nu-i refuza nici pe cei despre care toți știau ca nu-s nevoiași, iar când i se făcea observație răspundea: „Pesemne că acum au ajuns la strâmtoare mare".

Câteodată ne întoarcem spre noi înșine de la cel care cere și zicem: „Da' de unde să iau? De-abia mi-ajunge pentru mine, că mă descurc cu greutate". Dacă n-ai de unde, nimeni nu te obligă. Ești dator să dai din prisosul tău: *Că de este pusă înainte osârdia*, zice Sfântul Apostol Pavel, *după cât are cineva este bine primită, iar nu după cât nu are; că nu se face ca să fie altora odihnă, iar vouă necaz* (2 Cor. 8, 12-13). Dar chiar să fie adevărat că, dacă facem milostenie, nu ne mai rămâne nimic pentru îndestularea propriilor nevoi? Pe lângă asta, oare cu înțelepciune am stabilit ceea ce socotim a fi „nevoia noastră"? Vedeți voi, nevoia este ceva care poate fi (și încă cum!) micșorat sau lărgit. Ia tăiați cheltuielile pe care le socotesc trebuincioase năravul, capriciul, slava deșartă, pretențiile vane ale lumii: ce mult va rămâne în folosul nevoiașilor!... Chiar presupunând că nu cheltuim pe aceste trebuințe netrebuincioase, înțelepciunea va ști întotdeauna să facă parte lui Hristos chiar și din lucrurile de care avem cea mai adâncă nevoie – din mâncare, din haine și din celelalte de acest fel.

Se mai spune câteodată: „Ce se tot învârt fără nici un rost! Să pună mâna să muncească și să-și câștige cinstit pâinea!" Pretenție foarte îndreptățită. Și Apostolul poruncește creștinilor să muncească, așa încât nu numai să aibă de unde să își acopere nevoile, ci să poată da și celor care le cer (Efes. 4, 28). Dar ferindu-ne sub acest pretext de ajutorarea aproapelui știm sigur că cel care cere poate munci? Cum să

muncească bătrânul, copilul, bolnavul? Și chiar de poate să muncească, are de lucru oare? Unii sunt gata să lucreze, dar nu au slujbă. În pilda despre lucrători se arată că o parte dintre ei n-au avut de lucru până în ceasul al unsprezecelea, adică până aproape de miezul nopții, fiindcă nu îi năimea nimeni. Bun, să zicem că au și slujbă – dar poate leafa aceea să le acopere toate nevoile? Ce des muncesc oamenii zi și noapte, dar tot se chinuiesc în nevoi, mai ales când lucrează unul pentru mai mulți! Ușor de zis: „Muncește!", dar mai înainte trebuie să faci în așa fel ca cel care cere să poată câștiga din munca sa hrană pentru sine și pentru ceilalți. Atunci să-l refuzați, iar până atunci a-l refuza este totuna cu a-l face să moară de foame.

Și ce nu mai zic oamenii ca să-și îndreptățească împietrirea!... Unul zice: „Grele vremuri! Ce să mă mai gândesc la alții – măcar de m-aș putea hrăni pe mine!" Altul: „Și eu sunt în nevoie, trebuie să pun deoparte bănuți pentru zile negre". Un al treilea: „Ce, pe lumea asta trăiesc doar eu? Sunt mai avuți ca mine, ăia să dea". Un al patrulea: „Ei, dau și eu ce se nimerește". Ia stați puțin și judecați: este ceva aici care să semene a dreptate? „Vremuri grele", zic oamenii – dar dacă sunt grele pentru cei cu stare, cu cât mai grele sunt pentru nevoiași? Așadar, în atare caz ajutorarea trebuie nu curmată, ci înmulțită. „Trebuie să strângem pentru zile negre" – să zicem că așa este, dar și aici trebuie să avem măsură. Altfel, nevoile viitoare pe care ni le închipuim nu ne vor îngădui niciodată să-i ajutăm pe cei sărmani în nevoile lor, ce sunt adevărate. Și apoi, viitorul depinde de prevederea noastră ori de rânduiala Proniei Dumnezeiești? Firește, de cea din urmă. Ei bine, atrageți asupră-vă milostivirea lui Dumnezeu prin milostivirea voastră față de nevoiași, și

atunci veți avea chezășia sigură a bunăstării pe viitor. Arătați-mi și mie o casă care să se fi ruinat din pricina dărniciei față de nevoiași! Iar eu o să vă arăt mii care au ajuns la sapă de lemn din pricina risipei fără rost... „O să dea altul" – dar oare va da altul? Dacă și el va spune: „O să dea altul", la fel al treilea, la fel al patrulea: asta nu înseamnă oare că nevoiașul va fi lăsat în voia soartei? Nu, nu e bine așa. Domnul ți l-a trimis pe nevoiașul cu pricina tocmai ție - tu să-l ajuți și să nu lași să treacă prilejul care, poate, nu va veni a doua oară. „Dau și eu ce nimeresc și când nimeresc"; bine, dar asta înseamnă oare a da după toată cuprinderea datoriei și după toată măsura posibilităților? Și oare nu este această nepăsare pricina faptului că ajutorul ajunge în mâini nepotrivite și este întrebuințat cum nu se cuvine? Tu dai cui nimerești, dar cine le ajută celor pe care rușinea îi ține acasă și care rabdă în tăcere, poate mai mult ca cel ce își strigă nevoia în gura mare? Nu, adevărata milă creștinească nu se mulțumește cu asta; ea se grăbește fără a fi împinsă de la spate să meargă în locurile unde trăiește sărăcia ca să îi pipăie rănile cu propriile sale mâini și să pună fără întârziere peste ele pansamentul vindecător de care este nevoie.

Iată câte gânduri rele a născocit vrăjmașul ca să-i depărteze și pe oamenii buni de ajutorarea sărmanilor! Să recunoaștem că toți ne-am lăsat câteodată, mai mult sau mai puțin, mânați de aceste gânduri. Deci să luăm în inima noastră hotărârea de a nu le mai ceda – căci dacă ele sunt atât de slabe în fața simplelor noastre raționamente, cum vor ține piept la judecata dreptății lui Dumnezeu, care vede totul, până la ultimul amănunt, atât în fapte, cât și în simțămintele inimii?

Fericiți cei milostivi!

Împărățirea Domnului înăuntrul nostru

Împărăția lui Dumnezeu înlăuntrul vostru este (Lc. 17, 21), a zis Domnul, învățând poporul cum să-și lucreze mântuirea. Dacă Împărăția lui Dumnezeu este acolo unde împărățește Dumnezeu, a căuta Împărăția lui Dumnezeu, care e înăuntrul nostru, înseamnă a căuta ca Dumnezeu să împărățească în noi, să împărățească asupra noastră. Prin urmare, totul ține de împărățirea lui Dumnezeu înăuntrul nostru. Peste ce să împărățească? Peste tot ce este în noi: peste gânduri, peste dorințe, peste simțăminte, peste fapte. Trebuie să aducem toată puterea noastră la așternutul picioarelor tronului Lui și să Îi dăm domnia asupra minții noastre, asupra voii noastre și asupra inimii noastre.

Cum are loc aceasta și când?

Dumnezeu este împăratul minții noastre atunci când mintea, însușindu-și prin supunerea față de credință tot ce ni se împărtășește prin sfânta Revelație, cugetă doar la Dumnezeu și judecă toate câte sunt după îndreptarul dumnezeiesc.

Dumnezeu este împăratul voinței și al conștiinței noastre atunci când, întipărind în noi înșine poruncile lui Dumnezeu și făcând din ele legea noastră nestrămutată, nu ne îngăduim să ne abatem în nici o privință nici cu o iotă de la voia lui Dumnezeu, o dată ce am cunoscut-o.

Dumnezeu este Dumnezeul inimii noastre atunci când, simţind dulceaţa Dumnezeiescului, ea leapădă toate dulceţile pământeşti şi, neaflând gust în nici un lucru pământesc, trăieşte cu totul în cer – acolo unde şi adună comoara sa.

Împărăţia lui Dumnezeu se întinde însă înăuntru şi în afară: fiindcă atunci când toate cele arătate mai sus se săvârşesc înăuntrul nostru, toate cele din afară se reaşază după acelaşi duh şi după aceeaşi îndreptare. După acelaşi duh prind a lucra şi limba, şi ochii, şi auzul, şi toate celelalte simţuri; după acelaşi duh se îndreptează atunci orice mişcare şi orice lucrare făcută în afară şi în singurătate, şi în familie, şi la muncă, şi în societate, şi în toate privinţele acestei vieţi: într-un cuvânt, în toate manifestările vieţii noastre lăuntrice va cârmui în chip simţit Dumnezeu, ceea ce şi întipăreşte în luarea-aminte a tuturor cuvântul Domnului: *Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă lucrurile voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri* (Mt. 5, 16).

Pe cel în care a devenit împărat Dumnezeu îl vedeţi părtaş la toate lucrurile la care îl îndatorează situaţia lui socială, dar se află în ele numai pe din afară, iar înăuntru este cu totul în Dumnezeu, de la Care îi şi vin porunci pentru toată fapta şi întreprinderea, ce rânduiesc numărul, cuprinderea şi felul săvârşirii lor. În aceşti oameni se înfăptuieşte tocmai ce porunceşte Apostolul: *Cei ce au femei să fie ca şi cum n-ar avea; şi cei ce plâng, ca şi cum n-ar plânge; şi cei ce se bucură, ca şi cum nu s-ar bucura; şi cei ce cumpără, ca şi cum n-ar stăpâni; şi cei ce se folosesc de lumea aceasta, ca şi cum nu s-ar folosi* (1 Cor. 7, 29-31).

Da... În cel ce a căutat şi a dobândit Împărăţia lui Dumnezeu, Acesta este *totul în toate* (1 Cor. 15, 28), aşa încât El

odihneşte, precum în cer pe heruvimi şi serafimi, şi în acel om, odihneşte asupra tuturor puterilor duhului lui – iar acesta, unindu-se cu El în mod conştient şi de bună voie, îndreaptă totul, atât înăuntru, cât şi în afară, doar spre plăcerea Lui, iubindu-L *din toată inima sa şi din tot sufletul său şi din toată vârtutea sa* (Lc. 10, 27).

Domeniul în care nu este loc pentru progres

Există un domeniu care nu mai poate fi supus nici unei înnoiri, și anume pentru că, fiind înnoit o dată, rămâne fără schimbare nou și atotînnoitor. *Cele vechi au trecut*, a spus Apostolul, *iată toate s-au făcut noi* (2 Cor. 5, 17). Și pe urmă? *Nădejdea zidirii, descoperirea fiilor lui Dumnezeu așteaptă* (Rom. 8, 19): „noi suspinăm", zice, „și toată făptura dimpreună cu noi suspină". Pentru ce suspină? Pentru slobozirea din robia stricăciunii. Când va avea aceasta loc? La viitoarea reașezare a toate (v. Romani 8, 20-23). Astfel, după înnoirea omenirii în Domnul Iisus Hristos cu harul Sfântului Duh prin Apostoli – înnoire care lucrează și acum în Sfânta Biserică a lui Dumnezeu – bine a voit Dumnezeu să dorim și să așteptăm cu suspinare o singură înnoire: înnoirea a toată făptura, ce are să urmeze la sfârșitul lumii. Iar până atunci ni se cuvine să rămânem întru toată rânduiala mântuitoare, pe care a predanisit-o Domnul Bisericii Sale spre păzire nestrămutată. Concepții retrograde, credeți? Nu: tocmai aici este ascuns duhul adevărat, de viață dătător, pururea mișcător. Întocmirea creștinismului este ca atare nemișcătoare, dar oricine intră în ea și o străbate se face părtaș al înnoirii chiar din cea dintâi clipă, apoi se întărește treptat în ea, până ce se îmbracă desăvârșit *în omul cel nou, care după Dumnezeu s-a zidit întru dreptate și întru sfințenia*

adevărului (Efes. 4, 24). Tocmai aici stă taina ascunsă de cei înțelepți și pricepuți și descoperită doar celor prunci prin duhul credinței.

Pentru creștin, adevărata înnoire s-a încheiat. Toate celelalte mijloace de înnoire nu trebuie să se atingă de acea latură a lui care îl face creștin. Această parte a fost hotărnicită o dată pentru totdeauna și trebuie să rămână neatinsă. N-are decât să se miște și să se schimbe totul în jurul nostru: noi nu trebuie să ne lăsăm purtați de val, fiindcă în toate acestea pot fi multe lucruri potrivnice adevărului lui Hristos și convingerii creștinești.

Neîncetat se schimbă și se înnoiesc formele cuvântului omenesc – și n-au decât. Dar dacă în toate producțiile lui cele logoreice găsiți arareori sau nicidecum exprimarea esenței creștinismului, să știți că el a luat o îndreptare mincinoasă, și să nu-l urmați.

Grabnic merg științele înainte – și n-au decât. Dar dacă ele permit concluzii potrivnice adevărurilor revelate, să știți că ele s-au abătut în rătăcirea minciunii, și să nu mergeți în urma lor.

Se înmulțesc pretutindeni mijloacele de confort – și n-au decât. Dar asta nu poate nicicum să schimbe adevărul potrivit căruia ușa îngustă și calea strâmtă duc în viața veșnică, și cel ce ar începe să propovăduiască pe dos, ar propovădui minciuna. Nu-l ascultați!

Se rafinează formele relațiilor dintre oameni sub forma umanității, civilizației – și n-au decât. Dar să nu vă înșele cineva cu vicleșug, spunându-vă că în acest scop adevărul poate da mâna cu minciuna, duhul cu trupul, Hristos cu Veliar. Nu este adevăr în cel care ar începe să susțină așa ceva. Să n-aveți părtășie cu acești oameni!

Se inventează tot felul de lucruri spre o mai trainică bunăstare pe acest pământ – și n-au decât să se inventeze. Neîndoielnic e însă faptul că lucrurile nu vor ajunge nicicând până la a nu mai fi nevoie să așteptăm, după făgăduința lui Dumnezeu, *ceruri noi și pământ nou* (2 Pt. 3, 13). Cine s-ar apuca să susțină așa ceva ar merge împotriva adevărului. Feriți-vă de el!

...Și așa în toate privințele. Trebuie să întărim în noi înșine conștientizarea duhului credinței și a vieții creștinești și, păzind-o neclintită, să respingem orice nu se potrivește cu ea. Această conștientizare va fi pentru noi ca o stâncă în mijlocul valurilor mării. Trăim în lume, și ca atare n-avem cum să nu ne lovim de ceea ce se petrece în ea - dar cele de care ne lovim nu ne pot sili să ne lăsăm mânați de toate cele cot la cot cu ceilalți. Dimpotrivă, pentru cei ce și-au dat seama de adevăr aici este chiar un imbold de a-l apăra și de a da în vileag minciuna.

Cuvântul lui Dumnezeu

În multe feluri și în multe chipuri de demult Dumnezeu grăind părinților prin proroci, în zilele acestea mai de pe urmă a grăit nouă întru Fiul (Evr. 1, 1-2) Său și întru Sfinții Săi Apostoli. Vedeți cum nu contenește dumnezeiasca purtare de grijă să ne lumineze cu adevărul? Dar noi ne amintim de asta, dăm mulțumită pentru asta? Când cârmuirea dă un decret, toți ne grăbim să aflăm despre ce este vorba; când scrie tata, copiii care se află mai încolo se înghesuie cu toții în jurul lui ca să afle ce scrie el. Iată că Împăratul împăraților, binevoind a Se descoperi nouă, ne-a descoperit voia Sa cea milostivă: oare ne înghesuim noi împrejurul Lui ca să aflăm mai repede ce ne grăiește Dumnezeu și ce vrea de la noi? Oare simțim, cel puțin, puterea facerii de bine dumnezeiești ce se arată prin aceasta? Priviți în juru-vă și vedeți: ce ne înfățișează părerile și învățăturile omenești? O amestecătură ce nu poate fi descâlcită de minciună, rătăciri, îndoieli. *Stând întru adevăr*, noi nu putem simți chinul pe care îl încearcă duhul, ce însetează de adevăr, în mijlocul acestei stări – dar încercați să vă desprindeți puțin de realitatea concretă și să vă transpuneți în mediul cu pricina. Închipuiți-vă un om în atare situație: în jur e beznă, tulburare, necunoscut. Nu știe încotro se îndreaptă, unde să afle măcar o îndrumare, îi pare că nici pământul nu-i este sigur sub picioare: iată imaginea duhului aflat în afara dumnezeiescului cuvânt al

adevărului. Aduceți însă la el o rază de lumină: cu câtă grijă se va încorda ca să n-o piardă din ochi! Arătați-i o piatră tare: cu câtă nădejde se va sprijini pe ea și cu câtă luare-aminte se va ține ca să nu cadă de pe ea! Aduceți-l la liman lin: cu câtă mângâiere se va ascunde în el și cât îl va prețui! Prin aceste comparații ne putem apropia întrucâtva de înțelegerea simțămintelor pe care trebuie să le încerce duhul ce stăpânește adevărul în nemincinosul cuvânt al lui Dumnezeu. Jur-împrejur e întunericul neștiinței și minciunii, iar el este învăluit deodată de lumina adevărului; alții sunt înviforați de valurile cugetărilor mincinoase omenești, iar el stă acolo unde e *stâlpul și întărirea adevărului*. Cuvântul lui Dumnezeu îi e lumină, zid de apărare, liman. El prețuiește acest cuvânt mai mult decât orice, se îndulcește și se hrănește cu el. A fost un om care la întrebarea: „Ce carte este pe primul loc între toate cărțile?" a răspuns: „Biblia". „Dar pe locul doi?", „Biblia". „Dar pe locul trei?", „Biblia". „Dar nu mai termini odată cu Biblia?" „Nu te aștepta să termin: vorbind de Biblie, care cuprinde nemincinosul cuvânt al Dumnezeului meu, nu știu cu care număr să arăt depărtarea dintre ea și cele mai bune cărți omenești". Iată, asta înseamnă că el a gustat cuvântul cel bun al lui Dumnezeu și că a simțit puterea lui.

Este de neînțeles faptul că peste tot oamenii nu iau aminte la cuvântul lui Dumnezeu și nu-l cunosc. Înaintea noastră se află fântâna curatului adevăr. Noi îl vedem și ne topim de sete, că se usucă gâtlejul minții noastre de minciunile omenești. Înțelepciunea însăși ne-a pregătit ospăț îmbelșugat și ii poftește pe toți să vină, să guste și să ia fără plată tot ce este pus înainte; știm asta, și totuși răbdăm de foame. Ce noimă are asta? Și bine ar fi dacă am scăpa din asta nevătămați – dar nu. De ce sunt unii atât de șubrezi în adevăr și de nestatornici în bine? În primul rând din pricina necunoașterii cuvântului lui Dumnezeu. Minciuna și sminteala se ating de conștiința noastră; neavând ce să le punem împotrivă înăuntrul nostru, suntem înfrânți și cădem. Pe cel care cunoaște cuvântul lui Dumnezeu, minciuna nu-l va abate curând din calea sa, înșelarea patimii nu-l va atrage curând în rătăcirea păcatului. Dacă sunt impregnate cu particule dure, unele corpuri moi și care se descompun ușor devin la rândul lor dure, se pietrifică și nu mai sunt accesibile descompunerii; și sufletul, pătrunzându-se și îmbibându-se de cuvântul lui Dumnezeu, se întărește în adevăr și în bunele așezări, așa încât nu mai este primejduit de atacurile minciunii și păcatului. Ieșind din sânurile Dumnezeirii, cuvântul lui Dumnezeu are și el însușiri dumnezeiești și, pătrunzând sufletul care îl primește, îi împărtășește aceste însușiri. Dumnezeu este lumină; și cuvântul lui Dumnezeu e de lumină purtător; ca atare, sufletul care l-a primit devine luminat și de lumină purtător. Dumnezeu este neschimbat; neschimbat este și cuvântul lui Dumnezeu; ca atare, sufletul ce și-a încins cu el coapsele cugetărilor sale e neschimbat și neclintit. Dumnezeu este viață; și cuvântul lui Dumnezeu e de viață purtător; ca atare, și sufletul ce l-a primit și s-a îmbibat cu el are viață în sine și o izvorăște din sine.

Tot cel născut din Dumnezeu păcat nu face

Cum se face că atât în noi înşine, cât şi în jur vedem păcatul împărăţind? Oare făgăduinţa lui Dumnezeu nu este adevărată, sau a ajuns neputincios harul Dumnezeiesc? Nu: *Căci câte sunt făgăduinţele lui Dumnezeu, întru El sunt aşa şi întru El amin* (2 Cor. 1, 20), şi cel în care este har *toate le poate întru Hristos, Cel ce îl întăreşte* (Filip. 4, 13). Pricina acestui fenomen întristător stă nu în Dumnezeu, ci în noi înşine, în faptul că nu îndeplinim în ceea ce ne priveşte condiţiile la care suntem îndatoraţi şi nu ne folosim aşa cum trebuie de mijloacele ce ne sunt arătate. Doctorul nu este vinovat că tratamentul nu are succes dacă bolnavul nu ascultă de indicaţiile lui şi nu foloseşte medicamentele care îi sunt prescrise.

Cine nu luptă cu păcatul nu are cum să-l biruie; cine nu-l biruie, acela cade în păcat şi rămâne în el. Dimpotrivă, cine se împotriveşte păcatului şi se sileşte să facă binele are totdeauna aproape ajutorul harului; întărit fiind de el, poate totdeauna, deşi nu fără osteneală, să se abată de la rău şi să facă binele. Aşadar, treaba noastră este în primul rând lupta cu păcatul. Cel ce se luptă este dator să aibă arme, să ştie împotriva cui luptă şi cum să lupte.

Armele împotriva păcatului sunt următoarele: rugăciunea, mersul la biserică, ascultarea în toate privinţele, citirea

Sfintei Scripturi şi a Sfinţilor Părinţi, trezvitoarea luare-aminte la sine, osteneala trupească, privegherea, metaniile, însingurarea, păzirea simţurilor, înfrânarea, postul. Toate aceste arme reies chiar din însuşirile luptei şi de toate este neapărată nevoie în această luptă duhovnicească.

Să presupunem însă că cine s-a înarmat cu toate aceste arme: oare a făcut totul? Nu: trebuie să şi lucreze cu ele, şi nu oricum, ci potrivit scopului său, altfel nu-i vor aduce mult folos. De pildă, unii se apucă să citească lucruri duhovniceşti şi tot citesc, până la epuizare, fără să-şi fi lămurit dinainte de ce trebuie să facă asta şi unde se străduiesc să ajungă prin acest lucru. Alţii se apucă să postească, şi postesc fără cruţare, până la sleirea puterilor, fără să-şi fi clarificat de ce trebuie să postească, în ce măsură şi având în vedere ce. Dau aceste exemple nu pentru a da prilej de judecare răuvoitoare a sus-pomenitelor arme, ci ca să arăt că folosirea lor fără chibzuinţă şi neîndreptarea lor spre scopul cuvenit le răpesc puterea de a birui păcatul. Voi arăta pe scurt cum trebuie lucrat cu ele. Nu trebuie să punem ca scop al armelor creştineşti armele în sine: nu trebuie să punem postul ca scop al postului, însingurarea ca scop al însingurării, metaniile ca scop al metaniilor; scopul tuturor acestor lucruri trebuie să fie scoaterea la iveală şi biruirea păcatului care trăieşte în noi.

Ce este păcatul care trăieşte în noi? Este iubirea de sine şi toate armatele de patimi ce vin din ea. Iubirea de sine este rădăcina din care cresc trufia, lăcomia, împătimirea simţurilor. Acestea sunt cele mai însemnate trunchiuri ale arborelui păcatului, din care pornesc mlădiţele: slava deşartă, ura, invidia, mânia, trândăvia, pofta. De nu ar fi aceste patimi, am acţiona întotdeauna după dreptate, am trăi după poruncile lui Dumne-

zeu fără vreo osteneală. De pildă, din ce pricină foloseşte negustorul măsură strâmbă sau înşală la preţ? Din lăcomie; de n-ar fi lăcomia, n-ar face aşa. De ce se bat oamenii? Din mânie; de nu ar fi mânia, n-ar face aşa. De ce îşi fac rău unii altora? Din ură sau invidie; de nu ar fi aceste patimi, n-ar fi nici facere de rău. Pe scurt: de n-ar fi în noi patimi, am trăi toţi în sfinţenie şi în nepribănire, în pace şi în dragoste, în întrajutorare şi în împreună-lucrare. Aşadar, patimile reprezintă cei mai însemnaţi vrăjmaşi ai noştri şi mai ales pe ele trebuie să le batem, împotriva lor trebuie să ne îndreptăm toată puterea de războire duhovnicească, altfel spus toate armele noastre duhovniceşti. De nu vom face asta, în zadar ne vom osteni şi nu vom avea nici o reuşită de pe urma acestor arme; vom purta greutatea lor fără a primi cununa biruinţei – şi nu numai atât, ci ne putem răni singuri cu ele. Iată care este concluzia generală ce reiese de aici: ia toate armele duhovniceşti şi foloseşte-le cu bărbăţie şi curaj, dar nu la întâmplare, ci potrivit unui scop limpede, îndreptându-le împotriva unei patimi pe care o ştii clar şi care se luptă cu tine.

Acum voi arăta pe scurt cum trebuie să ne luptăm, cum trebuie să folosim armele duhovniceşti.

1. Nici nu vă gândiţi să porniţi război împotriva întregii oştiri a patimilor, căci nu veţi face faţă, ci înarmaţi-vă de fiecare dată împotriva acelei patimi care se luptă cu voi. Trufia caută să vă biruie? Luptaţi-vă cu trufia. Mânia caută să vă biruie? Luptaţi-vă cu mânia. Invidia caută să vă biruie? Luptaţi-vă cu mânia. Loviţi vrăjmaşul pe care îl aveţi în faţă, asupra acestuia îndreptaţi-vă toate puterile ostăşeşti şi toată luarea-aminte. Dacă veţi alerga după alţii, cel pe care l-aţi lăsat în urmă vă va lovi din coastă sau din spate, şi biruinţa va fi pierdută.

2. Grăbiţi-vă să vă desfaceţi de vrăjmaş şi să vă puneţi faţă în faţă cu el. În războiul duhovnicesc nu este ca în cel lumesc: acolo vrăjmaşul stă în faţa ta şi-l vezi, în cel duhovnicesc suntem atât noi, cât şi vrăjmaşul în unul şi acelaşi suflet, în una şi aceeaşi inimă. Tot necazul nostru vine de acolo că nu ne pricepem să ne desfacem de vrăjmaş şi să ne dezunim de el; credem că mişcarea pătimaşă care ne tulbură vine de la noi înşine, de la firea noastră, şi ne grăbim s-o satisfacem, în timp ce ea nu ţine de firea noastră şi de noi înşine, ci e vrăjmaşul nostru. Această rătăcire este izvorul tuturor căderilor şi faptelor noastre nedrepte. Dacă am reuşi să deosebim de la început patima de noi înşine, am năzui nu s-o satisfacem, ci să ne împotrivim ei.

3. După ce aţi desfăcut de voi patima ce ne tulbură şi v-aţi dat seama că este vrăjmaşul vostru, începeţi să luptaţi împotriva ei folosind armă după armă, până ce va fugi ori se va ascunde de voi, sau până ce se va linişti sufletul. Postiţi, rugaţi-vă, citiţi, cugetaţi, însinguraţi-vă, treceţi pe la părintele duhovnicesc, mergeţi la biserică, faceţi metanii acasă: într-un cuvânt, folosiţi toate mijloacele pe care le aflaţi potrivite ca să vă biruiţi vrăjmaşul. Câteodată patima se ascunde pe dată, câteodată se luptă îndelung: sarcina noastră este să nu ne lăsăm, ci să răbdăm strădaniile ostăşeşti până ce sufletul se va linişti cu desăvârşire.

4. Vrăjmaşul a fost gonit, patima a fost stinsă, sufletul s-a liniştit – dar asta încă nu înseamnă că patima cu pricina ori alta a fost lovită de moarte; nu, deşi a fost învinsă, ea s-a ascuns doar, s-a depărtat pentru o vreme. Cu următorul prilej, se va ridica îndată, deşi nu cu aceeaşi putere. Aţi biruit patima cu un anumit prilej, însă ea va găsi mii de asemenea prilejuri şi iarăşi va începe să vă provoace la luptă. Aşadar,

creştinul nu are niciodată voie să lase deoparte armele sale; el este santinelă fără schimb, care trebuie să fie gata de luptă întotdeauna. Tocmai acest înţeles se află în cuvintele: *Cela ce va răbda până în sfârşit, acela se va mântui* (Mt. 10, 22).

Iată întreg programul luptei! După ce v-aţi dat seama că patima care se luptă cu voi în acea clipă vă este vrăjmaş, începeţi s-o loviţi pe rând cu armele voastre până ce o veţi goni. După ce aţi gonit-o, staţi şi luaţi seama şi aşteptaţi să năvălească iarăşi asupra voastră vreo patimă dintr-o parte sau alta. Când năvăleşte, faceţi cu ea la fel ca şi cu cea dinainte, cu care v-aţi luptat deja şi pe care, cu mila lui Dumnezeu, aţi biruit-o: şi tot aşa în fiecare zi, în fiecare ceas şi în fiecare clipă.

Când se va termina cu toate astea? Nu se poate spune. Se poate spune doar atât: cu cât se luptă cineva mai cu tragere de suflet, fără să se lase în voia nici unei porniri păcătoase, cu atât încep mai repede să slăbească în el patimile – şi pe măsură ce se prelungeşte stăruinţa de a nu se lăsa bătut în acest război, pacea şi liniştea încep să se sălăşluiască în sufletul lui. Cu timpul, va ajunge la o aşezare lină şi împăcată a sufletului, în care, ca în liniştea de la miezul nopţii, va începe să împărăţească isihia adâncă – semnul că vrăjmaşii au fost alungaţi departe sau răpuşi.

Ajută-ne tuturor, Doamne, să primim un bine ca acesta!

Necesitate şi libertate

Atotcârmuitoarea dreaptă a lui Dumnezeu are două legi pentru lucrările sale: într-un fel lucrează asupra lumii materiale, altfel asupra făpturilor raţionale. Lumea materială merge, fără abatere, potrivit puterilor şi legilor puse în ea, spre scopul arătat ei: aici nu este loc pentru liberul arbitru. Doar pentru scopurile morale cele mai înalte porunca dumnezeiască opreşte, grăbeşte sau schimbă pentru o vreme această curgere a lucrurilor, şi asta doar într-un anumit loc şi cu un anumit prilej, în rest lăsând-o neatinsă pretutindeni.

Nu aşa stau lucrurile şi în privinţa făpturilor raţionale, pentru care lumea materială este doar loc de dezvoltare, arenă şi scenă de activitate. Domnul desemnează şi aici scopuri particulare şi generale, dar nu obligă pe nimeni să le atingă, ci aşteaptă ca fiinţele înzestrate cu raţiune şi liber arbitru să conştientizeze aceste scopuri şi să se dedice de bunăvoie atingerii lor. Cine se încadrează în hotărârile lui Dumnezeu, este fericit; cine nu vrea să se încadreze şi caută să se eschiveze, rămâne lepădat şi pătimeşte. Această abatere a unora nu face însă ca planul lui Dumnezeu să rămână neîmplinit. În locul celor ce nu l-au împlinit se scoală alţii ca să îl împlinească; dacă nici aceştia nu-l împlinesc, este chemat rândul al treilea şi al patrulea, până când se arată, în fine, unii care îl împlinesc cu credincioşie.

Neschimbarea legilor dumnezeieștii purtări de grijă stă, cât privește făpturile raționale, în neschimbarea scopurilor -- însă celor ce le împlinesc le este lăsat liberul arbitru deplin, libertate deplină de alegere și, ca atare, putința de schimbare.

Prin urmare, sarcina atât a persoanelor particulare, cât și a societăților și statelor în ansamblul lor este aceea de a se încadra în hotărârile lui Dumnezeu și de a le împlini, de a ajunge pe calea Dumnezeieștii Pronii și de a umbla pe ea. Poporul care rămâne credincios legilor arătate de Dumnezeu este binecuvântat și propășește, dăinuie și se întărește; poporul care încetează să le mai fie credincios slăbește după măsura necredincioșiei sale.

Sinodiconul Ortodoxiei

Arareori se întâmplă ca rânduiala Sinodiconului Ortodoxiei, care se săvârșește în duminica primei săptămâni a Postului Mare, să treacă fără cârtiri și fără reproșuri ba dintr-o parte, ba din alta. Unora, anatemele bisericești li se par inumane, altora -- jenante. Toate pretențiile de acest gen ar fi, poate, de luat în seamă în alte cazuri -- dar Sinodiconului Ortodoxiei nu i se potrivesc nicicum.

Ce e Sfânta Biserică? E societatea credincioșilor, care sunt uniți între ei prin aceeași mărturisire a adevărurilor de Dumnezeu revelate, prin sfințirea cu Tainele de Dumnezeu instituite, prin cârmuirea și călăuzirea păstorilor de Dumnezeu dăruiți. Unirea credinței, sfințirii și cârmuirii alcătuiește regulamentul acestei societăți, regulament ce trebuie îndeplinit fără abatere de toți cei ce intră în ea. Intrarea în ea este condiționată de acceptarea acestui regulament, de consimțirea la el, iar rămânerea în ea -- de împlinirea lui. Uitați-vă cum s-a răspândit și se răspândește Sfânta Biserică. Propovăduitorii propovăduiesc; dintre ascultători, unii nu primesc propovăduirea și pleacă, alții o primesc și, ca urmare, sunt sfințiți prin Sfintele Taine, intră sub îndrumarea păstorilor și sunt îmbisericiți. Intrând în Biserică, ei se unesc cu toți cei din Biserică și, atâta timp cât sunt una cu toți cei din Biserica, rămân în Biserică.

Din această simplă descriere a felului în care se formează Biserica se vede că, sub aspectul ei de societate, Sfânta Biserică a fost alcătuită și dăinuie ca orice altă societate. Așa s-o și priviți, ca pe orice societate, și n-o lipsiți de drepturile care sunt date oricărei societăți. Să luăm, de pildă, societatea de luptă împotriva alcoolismului. Aceasta are reguli proprii, pe care orice membru se obligă să le îndeplinească, și orice membru este membru tocmai fiindcă acceptă și îndeplinește aceste reguli. Dacă vreun membru nu numai că refuză îndeplinirea regulilor, ci are multe puncte de vedere diferite de ale societății, dacă se revoltă chiar împotriva scopului societății și nu numai că bea, ci îi îndeamnă și pe alții să facă asta, defăimând abstinența și răspândind concepții mincinoase împotriva ei, ce face de obicei societatea cu unul ca acesta? La început îl avertizează, apoi îl exclude. Poftim anatema! Și totuși, nimeni nu se revoltă, nimeni nu mustră societatea pentru neomenie; dimpotrivă, toți recunosc că a acționat absolut legal și că, dacă ar fi procedat altfel, n-ar fi putut să-și continue existența. Și atunci, de ce să fie mustrată Sfânta Biserică pentru că acționează în mod asemănător? Doar anatema nu este altceva decât excludere din Biserică, altfel spus excludere din mediul ei a celor ce nu îndeplinesc condițiile unirii cu ea, care încep să gândească altfel decât ea, altfel decât au făgăduit singuri când au intrat în ea.

Uitați-vă ce învățături mincinoase și ce învățători mincinoși suferă această excludere: cei ce resping existența lui Dumnezeu, nemurirea sufletului, purtarea de grijă a lui Dumnezeu, cei ce nu mărturisesc Sfânta Treime pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfântul Duh – un singur Dumnezeu, cei ce nu recunosc dumnezeirea Domnului nostru Iisus Hristos și răscumpărarea noastră prin crucea Lui, cei ce resping harul Sfântului Duh și dumnezeieștile Taine, care dau acest har, și așa mai departe. Vedeți de ce lucruri se ating aceștia? De lucrurile care fac

Sfânta Biserică să fie Biserică, pe care ea se sprijină și fără de care nu poate fi ceea ce este. Prin urmare, cei ce se înarmează împotriva acestor adevăruri sunt în Biserică ceea ce sunt în viața lumească oamenii care atentează la viața și avutul nostru. Or, hoților și tâlharilor nu li se îngăduie nicăieri să facă ce vor nepedepsiți; când sunt legați, judecați și pedepsiți nimeni nu consideră acest lucru inuman sau o îngrădire a libertății, ci, dimpotrivă, în asta văd o asigurare a libertății tuturor celorlalți membri ai societății. Dacă judecați așa în această privință, să judecați astfel și în privința societății care este Biserica. Învățătorii mincinoși sunt tot hoți și tâlhari; ei răpesc proprietatea Bisericii, pervertesc și duc la pierzare pe membrii ei. Și atunci, rău face ea când îi leagă, îi judecă și îi aruncă afară? Și oare ar fi o clemență din partea ei să privească acțiunile unor asemenea persoane cu nepăsare și să le dea deplina libertate de a duce la pierzare pe toată lumea? Ce mamă lasă un șarpe să se târască și să muște în voie copilul ei care-i încă mic și care nu pricepe primejdia ce-l amenință? Dacă în familia voastră s-ar furișa vreun tâlhar ori s-ar strecura vreo desfrânată și cel dintâi ar începe să vă sugrume și să vă înjunghie copiii, iar cealaltă să vă strice fiul ori fiica, ați privi faptele lor cu nepăsare, din teama de a părea inumani și retrograzi? Nu i-ați da afară în brânci și nu le-ați închide în nas ușa casei voastre? Așadar, priviți la fel și acțiunile Sfintei Biserici. Ea vede că apar oameni stricați la minte și vâră putregaiul lor între ceilalți, se ridică împotriva lor, îi dă afară și îi previne totodată și pe ceilalți: „Luați seama, cutare și cutare vor să vă dea pierzării: nu-i ascultați și fugiți de ei!" În atare caz, Biserica împlinește datoria dragostei de mamă și prin urmare se poartă cu milostivire sau, cum se spune astăzi, în mod uman.

La noi s-au prăsit acum o mulțime de nihiliști și de nihiliste, de darwiniști, de spiritiști: dacă în învățătura lor ar fi vreo rătăcire nouă, credeți că Biserica ar tăcea, n-ar glăsui, nu i-ar

osândi și nu i-ar da anatemei? Dimpotrivă, s-ar face sinod fără întârziere și toți, dimpreună cu învățăturile lor, ar fi dați anatemei; la Sinodiconul de acum al Ortodoxiei s-ar mai adăuga un punct: „Lui Büchner, Feuerbach, Darwin, Renan, Cardec și tuturor următorilor lor – anatema!" Dar nu e nicidecum nevoie de un sinod special pentru așa ceva, nici de vreun adaos. Toate învățăturile lor mincinoase au fost deja date anatemei în punctele pomenite ceva mai sus. Vedeți acum cu câtă înțelepciune și prevedere acționează Biserica atunci când pune să fie săvârșită și ascultată proclamația solemnă de acum! „Nu-i actuală", zic unii. Poate că acum o sută cincizeci de ani nici n-o fi fost actuală, însă în vremea de acum nu doar în reședințele de gubernie, ci în toate bisericile din tot locul ar trebui introdusă și săvârșită rânduiala Sinodiconului Ortodoxiei, ar trebui adunate toate învățăturile potrivnice cuvântului lui Dumnezeu și vestite tuturor, ca să știe toți de ce să se teamă și de ce să fugă. Mulți se strică la minte numai din neștiință, și ca atare osândirea solemnă, în auzul tuturor, a învățăturilor pierzătoare i-ar mântui de pierzare.

Cui i-e teamă de lucrarea anatemei, n-are decât să fugă de învățăturile care îl supun ei; cine se teme de ea din pricina altora, n-are decât să-i aducă la învățătura cea sănătoasă. Dacă tu, care nutrești rea-voință față de această lucrare, ești ortodox, bați cuie în propria talpă; dacă ai pierdut deja învățătura sănătoasă, ce treabă ai tu cu ceea ce fac în Biserică oamenii care o țin? Doar te-ai despărțit de Biserică, ai propriile convingeri, propriul fel de a vedea lucrurile: n-ai decât să trăiești cu ele. Fie că înainte de anatemă sunt rostite numele tău și învățătura ta, fie că nu, pentru tine este totuna: ești deja sub anatemă dacă gândești în chip potrivnic Bisericii și te îndărătnicești în acest fel de a cugeta. Însă va trebui să-ți amintești de ea când vei zăcea în sicriu, rece și fără suflare, și-ți va face trebuință rugăciunea de dezlegare.

Cum să viețuim cu duh pustnicesc în lume

Există o fugă de lume cu trupul: fuga în pustie. Putem însă fugi de lume și rămânând în lume: fugind de ea prin felul de viețuire. Prima nu este potrivită pentru toți și nu le stă în puterea tuturor, dar cea de-a doua este obligatorie pentru toți și trebuie împlinită de către toți. Tocmai la asta ne-a poftit în canonul său Sfântul Andrei când ne-a sfătuit să fugim în pustie prin *buna legiuire*.

Leapădă năravurile lumești și săvârșește orice faptă a ta, orice pas al tău, așa cum poruncește buna lege evanghelică, și vei trăi în mijlocul lumii ca în pustie. Între tine și lume această *bună legiuire* va sta ca un zid din spatele căruia nu vei vedea lumea, deși va fi în fața ochilor tăi. Lumea va urma schimbările ei, iar tu – cinul și rânduiala ta: lumea va merge la teatru, tu la biserică; ea va dansa, tu vei bate metanii; ea va merge la petreceri, tu vei rămâne acasă, în singurătatea ta; ea se va îndeletnici cu vorbirea în deșert și cu măscările, tu cu tăcerea și cu lăudarea lui Dumnezeu; ea în mângâieri, tu în osteneli; ea în citirea romanelor deșarte, tu în citirea cuvântului lui Dumnezeu și a scrierilor patristice; ei la baluri, tu stând de vorbă cu cei de un cuget cu tine sau cu părintele duhovnicesc; ei în socoteli egoiste, tu în cugetarea la Dumnezeu. Trasează-ți în toate privințele reguli și rânduieli de viață potrivnice năravurilor lumești, și vei fi în lume în afara lumii, ca în pustii: nici tu nu te vei vedea în lume, nici lumea nu se va vedea în tine. Astfel, și în lume vei fi pustnic.

Taina propăşirii

O persoană plină de râvnă pentru propăşirea poporului mi-a spus despre sine lucrul următor: „Mi s-a făcut milă de poporul din jurul meu, şi mi-a venit dorinţa de a-l face fericit. M-am gândit: «O să găsesc mijlocul de a-i aduce îndestulare; fiind îndestulat, va fi paşnic, liniştit şi vesel». Şi, într-adevăr, am făcut în aşa fel ca în regiunea mea să fie îndestulare. Asta n-a adus însă poporului fericire, pace şi linişte. Cârtirea şi invidia, certurile, omorurile, tulburarea, vrajba au crescut împreună cu îndestularea. Cât de amar a fost pentru mine să văd asta!

Am întâlnit odată un invalid; se târa din biserică la azil. O linişte şi o bucurie adâncă îi luminau faţa, şi am vrut să aflu taina vieţii lui. Din convorbirea cu el m-am încredinţat că era într-adevăr fericit, dar fericit nu cu fericirea de aici, ci cu cea pe care o aştepta în cealaltă viaţă fără urmă de îndoială. «După puterea mea», zicea, «fug de păcat şi fac binele; pentru păcatele mele mă pocăiesc Domnului şi mă străduiesc să le şterg prin osteneală după putere şi prin îndurarea cu răbdare a tot ceea ce se întâmplă cu mine – şi cred că Domnul nu mă va lipsi de mila Sa». După această convorbire mi-am schimbat cu totul părerea despre felul în care poate fi făcut fericit poporul. Nu există fericire pe pământ!"

De ce să nu existe? Există. Trebuie doar să aprindeţi în om credinţa în viaţa viitoare, să-i arătaţi condiţiile sigure de pri-

mire a fericirii în ea şi să-l încredinţaţi că, oricât de umilă ar fi situaţia lui aici, ea nu-l poate nicidecum lipsi de posibilitatea împlinirii condiţiilor arătate şi învrednicirii de fericirea veşnică. Aduceţi-l pe om într-o astfel de dispoziţie, şi va fi fericit oricât de rău ar părea că-i merg treburile materiale. Aduceţi un întreg popor într-o astfel de dispoziţie şi întreg poporul va fi fericit, oricât de sărac ar fi în bunăstarea exterioară.

Purtarea crucii

În mijlocul Păresimilor, Sfânta Biserică înfățișează cinstirii și închinării noastre crucea Domnului. Ce vrea ea să insufle prin asta? Iată ce: „Ia seama", pare a spune Biserica fiecăruia dintre noi, „cu câtă liniște atârnă pe cruce Domnul: nu se zbate, nu se frământă, ci, o dată suit pe cruce, nu se mai pogoară de pe ea până când nu-Și dă duhul lui Dumnezeu și Tatălui. Așa și tu: o dată ce ai purces la nevoința luptei cu patimile pentru a plăcea Domnului, să te vezi răstignit pe cruce, să rămâi pe această cruce liniștit, fără să te zbați, și mai ales să gonești orice gând de a te da jos de pe ea până când va sosi clipa să zici și tu: *Părinte, în mâinile Tale încredințez duhul meu* (Lc. 23, 46)". Altfel spus, nu lăsa râvna ta să slăbească, nu-ți îngădui slăbiciuni față de păcat, să nu trădezi nevoințele pe care le-ai început, mergi neclintit pe calea dureroasă a lepădării de sine, și ea te va aduce la fericita odihnă din sânul Tatălui Ceresc. Fie ca Domnul să ne dăruiască nouă tuturor a rămâne întotdeauna în starea aceasta!... Ne-am hotărât a plăcea lui Dumnezeu? Să nu părăsim hotărârea aceasta. Am purces la nevoință? S-o ducem la bun sfârșit. Iar când neputința va începe să-și ceară drepturile și să clatine duhul nostru, de fiecare dată s-o împresurăm în grabă prin cugetări dătătoare de vlagă, să grăim duhului nostru astfel: „Ce să facem dacă altminteri nu se poate? Trebuie ori să pierim, ori să rămânem pe crucea răstignirii de

sine cât timp este în noi suflare de viață. Și Domnul a fost pe cruce, și toți sfinții au mers pe calea crucii. Bineînțeles, este un lucru plin de osteneală și de durere – dar osteneala asta e oare lipsită de răsplăți? *Nevrednice sunt pătimirile veacului de acum de slava ce va să se arate întru noi!* Departe pare răsplata? Să mai răbdăm puțin în omorâre statornică a omului celui vechi, și încă de aici vom pregusta viitorul ce ne așteaptă. Suntem loviți? Lovim și noi, iar prin aceasta noi ne întărim, iar pe vrăjmașul îl istovim – și cu cât îl vom pune mai mult pe fugă, cu atât vom deveni noi mai puternici, iar el mai slab. Iar din oastea vrăjmașului vor începe să dea bir cu fugiții, unul câte unul, cei ce se luptă cu noi, iar în cele din urmă vor fugi până și cei mai răi, cei mai stăruitori, și numai de la depărtare vor mai lovi în noi. Iată și pacea, iar păcii îi urmează bucuria în Duhul Sfânt! Și aceasta poate veni repede – trebuie doar să ne punem legea de a nu ne da bătuți, de a nu face pe placul omului celui vechi".

Tocmai aici este necazul. Cine e primul nostru vrăjmaș? Autocompătimirea – vrăjmașul cel mai înșelător, cel mai primejdios. „Hai", zice, „las-o puțin mai moale, nu vezi că ești epuizat?" Vedeți ce „bun" este vrăjmașul, ne ia apărarea! Dar dacă îl asculți, o îngăduință față de omul cel vechi duce la o a doua, a doua duce la o a treia, după care te vei moleși cu totul, toată strictețea pe care ți-ai impus-o o să se ducă de râpă și toate rânduielile vieții evlavioase vor fi uitate. Totodată, gândurile se vor răspândi, poftele se vor întărâta, iar râvna sufletului se va răci. Îndată se va ivi „pătimioara" iubită, care la început va momi luarea-aminte, apoi împreună-simțirea, iar în cele din urmă și împreună-glăsuirea cu ea. Să se ivească doar prilejul, și gata e păcatul. Iarăși cădere, iarăși întunecare a minții, iarăși chin al conștiinței.

iarăşi neorânduială înăuntru şi în afară. Tot mai departe, cădere după cădere, şi totul va reintra în vechiul făgaş. Şi în vechiul făgaş încă ar fi bine, dar şi mai rău va fi, căci după fulger întunericul se face şi mai adânc, iar după scularea din păcat noile căderi duc sărmanul suflet la neorânduială tot mai mare.

V-a ajutat Domnul să vă sculaţi? Rămâneţi în picioare! Ce noimă are să cădem iarăşi, de vreme ce ştim că va trebui să ne sculăm iarăşi şi suntem încredinţaţi că următoarea sculare va fi mai grea? V-aţi apucat de lucru? Nu vă lăsaţi păgubaşi. Vă este greu? Ce să-i faci! Treceţi cumva peste asta; vă va fi tot mai uşor pe zi ce trece, iar până la urmă va fi uşor de tot. Pe deasupra, nu totul este osteneală şi durere: Domnul trimite şi mângâiere, iar moartea vine degrabă, punând sfârşit tuturor încercărilor.

Cădere şi ridicare

Milostiv este Domnul nostru faţă de toţi păcătoşii. El a făgăduit cu jurământ: *Nu voiesc moartea păcătosului, ci să se întoarcă... şi să fie viu* (Iez. 33, 11) – dar noi, prin desele noastre căderi, ne aducem singuri la starea de a nu se mai putea face nimic în ajutorul nostru.

Scularea din cădere este la fel cu cârpirea unei haine sau cu repararea unei case. Se întâmplă ca lucrul putred să tot fie cârpit, dar în cele din urmă aruncat, fiindcă nu mai poate fi reparat – nici n-ai de ce să prinzi un petic. Acelaşi lucru se poate întâmpla şi cu sufletul. Domnul îl tot îndreaptă, dar până la urmă îl aruncă de tot, fiindcă prin căderile sale dese sufletul poate ajunge într-o astfel de neorânduială, că nu mai poate fi îndreptat. Şi atunci, pe ce se întemeiază putinţa sculării noastre? Pe binele care rămâne în noi, chiar în pofida faptului că am slujit păcatului. Tocmai asupra acestei rămăşiţe de bine vine harul, îi dă viaţă şi precumpănire asupra răului şi omul se scoală. Dar fiece cădere nouă roade ceva din binele nostru, după fiecare cădere rămâne tot mai puţin loc în care poate harul să se pogoare pentru a ne reface. Ce este de mirare dacă în cele din urmă ne cheltuim în robia păcatului tot binele şi astfel pierdem orice putinţă de ridicare?!...

Deasa cădere în păcat dă naştere deprinderii de a păcătui, care înlănţuie bietul suflet şi îl ţine ca un tiran în robia sa. Chiar dacă un singur păcat intră în obişnuinţă, el robeşte în-

tregul suflet, îl aduce pe tot sub stăpânirea sa cea chinuitoare. Ia uitați-vă: ce face păianjenul cu prada sa? O înfășoară bucată cu bucată în același păienjeniș subțire, până ce o încurcă de tot; după aceea, victima lui, chiar dacă se mai mișcă, n-are putere să mai scape. Așa și cu păcatul cu care se deprinde omul prin desele căderi: îl atacă bucată cu bucată, până ce umple atât trupul, cât și sufletul lui și îl înrobește. După aceea, chiar dacă omului îi mai vine câteodată gândul să se lase de păcat, vede cât de încurcat este în el, nu-i mai vine să pună mâna să se descurce, și zice cu deznădejde: „Ce să mă mai lupt cu păcatul!" Astfel, după cum scrie Sfântul Apostol, păgânii, *întru nesimțire petrecând, s-au dat pe sine dezmățului spre lucrarea a toată necurăția* (Efes. 4, 19): iar evreii, istoviți de robia din Egipt, chiar și atunci când Moise le-a adus de la Dumnezeu făgăduința libertății, n-au crezut că ea se poate împlini.

Starea pe loc și mergerea înainte în creștinism

Există oameni care, nefiind în stare să înțeleagă cum se împacă în creștinism nemișcarea cu năzuința spre înainte la care toți creștinii sunt datori, cad într-o greșeală pierzătoare pentru ei și primejdioasă pentru ceilalți. În loc ca în năzuința lor spre înainte să se înnoiască pe sine după modelul creștin, ei vor să înnoiască creștinismul după poftele lor, nesupunându-se lui, ci adaptându-l pe el la felul lor de a fi. Rămânând aceiași, ei își închipuie că merg înainte, și pe ceilalți îi amăgesc să meargă la fel ca ei, prin mijlocirea a tot felul de schimbări în rânduielile creștinești și în legile Bisericii lui Dumnezeu. Trebuie ca rânduiala pe care ne-o poruncește creștinismul să rămână neschimbată, ca și noi să ne apropiem de ea înnoindu-ne și schimbându-ne în noi înșine după modelul ei – iar ei nu vor să se schimbe pe sine, ci să schimbe creștinismul, stricând prin asta totul, subminând orice posibilitate de reală desăvârșire a noastră.

Propunându-ne modelul celei mai înalte desăvârșiri, creștinismul dă și toate mijloacele necesare pentru atingerea acesteia. El este scară ce urcă la cer, cale ce duce întru viață, doctorie care vindecă toate neputințele și nedesăvârșirile noastre. Această scară a fost deja proptită așa cum trebuie și pe mulți i-a suit la cer – nu trebuie să o refacem, ci să urcăm

pe ea. Această cale a fost deja încercată; ea este simplă, de nădejde și poate fi văzută de către toți. Și atunci, de ce să ne irosim vremea și ostenelile ca să croim o cale nouă ori ca să o refacem după capul nostru pe cea deja croită? Croind o cale nouă, putem, ca miopi ce suntem, s-o îndreptăm și spre pierzare, iar refăcând-o putem doar s-o stricăm și s-o umplem de gropi. Trebuie să mergem pe calea ce ne-a fost arătată, nu să strigăm fără nici un rost: „N-o fi mai bine să trecem pe aici, sau poate pe dincolo?", ațintindu-ne degeaba ochii nu se știe unde sau alergând fără noimă încolo și încoace. Medicamentul creștinismului a dovedit și continuă să dovedească în fața întregii lumi că îi vindecă pe toți câți se folosesc de el fără filosofări deșarte; ar fi o greșeală de neiertat încercarea de a exclude vreunul dintre ingredientele din care este alcătuit. Rețeta lui a fost făcută în cer și se prepară din substanțe cerești. Încercând să o corecteze, pământenii iau asupra lor, încrezuți, o lucrare care le întrece cu desăvârșire puterile și este pierzătoare pentru ei. Nu trebuie să „îmbunătățim" medicamentul, ci să ne folosim de el ca să ne facem sănătoși prin puterea lui tămăduitoare. Așadar, pare limpede ce înseamnă în creștinism a sta pe loc și a merge înainte. Păstrați tot creștinismul așa cum este și așa cum se păstrează el în Biserica lui Hristos, și stați neclintiți în el, neîncercând nici să schimbați, nici să îndreptați ceva; desăvârșiți-vă neîncetat pe voi înșivă după modelul lui, străduindu-vă prin toate mijloacele să ajungeți la măsura pe care o arată el tuturor, vindecându-vă cu puterea lui cea vindecătoare, năzuind într-acolo unde îndrumă el și suind fără lenevire într-acolo unde înalță el.

Totodată trebuie să vă temeți însă de o altă abatere, nu mai puțin pierzătoare, de la dreptate. Unii greșesc în privința felului în care trebuie să stăm pe loc în creștinism, rămânând nemișcați în el. Rătăcindu-se, ei includ în sfera rânduielii de neschimbat a mântuirii noastre și ceea ce a intrat în viața de evlavie a creștinilor fie în urma necesităților timpurilor, fie prin greșeli neintenționate, fie prin abuz intenționat, care nu a fost băgat de seamă și nu a fost înlăturat la vremea respectivă. Acești oameni seamănă cu cei care, aflându-se în afara drumului drept și adevărat, s-au încurcat în ierburi lipicioase și se învârt pe loc, crezând că fac un lucru însemnat pentru sine și pentru ceilalți, și socotind povara lanțurilor nefolositoare și a neplăcerilor legate de acestea drept nevoințe ale credinței și evlaviei, prețioase în ochii lui Dumnezeu. Acești oameni au doar înfățișarea cucerniciei, însă puterea ei o leapădă; aceștia sunt *izvoare fără de apă, nori purtați de vifor* (2 Pt. 2, 17), chiar dacă de departe par a purta rouă binefăcătoare. Tăindu-și singuri calea, chinuindu-se singuri cu foametea și cu setea, născocind hrană care nu satură și băutură care nu potolește setea (deși se ascunde sub chipul adevăratei Case a Înțelepciunii, în care a fost gătit ospăț îmbelșugat, care îmbie cu adevărată mâncare și cu adevărată băutură), ci se lipsesc astfel de puterile cu adevărat făcătoare de viață și de sevele cu adevărat hrănitoare: stau și se ofilesc.

Trezvia și prevederea

Doi străjeri neadormiți trebuie să aibă ostașul lui Hristos: **trezvia și prevederea.**

Cu trezvia este limpede cum stă treaba, dar cât privește prevederea, cum să ne dăm seama cu ce o să ne ciocnim de-a lungul zilei și, ca atare, ce mișcări se pot naște în suflet în fața feluritelor lucruri cu care ne întâlnim?

Bineînțeles, nu putem prevedea totul, dar putem prevedea multe – mai ales aceia dintre noi a căror activitate din timpul zilei urmează o rânduială mai mult sau mai puțin strictă. Mergând într-o oarecare casă, ne putem închipui dinainte pe cine vom întâlni acolo, despre ce va fi vorba și așa mai departe, și ca atare vom putea presupune ce patimă are șanse mai mari să fie stârnită acolo și ne vom putea pregăti să o înfruntăm. Chiar dacă așteptările noastre nu se vor îndreptăți, aceste presupuneri vor face sufletul să privegheze, și asta are mare însemnătate. Unii vor zice: „Las' că o să mă gândesc ce e de făcut acolo, față în față cu problema". Desigur, poate să meargă – dar dacă înainte de a vă apuca să chibzuiți ce e de făcut, inima se va aprinde de patimă și poate că nu veți avea timp să o biruiți? Tocmai asta face să fie neapărată nevoie de pregătirea din vreme pentru întâmplările de tot felul. Cei care au trecut prin multe și au rămas de multe ori biruitori se înfrânează cu ușurință, orice li s-ar întâmpla, întrucât marea lor experiență îi face să fie gata

pentru orice – însă începătorii ar face mai bine să se pregătească dinainte.

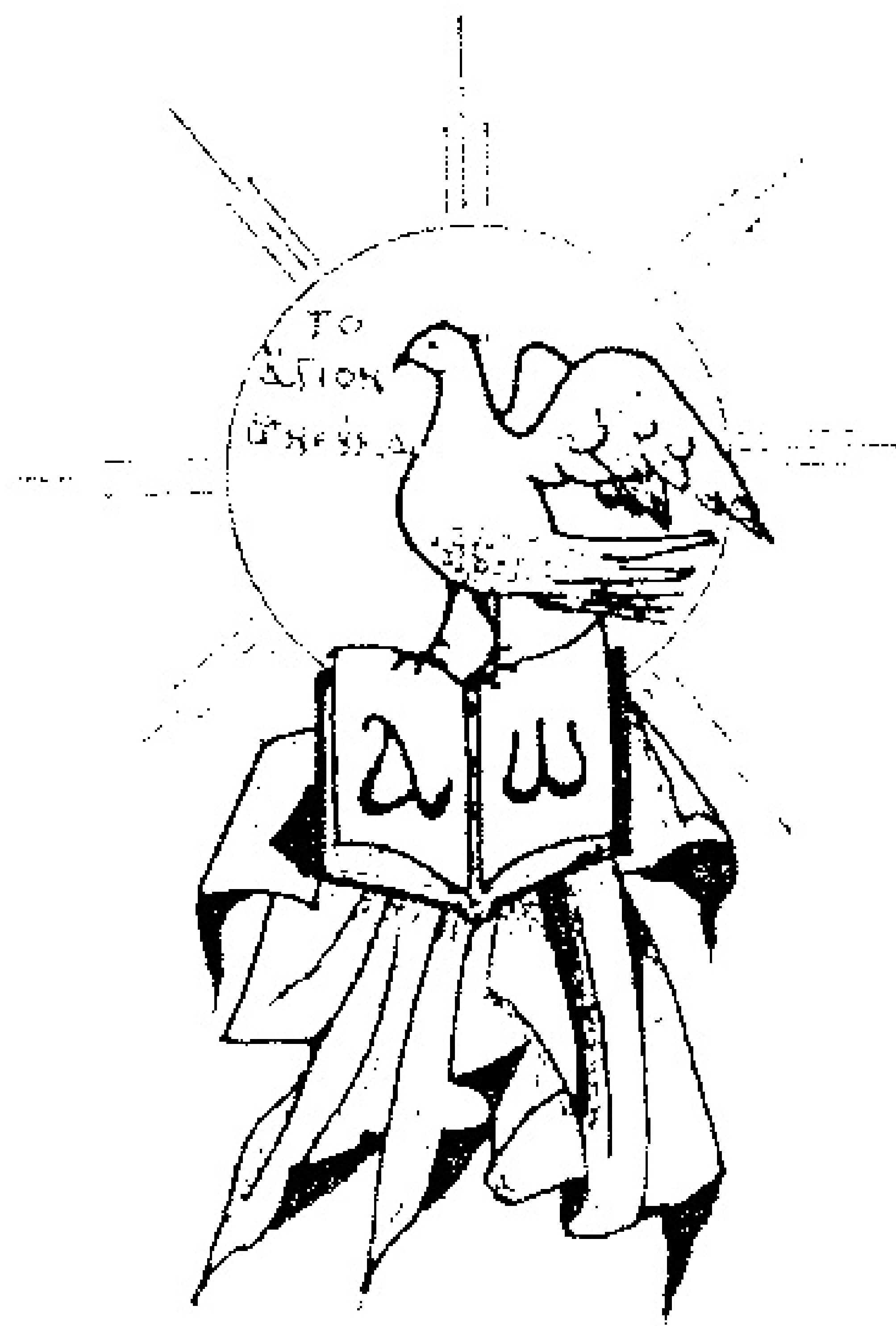
Pentru cazurile neprevăzute, care ies din sfera întâmplărilor obișnuite, este bine să ne exersăm în războiul minții: atunci când ne aflăm într-o stare de liniște sufletească să ne închipuim că suntem sub înrâurirea unor anume simțăminte și mișcări ale inimii, și să ne gândim îndată cum să le înfruntăm, cum să întoarcem sufletul spre bine. De pildă, cu un oarecare prilej se poate stârni mânia în urma unor lucruri auzite, văzute, sau a unor judecăți: ea trebuie îmblânzită prin cutare și cutare cugetări; altundeva se poate trezi invidia – aceasta trebuie alungată în cutare și cutare fel, și așa mai departe. Dacă vom trece prin acest fel de exerciții toate simțămintele și mișcările sufletești incorecte, cu greu ne va putea lua pe neașteptate, ne va putea afla nepregătiți vreo pornire a unei patimi. Exercițiile de acest fel vor deprinde sufletul să se plieze cu ușurință în direcția opusă pornirilor înrădăcinate în inimă, așa încât, căpătând această deprindere, să putem trece fără deosebită osteneală din starea pătimașă în cea despătimită. Tocmai în această evitare a războiului stă biruința, tocmai asta înseamnă **prevederea**.

Rânduiala bisericească

Vreți să vă puneți în ordine viața exterioară? Luați rânduiala Sfintei Biserici, adânciți-vă bine în ea, și veți vedea că ea rânduiește toată purtarea noastră în toate, am putea spune, amănuntele ei: hrana, osteneala, odihna, starea acasă și în biserică, lucrurile zilei și ale nopții – într-un cuvânt, totul. De pildă, ați intrat în biserică: e rânduit deja cum trebuie să stați în biserică – liniștit, fără să vorbiți, fără să căscați gura într-o parte și în alta, luând aminte la cele ce se citesc și se cântă. Vă așezați la masă? În rânduială se arată ce și când puteți gusta. A venit vremea să vă culcați? Rânduiala bisericească spune cum trebuie să mergem creștinește spre somn: împăcându-ne cu toți, mărturisindu-ne păcatele înaintea lui Dumnezeu, rugându-ne, judecând ceea ce am făcut de-a lungul zilei. Orice lucru are în Biserică regula sa.

Ca mădular al Bisericii, creștinul trebuie să trăiască bisericește, așa cum, de pildă, militarul trăiește militărește. Acum este nevoie ca toți să-și amintească lucrul acesta adeseori, fiindcă mulți creștini, lăsându-se mânați de cugetarea deșartă, nu mai vor să știe de rânduiala bisericească, socotind-o mai prejos de rangul lor, iar pe sine mai presus de ea. Nu: rânduiala bisericească vine de la Dumnezeu. Cine nu se supune ei se împotrivește lui Dumnezeu. Sfinții Apostoli, mucenicii și toți sfinții, care au trăit după rânduiala Bisericii

și au pus viața lor pentru ea, aduc mărturie că în ea nu este nimic la nimereală și în zadarnic, ci totul este rânduit cu înțeleaptă potrivire și înțelegere a celor de trebuință, și toți sunt datori să o împlinească.

Duhul de viață

Nu se poate trăi fără duh de viață; oricine trăiește este neapărat însuflețit de ceva. Duhul propriu nouă, creștinilor, e duhul lui Hristos, care și trebuie să ne însuflețească, supunând stăpânirii sale toate celelalte și făcându-le unelte slujitoare lui. Duhul lui Hristos stă în a face totul spre slava lui Dumnezeu și spre propria mântuire.

Potrivnic acestui duh este duhul lumii, la a cărui poruncă oamenii, uitând de Dumnezeu, lucrează neobosiți, alergând după scopuri deșarte, închipuite, neajungând nicicând la ele și neîndulcindu-se nicicând de odihna împlinirii. El se mai numește și *duh înșelător* (1 Tim. 4, 1), care sub felurite înfățișări frumoase îi atrage pe mulți, luând chip de înger luminat. De pildă, este cu neputință, fiind în lume, să trăiești fără să agonisești; dar cine se dedă lăcomiei de avuții, uitând de Dumnezeu și de legea Lui sfântă, acela este însuflețit de duh rău; agonisește, însă numai în Dumnezeu și pentru Dumnezeu. Nu poți să n-ai și clipe plăcute în viață, altfel viața nu e viață; dar cine își pune drept scop să aibă doar plăceri și mângâieri, acela s-a abătut pe o cale rea. Trebuie să ne străduim a avea nume bun; dar cine se îngrijește să audă doar vorbe bune despre sine ori linguşiri, acela aleargă după năluci. Toate acestea sunt duhuri nedrepte, dintre care fiecare se împarte în numeroase mlădițe și feluri pe care nici nu

este cu putință a le număra. Ele au în comun un singur lucru: faptul că îl depărtează pe om de Dumnezeu și, cufundându-l în uitarea de Dumnezeu, îi sting râvna pentru mântuire.

Cele trei feluri de sete

Omul nu are numai trup, ci și suflet, iar în viața sa lăuntrică are și duh, care este neasemuit mai presus decât sufletul.

Fiecare dintre aceste părți ale firii omenești – duhul, sufletul și trupul – are nevoile sale. Simțământul nevoii este o sete. Așadar, avem trei feluri de sete: setea trupească, a simțurilor, setea sufletească și setea duhovnicească. Prima, cea trupească, caută plăcerile pământești, plăcerile simțurilor; cea de-a doua, cea sufletească, caută bunurile acestei vieți, bunurile acestei lumi; cea de-a treia, cea duhovnicească, caută bunătățile cele duhovnicești, cerești, altfel spus pe Dumnezeu și dumnezeiescul. Astfel, în trupul nostru este nevoia autoconservării – a mânca, a bea, a dormi; este nevoia mișcării – a merge, a lucra, a te osteni –, care a fost schimonosită, de pildă, în nevoia de a dansa; este nevoia folosirii simțurilor – a privi, a asculta, a pipăi, a mirosi. Trei sunt genurile de nevoi trupești: trei sunt și cele de sete a simțurilor, care sunt satisfăcute prin lucrurile sensibile care ne înconjoară. Cine este ocupat în primul rând cu satisfacerea acestor nevoi se află pe treapta de animal: se scoală, umblă, vorbește, visează, citește, mănâncă, apoi adoarme iarăși, se plimbă, se învârte încolo-ncoace, mai cască, ascultă vorbe deșarte, mai trăncănește ceva și el, apoi din nou la somn. Poftim întreg programul vieții trupești! Deșert – dar, din păcate, un cerc foarte-foarte mare de oameni se ține de el. Se-

tea trupească se potolește doar pentru câteva ceasuri, apoi prinde viață iarăși și îl roade pe om ca un vierme rău.

În suflet este nevoia de cunoaștere; omul vrea să cerceteze toate, să afle pe cale științifică, sau prin citire, sau din auzite. Tot timpul auzi: „Ce este asta?", „Cum e cu asta?", „Pentru ce-i asta?" Această curiozitate este în firea fiecăruia. Există nevoia de a întreprinde ceva în gospodărie, în comerț, în viața militară, științifică, cetățenească, orășenească ori sătească: nu trece o clipă fără ca cineva să nu-și găsească ceva de făcut și să nu se apuce de treaba cu pricina, iar după ce o termină, să nu se apuce de alta. Aceasta este grija de multe. Există nevoia de a te împodobi, de a-ți împodobi locuința, de a te înconjura de confort: nevoia de mobilă bună, de haine cuviincioase, de tablouri frumoase, de sculpturi scumpe, de muzică și așa mai departe – vedeți dumneavoastră, rai vrea omul să-și sădească în jur, ca să-l înlocuiască pe cel pierdut... Acestea sunt așa-numitele „plăceri nevinovate". Iată că și în suflet sunt trei nevoi: nevoia de cunoaștere, nevoia de a întreprinde ceva și căutarea plăcerilor estetice. Tot atâtea sunt și genurile de sete din el. Aici setea nu se potolește niciodată, ci îl roade pe om tot timpul, cu toate că acesta nu-și lasă nici o clipă de răgaz.

În duh există nevoia contemplării lui Dumnezeu și a lucrurilor dumnezeiești, care este satisfăcută prin cunoașterea lumii duhovnicești; există nevoia odihnei în Dumnezeu, altfel spus a tihnei conștiinței, care este satisfăcută prin împlinirea voii lui Dumnezeu; există nevoia comuniunii cu Dumnezeu, altfel spus a gustării lui Dumnezeu, care este satisfăcută prin topirea în Dumnezeu la rugăciune. Așadar, și aici sunt trei genuri de nevoi; tot atâtea sunt și genurile de sete ale duhului, și anume setea ruperii de toate cele lumești în

Cele trei feluri de sete

Omul nu are numai trup, ci și suflet, iar în viața sa lăuntrică are și duh, care este neasemuit mai presus decât sufletul.

Fiecare dintre aceste părți ale firii omenești – duhul, sufletul și trupul – are nevoile sale. Simțământul nevoii este o sete. Așadar, avem trei feluri de sete: setea trupească, a simțurilor, setea sufletească și setea duhovnicească. Prima, cea trupească, caută plăcerile pământești, plăcerile simțurilor; cea de-a doua, cea sufletească, caută bunurile acestei vieți, bunurile acestei lumi; cea de-a treia, cea duhovnicească, caută bunătățile cele duhovnicești, cerești, altfel spus pe Dumnezeu și dumnezeiescul. Astfel, în trupul nostru este nevoia autoconservării – a mânca, a bea, a dormi; este nevoia mișcării – a merge, a lucra, a te osteni –, care a fost schimonosită, de pildă, în nevoia de a dansa; este nevoia folosirii simțurilor – a privi, a asculta, a pipăi, a mirosi. Trei sunt genurile de nevoi trupești: trei sunt și cele de sete a simțurilor, care sunt satisfăcute prin lucrurile sensibile care ne înconjoară. Cine este ocupat în primul rând cu satisfacerea acestor nevoi se află pe treapta de animal: se scoală, umblă, vorbește, visează, citește, mănâncă, apoi adoarme iarăși, se plimbă, se învârte încolo-ncoace, mai cască, ascultă vorbe deșarte, mai trăncănește ceva și el, apoi din nou la somn. Poftim întreg programul vieții trupești! Deșert – dar, din păcate, un cerc foarte-foarte mare de oameni se ține de el. Setea trupească se potolește doar pentru câteva ceasuri, apoi prinde viață iarăși și îl roade pe om ca un vierme rău.

În suflet este nevoia de cunoaștere; omul vrea să cerceteze toate, să afle pe cale științifică, sau prin citire, sau din auzite. Tot timpul auzi: „Ce este asta?", „Cum e cu asta?", „Pentru ce-i asta?" Această curiozitate este în firea fiecăruia. Există nevoia de a întreprinde ceva în gospodărie, în comerț, în viața militară, științifică, cetățenească, orășenească ori sătească: nu trece o clipă fără ca cineva să nu-și găsească ceva de făcut și să nu se apuce de treaba cu pricina, iar după ce o termină, să nu se apuce de alta. Aceasta este grija de multe. Există nevoia de a te împodobi, de a-ți împodobi locuința, de a te înconjura de confort: nevoia de mobilă bună, de haine cuviincioase, de tablouri frumoase, de sculpturi scumpe, de muzică și așa mai departe – vedeți dumneavoastră, rai vrea omul să-și sădească în jur, ca să-l înlocuiască pe cel pierdut... Acestea sunt așa-numitele „plăceri nevinovate". Iată că și în suflet sunt trei nevoi: nevoia de cunoaștere, nevoia de a întreprinde ceva și căutarea plăcerilor estetice. Tot atâtea sunt și genurile de sete din el. Aici setea nu se potolește niciodată, ci îl roade pe om tot timpul, cu toate că acesta nu-și lasă nici o clipă de răgaz.

În duh există nevoia contemplării lui Dumnezeu și a lucrurilor dumnezeiești, care este satisfăcută prin cunoașterea lumii duhovnicești; există nevoia odihnei în Dumnezeu, altfel spus a tihnei conștiinței, care este satisfăcută prin împlinirea voii lui Dumnezeu; există nevoia comuniunii cu Dumnezeu, altfel spus a gustării lui Dumnezeu, care este satisfăcută prin topirea în Dumnezeu la rugăciune. Așadar, și aici sunt trei genuri de nevoi; tot atâtea sunt și genurile de sete ale duhului, și anume setea ruperii de toate cele lumești în

rugăciune, setea odihnei în Dumnezeu și setea contemplării lui Dumnezeu, care nefiind satisfăcute lasă în urma lor suferință, iar fiind satisfăcute odihnesc cum se cuvine duhul, pogorând totodată tihnă în suflet și în trup, plinind neajunsurile lor cu plinătatea lor sau înlocuindu-le prin mijloacele lor; de pildă, înlocuiesc plăcerile estetice cu înălțarea în rugăciune spre Dumnezeu, grija de multe cu tihna conștiinței, căutarea neroditoare a adevărului pe calea științei cu contemplarea lui Dumnezeu și a lucrurilor dumnezeiești.

Așadar, avem trei categorii de sete, și în fiecare câte trei genuri: nouă deci, și toate parcă îi strigă omului cu nouă guri: „Însetez!" Unii se zbat toată viața să înăbușe cumva strigătul acesta, și tot nu reușesc. De ce? În primul rând fiindcă nu dau prioritate în mod corect acestor feluri de sete. Iată cum se întâmplă asta. Ei pun în față nevoile simțurilor – de ele se și îngrijesc mai mult; apoi le așază pe cele sufletești, pe care le satisfac într-o măsură mai mică, iar pe cele duhovnicești le pun pe ultimul plan, așa încât ajunge deasupra ceea ce ar trebui să fie dedesubt, și viceversa. Iar a te strădui să-ți saturi setea în condițiile acestea este totuna cu a te osteni să umpli cu apă un vas întorcându-l cu fundul în sus. Iată de ce omul nu află niciodată plăcere deplină, nici nu se satură, ci tot însetează și însetează, în ciuda faptului că se îngrijește tot timpul de îndestularea sa și reușește câteodată să se înconjoare cu numeroase bunuri materiale.

Ca atare, cine dorește tihnă trebuie să îndrepte această greșeală, iar atunci se vor afla îndată tihna și pacea ce covârșesc toată mintea; trebuie, adică, să satisfacem în primul rând duhul, să-l ridicăm la comuniunea cu Dumnezeu, la gustarea lui Dumnezeu și la contemplarea lui Dumnezeu; în continuare, prin puterea duhului, cu îndrumarea și călăuzi

rea lui, vom satisface și nevoile sufletului și ale trupului. Umplând duhul, Dumnezeu, Care e plinătatea tuturor bunătăților, va pogorî prin el cu prisosință îndestulări asupra nevoilor sufletului, asupra cunoștințelor, întreprinderilor și plăcerilor lui, și asupra nevoilor trupului, dându-le măsură, greutate și scop.

Îndreptarul credinței

Îndreptarul credinței este alcătuit din următoarele trei părți: din cunoașterea conținutului credinței, din primirea cu inima a conținutului acesteia și din aducerea vieții proprii în rânduiala pe care o arată credința. Acestea sunt aspectele, treptele credinței și trăsăturile ei caracteristice, a căror prezență mărturisește prezența credinței, în timp ce lipsa lor mărturisește apostazia.

Cea dintâi treaptă a credinței, altfel spus începutul ei, este cunoașterea conținutului sfintei credințe. Dacă vom cerceta toată Revelația Dumnezeiască de la începutul ei până la sfârșit, în mintea noastră se va zugrăvi toată iconomia mântuirii noastre, altfel spus toată minunata purtare de grijă pentru noi a lui Dumnezeu, cu care bine a voit El să ne mântuiască pe noi, cei pieriți. Despre aceasta s-a propovăduit de la începutul lumii până la venirea lui Hristos, de la venirea lui Hristos se propovăduiește până în vremurile noastre și din vremurile noastre se va propovădui până la sfârșitul lumii. Despre aceasta vestește toată Sfânta Scriptură, aceasta ne învață toate scrierile Sfinților Părinți, cu aceasta s-au luminat toți bărbații mari. Și orice minte care însetează de adevăr nu-și va afla deplină îndestulare altfel decât primind toată această învățătură. Mărturisirea credinței, a cărei esență este cuprinsă în Crez, pune fiecare lucru la locul său și prezintă totul într-o asemenea armonie, că nu se poate schimba

nimic fără a strica întregul. În lumea văzută, deasupra noastră este cerul, sub noi este pământul, pe cer sunt soarele, luna și stelele, toate în rânduiala lor, iar pe pământ toate sunt împrejurul nostru într-o rânduială la fel de strictă. În chip asemănător, tabloul purtării de grijă a lui Dumnezeu pentru noi alcătuiește atmosfera minții noastre, în care fiecare lucru își are locul său și legăturile potrivite cu celelalte. A cunoaște acestea și a le cuprinde în mintea sa este cea dintâi datorie a fiecărui credincios. *Credința este din auz* (Rom. 10, 17), iar auzul este catehizat prin învățătura propovăduită de Biserică, prin care se pune începutul credinței. În ce vei crede, dacă nu vei cunoaște învățătura?

Să presupunem însă că cineva știe și ține toate acestea; oare înseamnă asta că are credință adevărată? Nu: aceasta e doar cunoașterea credinței, dar încă nu este credința. Credința începe din clipa când conținutul ei începe să intre în inimă și să lucreze acolo simțământul care îi este propriu. Credința este primirea cu inima a adevărurilor mântuitoare – iar întrucât aceste adevăruri au un conținut bine definit, ele sunt însoțite și în inimă de apariția unor simțăminte bine definite. Mărturisirea de credință spune că noi, cei căzuți, trebuia să pierim, și că ne mântuim doar prin credința în Domnul Hristos; să zicem că această învățătură este primită cu inima – ce simțământ va încerca atunci omul? Va începe a se smeri, ca unul care nu și-a păzit cinul său, ci L-a jignit pe Dumnezeu și a vătămat cu toate relele chipul Lui din sine însuși. Auzind apoi că păcatele sale atrag mânia lui Dumnezeu, va începe să se teamă pentru sine și pentru soarta sa, ca unul pe care îl așteaptă dreapta pedeapsă. Iar auzind vestirea izbăvirii în Domnul, este atras spre El și cu toată puterea nădejdii dorește să-și însușească mântuirea dăruită de El.

Astfel, cel care a primit cu inima conţinutul credinţei va fi în starea unuia care înseteazā de Domnul, care Îl caută, năzuieşte spre El. „Cel care începe să creadă", spune ierarhul Tihon, „poate fi asemuit pe bună dreptate unui bolnav care, văzând că boala sa nu se mai vindecă, doreşte şi caută doctor iscusit, sau unui rob care caută izbăvitor, sau unuia care fuge de frică şi caută loc neprimejduit şi ocrotire".

Să zicem că starea aceasta este în om: încă nu este tot ce pretinde îndreptarul credinţei. Trebuie să intrăm cu fapta în rânduiala de viaţă pe care o arată credinţa. De pildă, credinţa spune: „Eşti rău, pocăieşte-te" – şi trebuie să te pocăieşti; credinţa spune: „Încetează a mai păcătui" - şi trebuie să încetezi a păcătui; credinţa spune: „Încredinţează-te Domnului" – şi trebuie să te încredinţezi Lui; credinţa spune: „Primeşte prin Taine harul lui Hristos" – şi trebuie să îl primeşti; credinţa spune: „Luptă-te cu patimile" – şi trebuie să te baţi cu ele; într-un cuvânt, trebuie să introduci îndată în viaţa ta tot ce arată credinţa. Roadă şi mărturie a acestei ascultări vor fi simţirea şi trăirea lucrărilor mântuitoare ale sfintei credinţe. Un asemenea om va simţi că, deşi este păcătos, totuşi nu va pieri, fiindcă e mântuit de Domnul; că deşi este slab, cu puterea harului primit prin Taine nu se lasă biruit de către păcat; că deşi este mai neputincios decât vrăjmaşii, totuşi, stând sub ocrotirea Domnului, Care l-a luat sub acoperământul Său, nu va fi învins de ei; că deşi încă trăieşte şi se necăjeşte pe pământ, totuşi Împărăţia Cerurilor îl socoate al său datorită împărtăşirii cu Domnul, Care împărăteşte deja în ceruri. Şi aşa în toate privinţele. Trăsătura caracteristică a acestei trepte a credinţei este aceea că cel credincios îşi însuşeşte tot ce a făcut Domnul pentru neamul omenesc ca şi cum ar fi fost făcut anume pentru el. Cel ce

are în inima sa adevărată credinţă mărturiseşte cu Apostolul Pavel: *Viez prin credinţa Fiului lui Dumnezeu, Carele m-a iubit şi S-a dat pe Sine pentru mine* (Gal. 2, 20). Fiul lui Dumnezeu a iubit pe toată lumea şi pentru toată lumea S-a dat pe sine, iar Sfântul Pavel – şi împreună cu el fiecare credincios – îşi însuşeşte această dragoste, această binefacere a Lui. O atare mărturisire este cununa credinţei – dar ea nu este cu putinţă decât când cineva primeşte cu fapta îndreptăţirea, sfinţirea, renaşterea şi curăţirea.

Aşadar, îndreptarul deplin al credinţei noastre începe cu cunoaşterea, trece prin simţământ şi se împlineşte cu viaţa, punând stăpânire prin aceasta pe toate puterile fiinţei noastre şi înrădăcinându-se în temeiurile ei. *Şi câţi vor umbla cu dreptarul acesta, pace peste ei şi milă* (Gal. 6, 16). În ei se săvârşeşte ceea ce a zis Domnul despre casa zidită pe piatră. Pe unul ca acesta nici să nu încerci să-l rătăceşti cu filosofări: toate nedumeririle şi îndoielile sunt pentru sufletul credincios ca loviturile firelor de nisip într-un perete tare. Pentru toate, răspunsul este unul singur: „Eu ştiu că adevărul e în credinţa noastră, fiindcă trăiesc puterea ei cea vindecătoare". Bolnavul care s-a vindecat cu o doctorie nici nu-i va asculta pe cei care i-ar vorbi împotriva doctoriei cu pricina. Cum poate el să n-o socoată vindecătoare, dacă a primit uşurare de pe urma ei? La fel şi în acest caz: credeţi că va asculta acest om vorbele deşarte ale ştiinţei la modă, care se răscoală împotriva Domnului, împotriva lui Hristos, ori că se va clătina în urma iscodirilor deşarte cel ce a cunoscut puterea credinţei? „Aici este adevărul", va răspunde el sus şi tare la toate încercările de a-l clătina, „fiindcă eu pe această cale am primit puterea cu care şi lucrez fără a fi clătinat de nimic, cu care am vindecat toate neputinţele mele şi am fost

adus la Dumnezeu, împărtăşirea cu Care, întru Hristos Iisus, şi alcătuieşte miezul vieţii mele duhovniceşti". Câtă vreme sufletul încă face cunoştinţă cu credinţa, el poate fi clătinat cu întrebări (la care uneori este chiar foarte lesne de răspuns) - iar după ce se vindecă prin credinţă, atunci nedumeririle nedezlegate nu mai înseamnă pentru el absolut nimic. Mlădiţa care nu a prins încă rădăcină este smulsă şi luată chiar şi de un vânt uşor, iar copacul bine înrădăcinat nu se teme nici de năvala viforului puternic.

Cum trebuie să ne rugăm

Lecţia întâi

Lucrarea rugăciunii este cea dintâi în viaţa creştină. Dacă şi în ceea ce priveşte rânduiala lucrurilor obişnuite este valabilă zicătoarea: „Omul, cât trăieşte, învaţă", cu atât mai valabilă este ea în privinţa rugăciunii, a cărei lucrare trebuie să fie necontenită şi ale cărei trepte nu au hotar.

Când se întâlneau, Sfinţii Părinţi din vechime obişnuiau să se salute întrebând nu de sănătate şi nici de altceva, ci de rugăciune: „Cum merge, cum lucrează rugăciunea?" Lucrarea rugăciunii era pentru ei semnul vieţii duhovniceşti, şi o numeau „respiraţia duhului". Trupul respiră, deci trăieşte; dacă respiraţia încetează, nu mai este în trup nici viaţă.

Dar nu oricare săvârşire a rugăciunii este rugăciune adevărată. A sta înaintea icoanei în biserică sau acasă şi a face metanii încă nu este rugăciune, ci doar ceva ce ţine de rugăciune. A spune rugăciuni pe dinafară, a le citi sau a asculta pe cineva care le citeşte tot nu e rugăciune, ci doar unealtă a rugăciunii, altfel spus un mijloc de a face să apară şi de a-i da imbold. Iar rugăciune propriu-zisă avem atunci când în inima noastră se ivesc unul după altul simţăminte evlavioase faţă de Dumnezeu: simţământul defăimării de sine, al dragostei, mulţumirii, slavoslovieí, al căderii cu osârdie înaintea Lui, al umilinţei, supunerii faţă de voia lui Dumnezeu şi

așa mai departe. Toată grija noastră trebuie să aibă drept scop ca în timpul rugăciunilor pe care le facem aceste simțăminte și altele asemenea lor să umple sufletul nostru în așa fel încât atunci când limba spune rugăciuni ori urechea le ascultă și trupul face metanii, inima să nu rămână pustie, ci și în ea să fie un oarecare simțământ năzuitor către Dumnezeu. Doar când aceste simțăminte există este rugăciunea noastră rugăciune adevărată.

S-ar părea că nimic nu este mai simplu și mai firesc pentru noi decât rugăciunea, altfel spus decât năzuința inimii către Dumnezeu. Și totuși, ea nu se află la toți și întotdeauna. Ea trebuie trezită și apoi întărită, altfel spus trebuie să educăm în noi duhul rugăciunii. Primul mijloc pentru atingerea acestui scop este rugăciunea rostită sau ascultată. Săvârșește-o așa cum trebuie, și negreșit vei trezi și vei întări suiș către Dumnezeu în inima ta, altfel spus vei intra în duhul rugăciunii.

În cărțile noastre de rugăciuni se află rugăciuni ale Sfinților Părinți Efrem Sirul, Macarie Egipteanul, Vasilie cel Mare, Ioan Gură de Aur și ale altor mari rugători. Fiind plini de duhul rugăciunii, ei au înfățișat în cuvinte cele insuflate lor de acest duh și ne-au lăsat moștenire nouă rezultatul. În rugăciunile lor se mișcă o mare putere, și cine se va adânci în ele va gusta negreșit, în virtutea legii acțiunii și reacțiunii, din puterea rugăciunii, pe măsură ce așezarea sa lăuntrică se apropie de conținutul rugăciunii.

Ca rugăciunea noastră să devină mijloc eficace de a educa în noi rugăciunea, trebuie să o săvârșim în așa fel ca și gândul, și inima să primească conținutul rugăciunilor ce o alcătuiesc. Iată trei metode foarte simple: să nu purcezi la rugăciune fără a te pregăti, măcar puțină vreme, pentru

aceasta; să nu o săvârșești la nimereală, ci cu luare-aminte și cu simțire; după încheierea rugăciunii să nu treci îndată la îndeletnicirile tale obișnuite.

Lecția a doua

Să presupunem că ne-am obișnuit cu rugăciunea; nu se poate spune însă nicidecum că ea nu ne-ar cere pregătire. De pildă, ce este mai obișnuit decât cititul și scrisul pentru cei ce știu să citească și să scrie? Și totuși, așezându-ne la birou ca să citim ori să scriem, nu începem deodată treaba, ci cu oarecare întârziere, atât cât trebuie ca să luăm poziția potrivită. Cu atât mai mult sunt indispensabile înaintea rugăciunii lucrările care pregătesc pentru rugăciune, și mai ales atunci când îndeletnicirea dinainte ținea de o cu totul altă sferă decât cea căreia îi aparține rugăciunea.

Așadar, purcezând la rugăciune dimineața ori seara, stai puțintel în picioare, sau șezi, sau umblă, și străduiește-te în acest răstimp să-ți trezvești gândul, rupându-l de toate cele pământești. După aceea, gândește-te cine este Cel Căruia Îi te adresezi în rugăciune și cine ești tu, care urmează să începi acum, și stârnește-ți în suflet starea corespunzătoare - de stare înaintea lui Dumnezeu pătrunsă de frică evlavioasă și defăimare de sine. Asta este toată esența pregătirii: a sta înaintea lui Dumnezeu. Pregătire mică, însă de mare însemnătate. Aici se pune începutul rugăciunii, iar începutul este jumătate din lucrare. După ce ai dobândit această așezare lăuntrică, stai înaintea icoanei și, după ce vei fi făcut câteva metanii, zi rugăciunile începătoare: *Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție...*, *Împărate Ceresc* și așa mai departe. Spune-le fără grabă, pătrunzând în miezul fiecărui cuvânt,

aducând înțelesul lui la inimă și făcând totodată metanii. În asta constă de fapt spunerea plăcută lui Dumnezeu și roditoare a rugăciunilor. Am zis să pătrunzi în miezul fiecărui cuvânt și să aduci înțelesul lui la inimă. Asta înseamnă să înțelegi ceea ce spui și să simți ceea ce înțelegi. De alte reguli nu-i nevoie. Aceste două principii (a înțelege și a simți), dacă sunt împlinite cum se cuvine, împodobesc cu preț deplin orice rugăciune și îi împărtășesc toată lucrarea cea roditoare. Să zicem că spui: *și ne curățește pre noi de toată întinăciunea*: să îți simți întinarea, să dorești curăția și să o ceri de la Domnul, nădăjduind în El. Spui: *și ne iartă nouă greșalele noastre precum și noi iertăm greșiților noștri?* În sufletul tău să-i ierți pe toți, și cu inimă care a iertat pe toți și toate să-ți ceri iertare de la Domnul. Spui: *facă-se voia Ta?* În inima ta să-ți pui cu totul soarta în mâinile Domnului și să arăți că ești gata să întâmpini fără cârtire, cu inimă bună, tot ce va place Domnului să trimită asupra ta. Dacă vei gândi, vei simți și vei face așa la fiecare stih al rugăciunii tale, vei avea o rugăciune adevărată.

Lecția a treia

Pentru a săvârși cu mai mult spor rugăciunea, iată ce trebuie să faci:

1) să ai pravilă de rugăciune, cu binecuvântarea părintelui tău duhovnicesc, nu mare, ci atâta cât poți împlini fără grabă în condițiile în care treburile tale obișnuite decurg normal:

2) înainte de a te ruga, când ai timp liber, citește rugăciunile care intră în pravila ta și adâncește-te în înțelesul lor. Să cuprinzi deplin noima fiecărui cuvânt și să o simți, ca să știi

dinainte ce trebuie să ai în suflet când citești fiecare cuvânt. Dacă vei învăța pe dinafară rugăciunile pravilei tale, cu atât mai bine. Dacă vei face așa, în timpul rugăciunii îți va fi mai lesne să le pricepi și să le simți. Rămâne o singură dificultate: gândul va fugi tot timpul la alte lucruri. Iată care este soluția:

3) știind dinainte că gândul o să-ți fugă, trebuie să te încordezi pentru a-ți păstra luarea-aminte. Când va fugi în timpul rugăciunii, adu-l înapoi; iar va fugi – adu-l iar înapoi, și tot așa de fiecare dată. Însă de fiecare dată să nu uiți a reciti ceea ce ai citit în răstimpul cât îți fugea gândul (prin urmare, fără înțelegere și simțire). Dacă îți tot fuge gândul când citești un anume loc, citește-l de mai multe ori, până ce vei reuși să îl citești cu înțelegere și cu simțire. Dacă vei birui o dată această piedică, poate că a doua oară n-ai să te mai ciocnești de ea, și chiar dacă te vei ciocni, nu te vei mai ciocni atât de tare. Se poate întâmpla însă și ca un anumit cuvânt să aibă o lucrare atât de puternică asupra sufletului, încât acesta să nu vrea să mai rostească rugăciunea în continuare, și cu toate că limba continuă să spună cuvinte, gândul se reîntoarce mereu la locul care s-a întipărit în el. Dacă se întâmplă una ca asta,

4) oprește-te și nu mai zi nimic, ci stăruie cu luarea-aminte și cu simțirea asupra locului cu pricina, „îmbibă" sufletul tău cu el sau cu acele cugetări cărora le va da naștere și nu te grăbi să ieși din starea aceasta. Dacă vremea ți-o îngăduie, mai bine să lași pravila neterminată decât să strici starea aceasta. Poate că ea te va adumbri, ca un înger păzitor, întreaga zi. Lucrările harice de acest fel asupra sufletului în timpul rugăciunii înseamnă că duhul rugăciunii începe să se sălășluiască în om, și ca atare starea aceasta

trebuie păzită, fiindcă ea este mijlocul cel mai de nădejde pentru educarea și întărirea duhului de rugăciune în noi.

După ce ți-ai încheiat rugăciunea, să nu treci imediat la alte îndeletniciri, ci stai și cugetă măcar puțin ce înseamnă ceea ce ai săvârșit și cu ce te îndatorează, străduindu-te să păstrezi și după rugăciune ceea ce ți s-a dat – dacă ți s-a dat – să simți în vremea rugăciunii. De altfel, dacă cineva săvârșește rugăciunea sa cum se cuvine, nici nu va vrea să se îngrijească de lucrurile din afară. Așa este natura rugăciunii! Cu oricine se roagă bine se întâmplă ceea ce obișnuiau să zică strămoșii noștri când se întorceau de la Constantinopol: „Cine a gustat dulce nu mai vrea amar". Tocmai gustarea dulceții rugăciunii e scopul pravilei noastre, și dacă ea educă duhul rugăciunii, o face tocmai prin această gustare.

Lecția a patra

Nu trebuie să ne oprim însă la metoda de început a educării duhului de rugăciune în noi, adică la săvârșirea pravilei potrivit cu menirea ei: trebuie să mergem mai departe. Amintiți-vă cum se învață, de pildă, limbile străine. La început elevii învață cuvintele și regulile gramaticale după cărți, dar nu se opresc aici, ci se străduiesc să ajungă, și chiar o fac, la stadiul în care fără ajutorul cărților pot să vorbească corect vreme îndelungată în limba studiată. La fel trebuie să facem și în lucrarea rugăciunii. Ne deprindem să ne rugăm după cărțile de rugăciune, adică după rugăciuni gata făcute, lăsate nouă moștenire de către Domnul și de către Sfinții Părinți, care erau sporiți în rugăciune, dar nu trebuie să ne oprim aici. Trebuie să mergem mai departe și, după ce ne-am deprins să ne întoarcem mintea și inima spre Dumne-

zeu cu ajutor din afară, să încercăm să ne înălțăm și singuri către El, să ajungem la stadiul în care sufletul să vorbească în rugăciune cu Dumnezeu folosind propriile cuvinte, să se înalțe singur către El, să I se deschidă singur și să-I mărturisească ce e în el și ce dorește. Trebuie să ne învățăm sufletul și cu asta, și voi arăta pe scurt cum propășim în această știință.

Și deprinderea de a ne ruga cu evlavie, cu luare-aminte și cu simțire după cărțile de rugăciuni duce tot acolo. Dintr-un vas prea plin se varsă apa singură: din inima care prin pravila de rugăciune s-a umplut cu prisosință de lumina simțămintelor încep să țâșnească de la sine rugăciuni către Dumnezeu. Există însă și mijloace aparte, îndreptate exclusiv către acest scop, pe care trebuie să le folosească oricine dorește să sporească în rugăciune.

Veți spune: „De ce unii se roagă atâția ani după cărțile de rugăciuni, dar încă n-au rugăciunea în inimă?" Eu cred că deoarece ei se încordează întrucâtva să se înalțe spre Dumnezeu numai atunci când săvârșesc pravila de rugăciune, iar apoi, în restul zilei, nu-și amintesc de Dumnezeu. De pildă, ei sfârșesc rugăciunile de dimineață și cred că au făcut totul față de Dumnezeu; după aceea, întreaga zi – treabă după treabă, grijă după grijă, iar de Dumnezeu nici vorbă, nici pomenire; poate doar spre seară (și asta slavă lui Dumnezeu dacă se întâmplă!) le vine în gând că, iată, în curând va trebui să se roage iarăși. Prin urmare, chiar dacă Domnul le dă vreun simțământ bun dimineața, îl înăbușă deșertăciunea și grija de multe din timpul zilei. De aceea nici nu au chef să se roage seara: nu reușesc deloc să-și înmoaie măcar puțin sufletul, și rugăciunea, îndeobște, li se maturizează prost. Tocmai această greșeală aproape generală trebuie corectată,

adică trebuie să facem în așa fel ca sufletul să nu se întoarcă spre Dumnezeu numai atunci când stă omul la rugăciune, ci de-a lungul întregii zile să se înalțe către El și să rămână cu El. Cum se poate face asta, veți vedea în cele ce urmează.

Lecția a cincea

Ca sufletul să se înalțe către Dumnezeu și să rămână cu el necontenit, trebuie **în primul rând** ca, de-a lungul întregii zile, să strigăm cât mai des spre Domnul cu fraze scurte, potrivit nevoii sufletului și împrejurărilor în care ne aflăm. De pildă, când începi ceva, zi: „Binecuvântează, Doamne"; când sfârșești o treabă, zi: „Slavă Ție, Doamne!" – și nu numai cu limba, ci și cu simțământul inimii. Scoate capul vreo patimă? Zi: „Mântuiește, Doamne, că pier"; vine întuneric de gânduri tulburătoare? Strigă: „Scoate din temniță sufletul meu". Te trage păcatul spre nedreptate? Roagă-te: „Arată-mi, Doamne, calea" sau „Nu da spre tulburare picioarele mele". Păcatele te apasă și te mână la deznădejde? Strigă cu glasul vameșului: „Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!" Și tot așa, potrivit fiecărei situații. Sau pur și simplu zi mai des: „Doamne, miluiește; Stăpână de Dumnezeu Născătoare, miluiește-mă; îngere al lui Dumnezeu, păzitorul meu cel sfânt, apără-mă" sau strigă lăuntric cu oarecare alte graiuri de rugăciune. Străduiește-te doar să strigi astfel cât mai des, făcând tot ce e cu putință ca strigătele acestea să iasă din inimă, ca rupte din ea. Dacă vom face așa, vom avea dese înălțări gândite spre Dumnezeu din inimă, dese întoarceri spre Dumnezeu, deasă rugăciune, iar această îndesire ne va împărtăși deprinderea de a vorbi cu Dumnezeu.

Pentru ca sufletul să înceapă a striga astfel trebuie să-l silim însă mai înainte a întoarce întru slava lui Dumnezeu totul, orice lucrare a sa, de la cea mai mare la cea mai mică. Acesta e **al doilea mijloc** prin care învățăm sufletul să se întoarcă mai des în timpul zilei spre Dumnezeu – căci dacă ne vom face lege din porunca apostolică de a face totul întru slava lui Dumnezeu, chiar când mâncăm sau bem (1 Cor. 10, 31), negreșit ne vom aminti de Dumnezeu orice am face, și ne vom aminti de El nu oricum, cu teama de a face vreun lucru nedrept și de a-L jigni pe Dumnezeu cu gândul, cu cuvântul sau cu fapta. Asta ne va și face să ne întoarcem spre Dumnezeu cu frică și să cerem de la El ajutor și înțelepțire.

Dar ca sufletul să facă toate întru slava lui Dumnezeu, el trebuie dispus spre asta de dimineața devreme, chiar de la începutul zilei, când omul *iese la lucru și la lucrarea sa până seara*. Această dispoziție se face prin cugetarea la cele dumnezeiești. Acesta este **al treilea mijloc** de a deprinde sufletul cu deasa întoarcere către Dumnezeu: cugetarea evlavioasă la însușirile și la lucrările dumnezeiești, la scopul cunoașterii lor și la îndatoririle pe care le așază ele asupra noastră, cugetarea la bunătatea, dreapta judecată, atotputernicia, omniprezența, atotștiința lui Dumnezeu, la faptul că El este Ziditorul și Purtătorul nostru de grijă, la iconomia mântuirii întru Domnul Iisus Hristos, la harul și la cuvântul lui Dumnezeu, la Sfintele Taine, la Împărăția Cerurilor. La oricare dintre aceste lucruri ai începe să te cugeți, cugetarea va umple negreșit sufletul de un simțământ evlavios față de Dumnezeu. De pildă, dacă vei începe să cugeți la bunătatea lui Dumnezeu, vei vedea că ești înconjurat de milele dumnezeiești atât trupește cât și duhovnicește, și vei cădea înaintea lui Dumnezeu revărsându-ți umilele simțăminte de recu-

noștință. Dacă vei începe să cugeți la atotștiința lui Dumnezeu, vei afla că nimic din tine nu este ascuns de ochii lui Dumnezeu, și negreșit vei lua hotărârea de a priveghea cu asprime asupra mișcărilor inimii și minții tale, ca să nu Îl jignești cumva pe Atotvăzătorul Dumnezeu. Dacă vei începe să cugeți la dreptatea dumnezeiască, te vei încredința că nici un lucru rău nu rămâne nepedepsit și te vei hotărî negreșit să cureți toate păcatele tale prin frângerea inimii înaintea lui Dumnezeu și prin pocăință. Astfel, la orice însușire și lucrare dumnezeiască ai cugeta, orice cugetare de acest fel va umple sufletul tău de simțăminte și dispoziții evlavioase față de Dumnezeu. Ea va face să năzuiască drept către Dumnezeu toată ființa omului, și este ca atare mijlocul cel mai simplu de a deprinde sufletul să suie către Dumnezeu. Vremea cea mai bună și mai potrivită pentru aceasta e dimineața, când sufletul încă nu e împovărat de mulțimea impresiilor și grijilor lumești, și anume după rugăciunea de dimineață. După ce vei încheia rugăciunea, așază-te, și cu gândire sfințită prin rugăciune începe să cugeți la o însușire și lucrare dumnezeiască, mâine la alta, și dă sufletului tău așezarea potrivită. Osteneala nu este multă – se cere doar dorință și hotărâre, iar roada este multă.

Cum se desfășoară viața duhovnicească

Când omul este dedat patimilor, el nu le vede în sine însuși și nu se rupe de ele, fiindcă trăiește în ele și prin ele; dar când lucrează asupra lui harul dumnezeiesc, el începe să deslușească în sine împătimirea și păcătoșenia, și le recunoaște, se pocăiește și ia hotărârea să se înfrâneze de la ele. Începe lupta. La început, se luptă cu faptele; după ce se dezvață de faptele rele, începe deja să se lupte cu gândurile și simțămintele rele. Și aici lupta trece prin multe trepte, dar principalul iată care este: gândurile și simțămintele nu se eliberează dintr-o dată de patimi și de păcat, ci rămân în robia lor și după ce faptele rele au fost curmate. Chiar dacă omul nu mai săvârșește atunci fapte păcătoase, sufletul se gândește la păcat și se îndulcește de aceste gânduri pătimașe. Cine își lucrează cu râvnă mântuirea va băga de seamă aceasta fără întârziere. Luarea-aminte îi descoperă neîncetat toată urzeala gândurilor pătimașe care mișună înăuntrul lui. Băgând de seamă această neorânduială, el începe să alunge gândurile rele și să înăbușe mișcările pătimașe, se deprinde să recunoască ce gând pătimaș îi vine, cum începe acesta, cum se furișează, cum atrage și amăgește sufletul. Totodată, se deprinde și să îl biruie, să-l alunge și să-l stingă. Războiul se prelungește, patimile sunt smulse din inimă tot mai mult, uneori chiar în întregime.

Sunt smulse... Opriți-vă luarea-aminte asupra acestui fapt: ce înseamnă această smulgere a patimilor din inimă? Patimile sunt smulse, dar războiul nu încetează: sunt smulse din inimă, însă din firea noastră nu ies, ci rămân în ea. Semnul faptului că o patimă a fost smulsă din inimă este că inima începe să nutrească dezgust și ură față de patima cu pricina. Dar și când omul ajunge la treapta aceasta nu înseamnă totuși că gândurile pătimașe nu mai vin și nu mai încearcă să îi momească sufletul – nu, ele și atunci vor veni asupra lui, încercând să-l smintească, chiar dacă fără nici un spor, fiindcă inima le doboară de la început cu ură și cu dezgust. Patima a fost smulsă din inimă, însă rămâne lângă ea, stă în afara ei ca un ispititor.

Să presupunem că s-a întâmplat asta cu două, cu trei, cu toate patimile pe care le are cineva: cum credeți că se va simți omul în care se săvârșește acest lucru? Nu altfel decât necurat, fiindcă el, deși urăște necuratele patimi, tot le vede în sine: ba vine slava deșartă, ba osândirea aproapelui, ba lenevirea, ba pofta. Chiar dacă le respinge și le alungă pe toate, nu poate totuși să nu vadă că le poartă în sine și, prin urmare, nu poate nu-și dea seama că e bolnav de ele.

Șezând în chilia sa, un mare nevoitor se învinuia singur, cu voce tare, de felurite păcate. Ucenicii lui auzeau prin perete ce spunea el: „Ce, frate, te-ai și certat?". Apoi, după puțină vreme: „Încă nici nu au mijit zorii și te-ai și îndopat?"; pe urmă: „Ehe, de-acum te-ai făcut judecător și i-ai judecat pe toți", și așa mai departe. Acestea erau de fapt nu păcate, ci veneau asupra lui gânduri, iar el se socotea deja necurat, părtaș la ele, păcătos, deși prin aspra sa viețuire se afla pe înalta treaptă a desăvârșirii duhovnicești. De aici reiese că, pe cât este cineva mai desăvârșit, pe atât se simte mai ne-

putincios în inima sa și se învinuiește de împătimire, deși a respins și a urât patimile. Și nu numai atât: se poate spune chiar că el se socoate pătimaș tocmai pentru că a respins patimile, fiindcă atâta timp cât inima lui nu a respins patimile, omul nu vrea să se recunoască vinovat de ele, ci își tot caută dezvinovățiri.

Lecție la mormântul aproapelui

Stai lângă mormântul aproapelui tău: privește și trage învățătură! Ieri ochii aceștia vedeau, urechile acestea auzeau, gura aceasta vorbea și trupul acesta era în mișcare – dar duhul de viață a plecat, și ce se află acum înaintea ta?... Deci fiecare să-și amintească această clipă și să se poarte așa cum îi insuflă amintirea ei. Acum el, mâine noi: calea e una singură. Nu căuta plăceri pentru văz și auz – mâine, ochiul se va închide și urechea va înceta să mai audă. Nu-ți lăsa în voia lor mâinile și picioarele – mâine le va lega mâna morții și pe tine însuți te va fereca de pat, din care nu te vei mai scula. Nu-ți dori locuințe luxoase – iată în ce veșmânt te vor îmbrăca mâine și iată ce casă îți vor pregăti. Nu-ți dori decorații – ele vor fi puse în jurul sicriului tău, parcă batjocorind slava ta deșartă. Nu te lega de pământ și de nici un lucru pământesc – mâine coasa morții va tăia toate aceste legături, și împotriva voii și a dorinței tale vei merge în altă parte, unde toate sunt pe dos față de cele pământești. Deci mută-te din timp acolo cu gândul și cu inima, ca atunci când te vor duce în acel tărâm să nu te trezești ca într-un loc străin, ale cărui rânduieli nu le cunoști.

Sfânta Rusie

Adeseori ne lăudăm: „Sfânta Rusie, Rusia pravoslavnică". O, dacă am fi și am rămâne pentru totdeauna sfinți și pravoslavnici, sau măcar iubitori de sfințenie și de Pravoslavie! Ce chezășie sigură că nu putem fi înfrânți am avea în aceste titluri! Însă... uitați-vă în jurul vostru. Întristătoare este nu numai pervertirea moravurilor, ci și apostazia de la mărturisirea pe care ne-o poruncește Pravoslavia. Oare s-a mai auzit vreodată în limba rusă hulă asupra lui Dumnezeu și a Hristosului Lui? Iar acum rușii nu numai că gândesc, ci și spun, și scriu, și tipăresc atâtea lucruri potrivnice lui Dumnezeu că sufletul este cuprins de groază și de cutremur. Și credeți că o să rămânem nepedepsiți? Nu. Cel ce locuiește în ceruri ne va răspunde *întru iuțimea Sa, și întru mânia Sa ne va tulbura* (Ps. 89, 7). Ne atrage Apusul, dar în Apus deja apune soarele dreptății – iar noi, răsăritenii, suntem datori să rămânem în lumină și nu numai pe noi înșine să ne luminăm, ci și pe ceilalți. Nu demult a luat ființă o coaliție politică împotriva noastră: ne-am unit cu toții într-un singur cuget, într-o singură dorință, și coaliția parcă nici n-ar fi existat. Să facem același lucru și în privința credinței. Acolo, în Apus, este o altă coaliție, îndreptată împotriva sfintei noastre credințe: se ridică unii după alții învățători mincinoși, pornesc nori de învățături mincinoase ca să întunece soarele care ne luminează. O, de-ar da Dumnezeu ca și în

alungarea acestor vrăjmaşi să ne unim toţi cu unirea cea vie de cuget a Pravoslaviei şi prin strădaniile obşteşti să suflăm de pe pământul Rusiei praful cel stricător adus din Occident! Iată, englezii se disting acum prin fidelitatea faţă de principiile credinţei lor – iar înainte ce era la ei? La ei au început învăţăturile atee – cum au reuşit să se curăţească? Iată cum: când ateii au început să-şi răspândească la ei învăţăturile, s-au sculat toţi, atât clericii, cât şi mirenii (ba chiar mai mult mirenii), şi, prin convorbiri, predici, adunări, scrieri, au răsturnat toate cugetările deşarte ale luptătorilor împotriva lui Hristos, i-au convins pe toţi de minciuna acestor cugetări şi astfel au salvat credinţa în patria lor. Necredinţa a trecut la francezi şi la nemţi, iar de la ei vine şi la noi şi se răspândeşte tiptil. Ce să facem? Să lăsăm lucrurile cum sunt? Dar atunci totul se va strica în credinţă. Trebuie să înviem duhul Pravoslaviei în noi înşine şi să ne unim în ridicarea împotriva oricărui fel de a gândi care nu conglăsuieşte cu ea. Numai prin asta îi vom învinge pe vrăjmaşii lui Hristos, aşa cum am învins coaliţia politică a vrăjmaşilor patriei noastre.

Viaţa în Dumnezeu şi cu Dumnezeu

Ce să însemne cuvintele Apostolului: *De acum nu mai viez eu, ci viază întru mine Hristos* (Gal. 2, 20)? Înseamnă că el nu mai avea propria vrere şi înţelegere, ci numai vrerea şi înţelegerea lui Hristos; doar puterile trupului şi ale duhului erau ale Apostolului, iar cel care lucra în el era Hristos. Cum s-a ajuns la asta? Simplu: Apostolul s-a lepădat de voia sa şi s-a supus pe deplin voii lui Dumnezeu.

Ramura nu trăieşte prin propria sevă, ci prin seva pomului: şi noi, dacă vrem să trăim cu adevărat, trebuie să trăim nu prin mişcarea, ca să zic aşa, proprie, ci prin mişcările care vin de la Hristos Mântuitorul. Sfânta Lui voie trebuie să devină legea vieţii noastre, care exclude orice înrâurire din afară ce ar intra în noi asumându-şi calitatea de lege dominantă şi definitorie. Actul hotărârii la o asemenea supunere faţă de voia Domnului este altoire a noastră pe El ca pe un pom al vieţii, iar rămânerea în această supunere este rămânerea în altoirea pe El, în împărtăşirea de viaţa Lui, altfel spus într-o relaţie cu El potrivit căreia toate puterile dumnezeieşti cele ce sunt spre viaţă (v. 2 Pt. 1, 3) se revarsă de la El în noi fără împiedicare.

Rânduiţi-vă astfel, şi vor veni în voi tărie şi putere morală, bună rânduială şi bună rodire a vieţii; şi toate acestea

vor începe să se facă în așa fel încât nici nu vă veți da seama de unde ați căpătat asemenea chibzuință și inventivitate în găsirea mijloacelor, de unde atâta știință de a le folosi la vremea potrivită, cu măsura potrivită și în locul potrivit. Iată care e taina acestui fel de viață: când ia naștere supunerea fără cugetare în deșert față de voia lui Dumnezeu, atunci *Dumnezeu este cel ce lucrează întru voi și ca să voiți și ca să lucrați după buna voință* (Filip. 2, 13) – iar unde este Dumnezeu, e totul!

Așadar, dacă vrei această desăvârșire și acest bine, rânduiește viața în așa fel ca orice pas al tău, orice acțiune a ta, fie ea lăuntrică sau exterioară, să fie împlinire a voii lui Dumnezeu – împlinire conștientă, dar fără cârtire și fără cugetare în deșert. Și le vei primi. Iar în acest scop iată ce să faci: adâncește-te binișor în starea ta, apoi desfășoară cuvântul lui Dumnezeu, alege de acolo toate regulile care se potrivesc cel mai bine cu starea ta și definește prin ele felul în care trebuie să acționezi și ce atitudine trebuie să ai față de toate câte se întâmplă în viața ta. După ce ai definit lucrurile acestea, ia hotărârea nestrămutată de nu face nimic decât după acest îndreptar, fără a te gândi la urmări, până la moarte: nu trebuie să te abați de la voia lui Dumnezeu, o dată ce ai cunoscut-o, nici dacă ar trebui să plătești cu viața.

De pildă, sunteți soț și soție: vedeți ce vă poruncește Domnul, și așa să vă rânduiți viața: bărbate, să-ți iubești femeia; femeie, să-ți iubești bărbatul și să-l asculți în orice privință. Sunteți mamă și tată: vedeți cum vi se poruncește în cuvântul lui Dumnezeu să vă purtați, și luați hotărârea de a face fără abatere așa și nu altfel. Sunteți fiu și fiică: aflați ce scrie despre voi în Scriptură, și bine va fi de voi, și veți

deveni tineri cu bună-cuviință înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. Iar de exemplul dezmățaților tineri „emancipați", care acum sunt tot mai mulți pretutindeni, să nu vă lăsați atrași și să știți că felul lor de viață și de purtare este urât de Dumnezeu, potrivnic lui Dumnezeu, blestemat... Ești judecător? Cum este scris în cuvântul lui Dumnezeu să faci judecată, așa să judeci. Ești negustor? Ia seama cum poruncește cuvântul lui Dumnezeu să faci comerț și să nu te abați de la el. Ești slugă? Vezi ce arată cuvântul lui Dumnezeu că trebuie să facă slugile, și așa să faci. Pe scurt: fiecare să afle în amănunt ce hotărâri ale voii dumnezeiești îl privesc, să cerceteze călăuzit de ele viața sa și să își facă o imagine limpede a felului în care trebuie să împlinească voia lui Dumnezeu.

După aceea, ia hotărârea neclintită de a împlini fără să stai pe gânduri și mai ales fără să te gândești la urmări. Tocmai prin asta se deosebește adevărata supunere față de voia lui Dumnezeu: o dată ce a cunoscut-o, o face fără să stea pe gânduri. Spune-ți de fiecare dată în inima ta: „Știu că aceasta este voia lui Dumnezeu în cazul de față, și o voi împlini fără abatere – iar ce va fi apoi, nu e treaba mea să mă gândesc. Domnul, Care a dat legea, vede totul și se îngrijește de cele ce urmează". Și în orice situație în care știi limpede voia lui Dumnezeu, să ai totdeauna această dispoziție în suflet – iar dacă vei începe să cugeți la urmări, fără îndoială te vei abate de la calea dreaptă și vei păcătui. Să presupunem, de pildă, că ai fost jignit; voia lui Dumnezeu se știe: trebuie să ierți. Ei bine, iartă fără să stai pe gânduri, iar de vei sta pe gânduri: „Ce va ieși din asta?", te vei pierde; vor veni gânduri cum că toți vor începe să te considere om fără caracter, care n-are conștiința propriei demnități: „astăzi", vor zice

ele, „te-a jignit unul, mâine o să te jignească altul, pe urmă altul – viața ta o să devină un calvar"; și atunci vei spune: „Nu, nu se poate să iert, trebuie să mă apăr". și vei începe să te aperi, și o să vină tulburare asupra ta – și de ce? Fiindcă voia lui Dumnezeu a fost încălcată – și de ce a fost încălcată? Fiindcă te-ai gândit la urmări. Spune îndată: „Iert, fiindcă așa a poruncit Dumnezeu", și toate șovăielile vor pieri. Doar în întreaga lume Stăpân este unul singur – Domnul. El vede toate, și nu îl va uita vreodată pe cel ce împlinește fără abatere voia Lui. Luați-i pe sfinții mucenici; i s-a propus fiecăruia dintre ei: „Leapădă-te de Hristos, sau uite ce chinuri te așteaptă!" Ei știau voia Domnului pentru această situație: „Cine se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, și Eu Mă voi lepăda de El înaintea feței lui Dumnezeu (v. Lc. 12, 9)", și au mărturisit fără să se gândească la urmări: „Noi suntem creștini și de Hristos nu ne vom lepăda", și au răbdat cu bărbăție chinurile de tot felul. Dar dacă ar fi căzut pe gânduri: „Ce chinuri groaznice, nu voi răbda; las' că mă lepăd cu limba, dar în inima mea o să rămân creștin și-o să mă pocăiesc pe urmă", nu ar fi rezistat. Și, într-adevăr, au fost și unii pe care aceste gânduri i-au abătut de la calea dreaptă. Acum, mulți părinți au dat frâu liber copiilor la dezmăț – și de ce? Nu fiindcă nu știau că trebuie să-i țină în frica de Dumnezeu, ci fiindcă au început să cugete: „Păi ce-o să creadă oamenii despre noi, acum toți sunt așa..." și alte prostii de acest fel. Au început să judece astfel, și au dat frâu liber copiilor, și i-au pierdut. Iar dacă ar fi hotărât fără șovăire: „Pentru nimic în lume, în nici o privință n-o să le dăm îngăduință la rău; cum a poruncit Domnul să ne îndrumăm copiii, așa o să și facem, și pe copii îi vom învăța cu

severitate, ca nici prin cap să nu le treacă să se abată câtuși de puțin de la rânduielile vieții creștinești". Dacă părinții ar face așa, n-ar apărea la noi asemenea urâciuni, care fără multă întârziere vor face țara noastră de poveste, spre batjocura întregii lumi. Pe de altă parte, de ce s-au aruncat copiii în dezmăț? Fiindcă au început să „gândească" – mai bine zis să nu gândească, ci să fie purtați de vântul care le suflă lor prin cap. Lor li se pare că dau dovadă de nu știu ce mare înțelepciune, când în realitate nu fac altceva decât să repete istoria strămoașei Eva, care s-a lăsat momită de năluca atotștiinței.

Să ne izbăvească Domnul de asemenea rânduieli: pe părinți de indulgența față de păcat, iar pe copii de duhul rău al neascultării!

Dragostea – cununa vieții creștine

Un oarecare cărturar s-a apropiat de Domnul și l-a întrebat: „Cum să moștenesc viața veșnică?” Cărturarul – om care studia legea dată de Dumnezeu și *odihnea în ea* (v. Rom. 2, 17) – ar fi trebuit să știe și singur asta; tocmai de aceea, Domnul l-a întrebat: „Cum scrie despre asta în lege? Citește”. Cărturarul a citit: *Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, și din tot sufletul tău, și din toată vârtutea ta, și din tot cugetul tău, și pe aproapele tău ca pe tine însuți* (Lc. 10, 27). Atunci Domnul i-a zis: *Drept ai răspuns; aceasta fă, și vei fi viu*, adică a întărit răspunsul lui și a adeverit că n-are rost să întrebe cineva de altă cale spre viața veșnică și spre mântuire: atare cale nu este și nici nu poate fi. Iubește-L pe Dumnezeu, iubește-ți aproapele: asta e totul!

Ce catehism scurt! Ce legiuire simplă! Doar două propoziții: „iubește-L pe Dumnezeu”, „iubește-ți aproapele”, ba chiar una singură, un singur cuvânt: „iubește”, fiindcă cel care Îl iubește cu adevărat pe Dumnezeu, acela deja îl iubește în Dumnezeu și pe aproapele, și cine își iubește cu adevărat aproapele, acela Îl iubește deja pe Dumnezeu. „Și atunci”, vor zice unii, „de ce lucrurile sunt atât de complicate și din partea lui Dumnezeu, și din partea oamenilor? De ce toate aceste tipice, sfințiri, taine, acest sistem deloc restrâns de învățături? De ce aceste uși înguste și această cale

strâmtă? La ce bun nevoințele cu care se nevoiesc oamenii să intre pe ușile cele strâmte, și la ce bun aceste posturi, privegheri, rugăciuni și așa mai departe – panoplia pe care trebuie s-o ia cei ce merg la viață?” Ca să ne înalțe la dragoste. Dragostea este lumina și roada în viața noastră duhovnicească. Multă osteneală, multe nevoințe trebuie să ai ca să aduci această roadă. La pom, înaintea roadei este floarea, înainte florii – frunza și ramurile, înaintea ramurilor – trunchiul, înaintea trunchiului – rădăcina, înaintea rădăcinii – sământa. Și în viața duhovnicească este la fel: la început cade sământa cuvântului de mântuire în pământul inimii noastre, din această sământă iese mlădița cu frunze și cu ramuri, apoi se formează pomul, pomul dă roadă, iar roada aceasta este dragostea. Ea este scoasă din întreaga alcătuire a lucrurilor și ostenelilor mântuitoare, și ea atare însuflețește și plinește toate prin sine.

În adevărata sa formă, dragostea este raiul duhovnicesc. Ea este așezare sufletească plină de căldură, pașnică, binevoitoare, vie, pururea mișcătoare și făcătoare de bucurie – nu asemenea unui oaspete care vizitează pentru o vreme sufletul nostru, ci statornică, tare, adânc înrădăcinată, nedespărțită de noi prin însăși firea ei, la fel ca respirația sau ca bătăile inimii. Cel în care s-a sălășluit acest simțământ, această putere, este fericit cu fericire adâncă, netulburată. Chiar dacă este totdeauna în osteneală, nu vede și nu simte nici osteneala, nici necazurile, nici piedicile, fiindcă înseși greutățile care apar în calea dragostei n-o micșorează, ci o înalță, după cum vântul nu stinge, ci întărește și întinde tot mai mult flacăra.

Da, dragostea este rai, însă rai pierdut. Intri în tine însuți și nu îl afli acolo, vezi că în țarina inimii nu crește acest

pom al vieții. De ce? Fiindcă inima s-a înțelenit cu pomii cei răi ai patimilor, ce înăbușă dragostea. Unde se află patimă, acolo nu e loc pentru dragoste. Dragostea se milostivește: cum va sta ea în inimă, dacă acolo domnesc nepăsarea cea împietrită față de suferințele celorlalți? Dragostea nu pizmuiește: cum va sta ea în inimă, dacă acolo trăiește pizma? Dragostea nu se înalță și nu se mândrește: cum va sta ea în inimă, dacă acolo stăpânesc trufia și slava deșartă? Dragostea *nu caută ale sale* (1 Cor. 13, 5): cum va sta ea în inimă, dacă acolo punctul de plecare a faptelor, a cuvintelor și gândurilor omului este iubirea de sine? Dragostea nu face necuviință: cum va sta ea în inimă, dacă aceasta este plină de patimi necuviincioase? Dragostea nu se bucură de nedreptate: cum va sta ea în inima înclinată spre vorbirea de rău, spre judecarea aproapelui și spre clevetire? Mai întâi dezrădăcinați acești pomi răi ai patimilor, și în locul lor va crește un singur pom cu multe ramuri, ce dă și floare, și roadă duhovnicească. Însă îndată ce veți începe să dezrădăcinați patimile, veți păși negreșit pe calea cea strâmtă și necăjită, vă veți întâlni cu necesitatea de a lua armele nevoințelor și ale lipsurilor, veți fi nevoiți să treceți prin toate legiuirile sfințitoare, îndreptătoare și călăuzitoare ale Bisericii lui Dumnezeu, adică înainte de a intra în unirea dragostei sunteți datori să purtați multe osteneli și să vă îndreptați puterile spre multe îndeletniciri duhovnicești, ca și cum ați trece printr-o pădure spre a ieși în poiana cea veselă, presărată cu multe flori, a dragostei.

Este limpede: calea spre acest scop nu este scurtă și nici ușoară. Ca atare, auzind flecăreala noilor „filantropi", nu vă lăsați cu ușurătate pradă strigătului amăgitor: „Jos cu toate celelalte! Ajunge dragostea!" Așteptați cu „jos toate celelalte". Mai înainte, treceți cu răbdare prin toate regulile vieții evlavioase, pe care vi le pune înaintea Sfânta Biserică – prin toate, de la cele mici până la cele mari, căci doar prin asta veți ajunge la dragostea cea adevărată. Iar când va veni dragostea cea adevărată, ea însăși vă va învăța ce să faceți cu toate cele pe care le socoate de prisos „filantropia" imatură și lipsită de experiență duhovnicească. Dacă cuvântul nostru către noi înșine ar fi atât de puternic că am putea să spunem: „De acum Îl voi iubi pe Dumnezeu și îmi voi iubi aproapele" și dragostea s-ar înscăuna pe loc în inima noastră, bine ar fi – însă în realitate, de cele mai multe ori, se întâmplă cu totul altfel. Gândul și limba zic: „Voi iubi", însă inima merge împotriva acestor vorbe și cugetări, și când vine prilejul de a face faptele dragostei se leapădă de ele, chiar și în clipele când este atrasă de ideile „filantropice". De ce? Fiindcă inima este împietrită prin egoism, trufie, senzualitate, lăcomie, pe care nu le poți alunga doar cu fraze la modă. Tocmai de aceea Apostolul, când scrie despre dragoste, spune: *Urmează dragostea* (1 Cor. 14, 1; 1 Tim. 6, 11), adică năzuiți cu tărie către dragoste, și *îmbrăcați-vă întru dragoste* (Colos. 3, 14), adică osteniți-vă cu încordare ca să o dobândiți și rugați-vă ca Dumnezeu să vă dăruiască duhul dragostei (2 Tim. 1, 7), fiindcă *dragostea de la Dumnezeu este* (1 In. 4, 7), *vărsată în inimile noastre prin Duhul Sfânt* (Rom. 5, 5), iar darul Duhului trebuie meritat și atras: numai prin vorbe nu ajungi la asta.

Dragostea de Dumnezeu

Este în noi dragoste de Dumnezeu sau nu?

Pentru a da răspuns la această întrebare, să intrăm în noi înșine, să privim împrejur și să căutăm semne simple și apropiate înțelegerii oricui, după care să judecăm fără greș în această privință.

Cine este îndrăgostit vorbește mereu despre persoana iubită; cu oricine s-ar întâlni, începe îndată să vorbească despre ea sau abate treptat spre ea făgașul discuției. Așa și aici: cine Îl iubește pe Dumnezeu vorbește cu plăcere doar despre El, numai spre El abate făgașul discuțiilor sale, și când începe să vorbească despre El nu se mai satură; nu se simte bine decât acolo unde se vorbește despre Dumnezeu și despre lucrurile Lui, iar acolo unde se vorbește despre una și alta se plictisește îngrozitor. Dimpotrivă: cine nu-L iubește pe Dumnezeu, acela nu vorbește despre El din proprie inițiativă și se ferește de cei cărora le place să vorbească despre El. În schimb, când se vorbește de probleme ale acestei vieți - comerciale, juridice, militare, mă rog, savante, numai dumnezeiești să nu fie -, acolo se simte în largul său, și nu-l mai scoți nici cu arcanul din locurile unde oamenii se ocupă cu noutăți, mode, bârfe și jocuri de noroc. Neobosit este când se discută despre lucruri deșarte și lumești, dar îndată ce este vorba de Dumnezeu și de mântuirea sufletului zice două-trei cuvinte fără nici un chef, pe urmă amuțește. Cu

adevărat, din prisosul inimii vorbește gura: multe găsește de spus despre lucrurile cu care e plină inima.

Să vedem acum și să gândim în ce constau discuțiile noastre, și se va arăta de la sine dacă este în noi dragoste de Dumnezeu sau nu.

Cine este îndrăgostit, acela se grăbește să meargă acolo unde speră că se va întâlni cu cel iubit, ori că va primi veste despre el, ori că va da peste cineva care amintește de el. Așa și aici: cine Îl iubește pe Domnul se grăbește să meargă la biserică, unde Domnul arată în chip aparte prezența Sa, unde credincioșii intră în cea mai apropiată împărtășire cu sfinții lui Dumnezeu, ce sunt înfățișați ochilor lor, și aud cuvântul privitor la El. Cine Îl iubește pe Domnul, acela caută să fie părtaș la Sfintele Taine, se străduiește cu încordare să treacă prin ansamblul rânduielilor și rugăciunilor bisericești, fiindcă simte în el urma bunei miresme a lui Hristos; simte dulceață și căldură în biserică, la fel ca în casa tatălui său, se grăbește să prindă începutul slujbei și cu oarecare amărăciune iese din biserică la sfârșitul ei. Iar cine nu-L iubește pe Domnul nu poate fi adus cu nici un preț în biserică. Când alții merg acolo, el rămâne acasă ori merge la teatru și la petreceri, iar dacă trece pe la biserică o face fără chef, nu de la începutul slujbei și nu ca să se roage, ci ca să se mai vadă cu cunoscuții. Și el postește și se împărtășește o dată pe an, însă de silă, fiindcă așa este obiceiul, iar despre rugăciuni ce să mai vorbim: nu au fost scrise pentru el. Pe un asemenea om îl trec fiorii la simplul gând despre biserică sau despre vreun lucru bisericesc.

Să stăm acum și să ne gândim ce atitudine avem față de Biserică și față de întreaga ei rânduială, și vom vedea dacă-L iubim sau nu pe Dumnezeu.

Celui îndrăgostit nu-i poate ieși din cap gândul la cel iubit: când este singur, vorbește cu el în gând, închipuindu-și fața lui cu drag. Așa și aici: cine Îl iubește pe Domnul nu se depărtează de gândul la El, și îndată ce prinde vreo clipă liberă se întoarce către El în cugetul său și stă de vorbă cu El din inimă, cu căldură. După legiuitele îndeletniciri, pe care i le pretind problemele familiale ori serviciul și meseria, nu caută distracții, ci se grăbește să se însingureze ca să fie cu Domnul său, să se adâncească în cugetarea la cele Dumnezeiești, să se gândească la iconomia mântuirii noastre, la soarta ultimă a omului, la plata care îl așteaptă pe fiecare dintre noi și la celelalte de acest fel, sau să se roage, sau să citească vreo carte mântuitoare de suflet și să-și împrospăteze capul cu adevărurile cuprinse acolo. Iar pentru cel ce nu-L iubește pe Domnul, a rămâne singur este un adevărat chin: după ce termină treaba, se grăbește să meargă în vizită, sau la teatru, sau la club, sau și mai rău. Iar dacă nevoia sau boala îl silesc să rămână singur, ce face? Nimic nu face: fie visează la nimicuri, fie cugetă la vreun plan lumesc, fie citește vreo galimatie de roman.

Deci să ne cercetăm, să aflăm cum stăm în această privință, și vom vedea dacă-L iubim pe Dumnezeu sau nu.

Să nu ne întindem mai departe. Ne ajung și aceste semne pentru a vedea dacă este în noi dragostea de Dumnezeu sau nu, și prin aceasta fie să aflăm mângâiere, fie să ne umplem de grija cea bună sufletul.

Cine este de-al nostru și cine nu este de-al nostru

Cine crede și mărturisește că Dumnezeu, Cel Unul prin fire, este Întreit în Fețe – Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, și că Aceștia Trei sunt nu nume ale uneia și aceleiași Fețe și nici ale feluritelor lucrări ale aceleiași Fețe, ci Trei Ipostasuri ale Singurei Dumnezeiri – acela e de-al nostru.

Cine crede și mărturisește că acest Dumnezeu în Trei Ipostasuri, Atotdesăvârșit, din slobodă Sa voie, fără nici o nevoie dinlăuntru sau din afară, a făcut această lume în șase zile doar prin cuvântul Său, fără să Se amestece cu ea, ci rămânând în Sine întreg și neschimbat, deși este Pretutindenea Fiind și toate le plinește – acela e de-al nostru.

Cine crede și mărturisește că Atotbunul Dumnezeu, după ce a făcut lumea, nu a lăsat-o în voia soartei și nu a ferecat-o în lanțurile predestinării, ci cu libertatea și stăpânirea cu care a zidit-o o și cârmuiește, și cu bunătate se îngrijește de toată făptura, dar în primul rând de cea înțelegătoare, toate îndreptându-le slobod spre bunele Sale scopuri, fără a fi strâmtorat de legile firii, care nu sunt în sine altceva decât arătări ale voii Lui, și ca atare se află pe de-a-ntregul în stăpânirea Lui, fiind schimbate de El acolo unde o cere nemărginita Lui înțelepciune – acela e de-al nostru.

Cine crede și mărturisește că noi, fiind zidiți să avem împărtășire cu Dumnezeu de-a pururea și nestrămutată fericire împreună cu El, am căzut de la El în protopărinții noștri prin călcarea poruncii Lui, am atras asupră-ne dreapta Lui mânie și am ajuns sub pedeapsă vremelnică și osândă veșnică, și că din această pricină tot răul cel văzut, pe care îl încercăm, fie el lăuntric sau în afară, nu este pentru noi stare firească sau urmare a mărginirii noastre, ci roadă nemijlocită a păcatului, pedeapsă care doar prin milostivirea lui Dumnezeu a fost întoarsă în unealtă prin care să ne curățim, cu condiția credinței și a pocăinței cu smerită supunere față de voia lui Dumnezeu – acela e de-al nostru.

Cine crede și mărturisește că Domnul, mișcat de dragoste, nesuferind ca făptura Lui cea iubită – omul – să piară în starea aceasta nenorocită, bine a voit a Se pogorî pe pământ, a lua asupra sa firea omenească, a mulțumi prin pătimirea și moartea Sa dreptatea lui Dumnezeu și, înălțându-Se la cer și șezând de-a dreapta lui Dumnezeu Tatăl după înviere, i-a deschis iarăși omului intrare slobodă la împărtășirea vie cu Dumnezeu – acela e de-al nostru.

Cine crede și mărturisește că puterile dumnezeiești de reașezare a omului, *cele ce sunt spre viață și buna credință* (2 Pt. 1, 3), sunt așezate de Domnul în Biserica Sa cea Sfântă ca în singurul nostru spital duhovnicesc și lucrează în ea prin Duhul Sfânt, în Sfintele Taine și în celelalte rânduieli sfințitoare, asupra tuturor celor ce se apropie de ele cu inimă deschisă prin credință, și că alt mijloc de primire a puterilor harice nu este și nu poate fi, orice ar născoci și oricum și-ar închipui că se pot înduhovnici altfel mințile visătoare – acela e de-al nostru.

Cine crede și mărturisește că oricine caută mântuire trebuie în primul rând să facă pocăință cu hotărârea nestrămutată de a nu mai păcătui chiar dacă asta l-ar costa viața, iar după aceea să se apropie de Taina Împărtășaniei pentru a primi har ca puterile sale cele firești să se întărească spre bine, și apoi să meargă după puterea sa pe calea poruncilor lui Hristos între toate așezămintele și rugăciunile sfințitoare ale Bisericii, de care este neapărată nevoie ca să se aprindă în noi duhul harului, sub înrâurirea nevoințelor lepădării de sine spre omorârea patimilor, până ce va ajunge, în cele din urmă, în luminatul tărâm al nepătimirii și curăției, *întru măsura vârstei plinirii lui Hristos* (Efes. 4, 13) – acela e de-al nostru.

Cine crede și mărturisește că intrând în împărtășirea cu Dumnezeu, cei ce merg pe această cale intră totodată și în împărtășire cu lumea cea nevăzută – cu îngerii și cu toți sfinții care înaintea lor au plăcut lui Dumnezeu –, și alergând sub acoperământul lor, primesc de la ei, și mai ales de la Preacurata Stăpâna noastră de Dumnezeu Născătoarea și Pururea Fecioara Maria, atotputernica noastră ocrotitoare și mijlocitoare, ajutor la bună vreme – acela e de-al nostru.

Cine crede și mărturisește că pentru păcatul strămoșesc sufletul se va despărți de trup prin lucrarea morții și va rămâne în această despărțire până la învierea și judecata ce vor să fie, fie hrănindu-se cu nădejdea veșnicei fericiri (dacă a urmat întru totul voii lui Dumnezeu), fie chinuindu-se cu groaza muncilor veșnice (dacă s-a împotrivit poruncilor Domnului) – acela e de-al nostru.

Iar cine nu crede în Sfânta Treime și crede că Tatăl, Fiul și Sfântul Duh nu sunt Fețe ale Singurei Dumnezeiri, ci doar nume ale aceleiași Fețe – acela nu-i de-al nostru.

Cine tăgăduiește că Dumnezeu este Făcătorul și Purtătorul de grijă și se ține de crezul că lumea, cu toate fapturile din ea, a luat naștere din întâmplare și se cârmuiește singură – acela nu-i de-al nostru.

Cine nu crede în Sfânta Biserică ca în singurul spital duhovnicesc, care cuprinde în sine toate puterile de reașezare a noastră, socotind Sfintele ei Taine și mijloace sfințitoare drept simple ritualuri fără putere lăuntrică – acela nu-i de-al nostru.

Cine visează să primească puterea sfințitoare a lui Dumnezeu prin oarece mijloc tainic și nevăzut, iar nu prin cel înfățișat de Sfânta Biserică – acela nu-i de-al nostru.

Cine se înstrăinează de împărtășirea cu sfinții și tăgăduiește cu dispreț mijlocirea și ocrotirea lor, ca și lucrările pierzătoare ale duhurilor răutății celor de sub ceruri – acela nu-i de-al nostru.

Cine nu recunoaște că ne trebuie nevoința și toate lucrările lepădării de sine, amăgindu-se cu nădejdea cea mincinoasă de a împăca duhul lui Hristos cu duhul lumii – acela nu-i de-al nostru.

Cine tăgăduiește duhovnicia sufletului, nemurirea lui, învierea ce va să fie a trupurilor noastre și veșnica răsplătire pe care o vom primi după faptele noastre – acela nu-i de-al nostru.

Cine calcă pe față și într-ascuns rânduielile Bisericii lui Dumnezeu, nu socotește de cuviință să țină posturile, să se spovedească și să se împărtășească, cine nu cinstește sfintele sărbători și zilele de duminică sau în loc să le cinstească cum se cuvine se dedă distracțiilor și plăcerilor nebunești – acela nu-i de-al nostru.

Cine, îndreptățindu-se pe sine cu obrăznicie, nu păzește curăția înainte de căsătorie și credința față de soț ori soție după căsătorie, născocind alt fel de însoțire în locul celei binecuvântate de Dumnezeu – acela nu-i de-al nostru.

Îndeobște, cine se lasă mânat, molipsindu-i și pe ceilalți, de samavolnicie neîmblânzită în felul de a gândi și în rânduielile vieții sale – acela nu-i de-al nostru.

Acum să se cerceteze fiecare pe sine și, punând mâna pe inimă, să răspundă la întrebarea: *De-al nostru ești, sau din potrivnicii noștri?* (Isus Navi 5, 13).

Programul educației

Ce vor educatorii? Să lumineze mintea și să educe inima elevilor. Dar unde sunt bazele trainice și mijloacele eficace în vederea atingerii acestor două scopuri? Răspund cu hotărâre: nicăieri, fără numai în Domnul nostru Iisus Hristos, *Carele S-a făcut nouă înțelepciune de la Dumnezeu și dreptate și sfințire și izbăvire* (1 Cor. 1, 30), adică în sfânta credință, cea dăruită de El, împreună cu toate așezămintele ei cele mântuitoare.

Ce înseamnă „a lumina mintea"? Înseamnă a întipări în ea concepții sănătoase despre tot ce există, și anume: că există Dumnezeu, care sunt însușirile Lui, în ce relație a binevoit El a Se pune cu lumea și cu noi; ce e această lume, de unde este ea, prin ce se ține și încotro se îndreaptă; ce suntem noi înșine, de ce suntem aici, pe acest pământ, ce înseamnă această stare a noastră pe jumătate luminoasă și pe jumătate întunecată, ce ne așteaptă în viitor și așa mai departe. Ansamblul acestor cunoștințe alcătuiește înțelepciunea, pe care a căutat-o și o caută dintotdeauna, cu atâta sârguință, omul. Și cine știe cu adevărat toate acestea, nu fără drept temei este numit „luminat", pentru că vede toate într-o lumină limpede. Trebuie observat că aceste concepții sunt răspunsuri la întrebările care neliniștesc mintea noastră. Nu este om pe care ele să nu-l frământe, și nu este om care să nu dea un oarecare răspuns la ele. Răspunsul cel adevărat,

cel mai mângâietor și de nădejde dintre toate, este însă cuprins în Descoperirea lui Iisus Hristos și predanisit de către Sfânta Biserică. Potrivit învățăturii ei, Dumnezeu este Duh Atotdesăvârșit, Unul prin fire și Întreit în Fețe, Făcătorul lumii și Purtătorul de grijă a toate; lumea este făptură a lui Dumnezeu, care doar prin cuvânt a fost chemată la ființă de Cel Atotputernic și se ține prin cuvântul puterii Lui, întărită în toate privințele prin legi neschimbate, dar care sunt gata să se supună într-o clipă voii lui Dumnezeu; omul este făptură înțelegătoare, de o deplină desăvârșire la început, apoi căzută și stricată, iar acum refăcută de Domnul Iisus Hristos în Sfânta Lui Biserică prin harul Sfântului Duh și care, în cele din urmă, o să se arate în nouă slavă în veacul ce va să fie pentru credința și pentru osteneala faptelor bune, și așa mai departe.

Ce concepții luminoase, înalte și roditoare! Degeaba se apucă mintea să dezlege singură întrebările arzătoare. Experiențele dezlegărilor ei dinainte de venirea în lume a Mântuitorului și actualele experiențe pe care le fac în Occident cei ce au lepădat jugul cel bun al supunerii față de cuvântul Nemincinosului Dumnezeu ne conving în mod palpabil cât de slabă este ea în această privință, cu cât este mai potrivit pentru ea să rămână în acest sens (ca și în multe altele) învățăcel pentru totdeauna și să nu cuteze a se urca la catedra învățătorească. Tocmai de aceea în Ortodoxie sunt respinse, cât se poate de întemeiat și rațional, aiurelile ei. Și atunci, ce le rămâne „luminătorilor minții"? Să nu mai născocească, ci să ia de-a gata adevărurile dumnezeiești și să le întipărească în mințile copiilor, iar apoi să construiască pe ele, ca pe niște temelii, întregul edificiu al cunoașterii, întregul ansamblu al științelor. Ce tărie, ce bărbăție capătă mintea luminată în

acest fel! Cât de temeinică este în ea întreaga sumă a cunoştinţelor, pătrunsă de un singur duh şi de un singur principiu!

Ce înseamnă „a educa inima"? Înseamnă a deştepta cerinţele ascunse în firea noastră, a transfigura simţămintele şi aşezările sufleteşti, a înălţa la principiile şi regulile vieţii duhovniceşti, ca apoi să se poată spune despre oricine le are: „Iată omul desăvârşit!" Cum se poate face asta?

Multora li se pare îndeajuns să „dezvolte", zic ei, „natura", spunând că, dacă din sămânţă iese plantă sau pom desăvârşit pentru specia sa, şi omul va ieşi desăvârşit dacă vom dezvolta tot ce este ascuns în firea lui. În aparenţă ce poate fi mai raţional şi mai temeinic decât o asemenea presupunere? Şi totuşi, nu iese deloc cum se aşteaptă ei. De pildă, dezvoltând latura estetică, îl înconjură pe cel educat cu lucruri alese şi îl deprind cu artele. Încetul cu încetul se dezvoltă gustul, dar se arată totodată şi felurite pofte, ba încă în forme... deloc alese. Pentru a-l învăţa pe cel educat să se poarte cu demnitate, îl duc în societate şi îi arată toate elementele bunei purtări lumeşti. Într-o anumită măsură scopul este atins, dar totodată se sălăşluiesc trufia, capriciile, dispreţul faţă de cei mai mici şi linguşirea faţă de cei mai mari. Îl mai învaţă să fie întreprinzător, şi elevul ajunge să facă asta cu spor, dar nu cu mai puţin spor cresc în el lăcomia, mercantilismul şi nemilostivirea. Şi tot aşa în orice privinţă. Ce să însemne asta? Dacă e semănată sămânţă bună, de unde vin neghinele? Din aceea că sămânţa firii noastre este vătămată de cădere şi la ea s-au altoit multe lucruri nefireşti şi împotriva firii, care pretind să fie satisfăcute cot la cot cu cele fireşti, ascunzându-se sub masca firescului. Din aceea că educatorii dezvoltă fără discernământ tot ce găsesc în om, firesc şi nefiresc la un loc – iar în firea noastră sunt numeroşi paraziţi, care nu rareori înăbuşă şi usucă ramurile fireşti. Aşadar, nu trebuie dezvoltat totul, ci unele trebuie dezvoltate, iar altele înăbuşite şi dezrădăcinate. Iată deci în ce constă toată dificultatea educaţiei şi cultivării! Nu avem ochi sau instrumente optice ca să deosebim firele fine, împletite între ele, ale firescului şi nefirescului – şi chiar dacă am putea să le deosebim, nu avem bisturiu ca să le despărţim. Dar şi dacă am avea, n-avem putere să întărim firescul şi să-i dăm viaţă şi să înăbuşim nefirescul. Aşadar, cât timp suntem singuri, cu propriile mijloace, nu ne putem aştepta la un succes trainic în educarea inimii. Şi atunci, un educator chibzuit va simţi o extremă nevoie de ajutor suprafiresc. Iar ajutorul suprafiresc e gata: în Biserica lui Dumnezeu, în Sfintele ei Taine şi în toate rânduielile sfinţitoare. Împărtăşit şi aprins prin ele, harul dumnezeiesc pătrunde înăuntrul nostru, desparte firescul de nefiresc şi, unindu-se cu cel dintâi, îl întăreşte şi-i dă viaţă, iar pe cel de-al doilea, respingându-l, îl usucă şi-l nimiceşte. Ca atare, cine creşte sub înrâurirea lor nu are nevoie de cine ştie ce sforţări din partea părinţilor sau educatorilor (afară de inevitabilele avertismente) ca la intrarea în viaţa activă să apară cu simţăminte şi dispoziţii sufleteşti pur omeneşti, adevărat creştine, fără amestecul monstruozităţilor nefireşti, care înjosesc omenirea. Aşadar, cei ce doresc să aibă mijloace puternice, eficace, de educare a inimii n-au decât să-i ţină pe cei educaţi sub înrâurirea mântuitoarelor Taine ale Bisericii şi a tuturor rânduielilor ei sfinţitoare – şi efortul lor va fi încununat de succes deplin. Să nu-i înstrăineze pe copii de Biserică şi de îmbisericire, de rugăciuni, posturi, spovedanie şi împărtăşanie, de ţinerea sărbătorilor şi de mersul la locurile şi odoarele sfinte: atunci vor putea fi încredinţaţi ca

după încheierea educației sufletul elevilor va fi înfățișat lui Hristos ca o fecioară curată, gata de tot lucrul bun.

Iată întreg programul educației! A întipări adevărurile credinței în minte, făcând ca ele să dispună de toate celelalte cunoștințe și concepții, a-i călăuzi fără abatere pe elevi după poruncile maicii noastre purtătoare de grijă – Biserica –, așa vor ieși copii cu minte puternică și inimă bună, buni cu bunătate temeinică și neclintită. Unde sunt admise într-o ramură a cunoașterii concepții potrivnice adevărurilor credinței, acolo mintea celor educați este întunecată și lipsită de putere prin amestecul minciunii, iar unde ei sunt, într-un fel sau altul, înstrăinați de Biserică, inima lor este stricată, îngăduindu-se să se dezvolte și să se întărească în ea simțăminte și dispoziții pătimașe, împotriva firii.

Cercetarea Scripturilor

Există o cercetare a Scripturilor care nu-i bună de nimic iscodire stearpă a minții. Cum să o recunoaștem? Iată cum: dacă vezi că toate gândurile care se nasc în tine sunt ca niște bășici de săpun, frumoase la vedere, însă lipsite de conținut, și se sparg la cea mai ușoară atingere a văzduhului judecății sănătoase, să știi că ele sunt produs al curiozității deșarte. Iar dacă afli că aceste gânduri se așază pe inimă, și se vâră cu sila în ea, și o apasă, frângând-o, sau o lărgesc, veselind-o cu nădejdi nepământești, ele nu sunt produs al curiozității deșarte, ci adevăr cunoscut prin experiență. Pentru unii, cercetarea Scripturilor poate fi o mare ispită. Vă veți mira, dar așa și este. Avva Serid l-a bătut o dată pe Dositei pentru ca, fără să fie nevoie, începuse să iscodească ce înseamnă asta, ce înseamnă cealaltă, de ce e scris așa și nu altfel. Iată și alt exemplu: în Filipi era o fată cu duh pitonicesc, iscoditor, și Apostolul Pavel a gonit duhul. În Filocalie, Filotei și Diadoh socot că este rău când nevoitorul este abătut de la luare-aminte și rugăciune de către dorința sau imboldul de a „teologhisi puțin” – de altfel, în multe alte locuri sunt numeroase sfaturi de acest fel cu privire la cercetarea Scripturilor. Cum au luat naștere ereticii? Toți, până la unul, din cercetarea Scripturilor. De aici reiese că aceasta e o armă cu două tăișuri și, prin urmare, trebuie să fim prevăzători când o mânuim.

Creştinul ortodox citeşte cuvântul lui Dumnezeu şi îşi întipăreşte în inimă adevărurile cuprinse nemijlocit în el, fără să-şi mişte gândurile dincolo de hotarele acestui conţinut şi fără să-şi înalţe mintea deasupra lui cu trufie şi samavolnicie, ca un stăpân, ci supunându-şi-o cu smerenie. Dacă întâlneşte vreun lucru anevoie de înţeles, caută dezlegare nu în mintea sa, nu în presupunerile sale, ci în păstrătoarea cea de obşte a tot adevărul, care este Biserica – el caută, adică, dezlegare de-a gata, recunoscută de toţi şi pusă la îndemâna tuturor de Sfânta Biserică. De pildă, în Evanghelie s-a zis: *Tu eşti Petru, şi pe această piatră* şi aşa mai departe (Mt. 16, 18). Este de neînţeles cum poate fi Biserica întemeiată pe Petru, de vreme ce temelia ei este Domnul nostru Iisus Hristos – despre o altă temelie nici nu poate fi vorba. Fără a sta să filosofaţi pe această temă, adresaţi-vă Bisericii, şi ea vă va spune că aici cuvântul *Petru* nu desemnează persoana Apostolului Petru, ci mărturisirea neclintită a credinţei în Domnul Iisus Hristos. Această neclintire l-a făcut „piatră" pe fiecare mucenic: a fost bătut, torturat, dar nu s-a sfărâmat. Dar catolicii au început, iată, să caute soluţia în capul lor şi l-au găsit pe... papa.

Dacă vreun loc din Scriptură va stârni un gând, iar acest gând, la rândul său, va începe să tragă concluzii care se îngrămădesc în cap fără să le putem respinge, nu-i nimic: ortodoxul nu se fereşte de asta, însă tratează aceste concluzii, nu ca pe nişte fii buni, ci ca pe nişte fii vitregi: le pune la încercare, încercând să le integreze întregului ansamblu al adevărurilor sfintei credinţe ce sunt cuprinse în învăţătura ortodoxă, şi se uită dacă se potrivesc cu ele, iar dacă nu se leagă sau chiar le contrazic, le alungă din cap ca pe nişte fii nelegitimi. Dacă nu poate să facă asta singur cere ajutor fie

de la învăţătorii vii, fie de la cei dinainte, şi îi întreabă pe aceştia.

Neortodoxul nu face aşa. I se nasc în cap oarecare gânduri (bune sau rele, pentru el nu contează, numai să-i placă) – se şi apucă să râme în Scriptură şi să le caute confirmare. La asemenea dispoziţie sufletească, bineînţeles că fiecare rând şi chiar expresie ce pare să aducă de departe cu visele iscoditorului sunt luate drept dovadă. Sunt strânse astfel câteva texte cărora li se agaţă de coadă tâlcuiri samavolnice, şi după aceea este trasă concluzia (adică ideea care i s-a născut în cap respectivului înainte de a citi Scriptura) şi, în cele din urmă, strigătul de triumf: „Aşa învaţă toată Scriptura!"

Aşa au luat naştere toate ereziile, aşa a luat naştere protestantismul, aşa a luat naştere papismul – cu singura diferenţă faţă de protestantism că papistaşii încă mai râmă în Sfinţii Părinţi şi îi siluiesc[6].

[6] Mai nou, nici protestanţii nu se dau în lături să facă asta... (n. tr.)

Cotitura duhovnicească

Întrebaţi: „Oare la toţi viaţa cu adevărat creştină începe printr-o cotitură dureroasă, iar cel ce n-a trecut printr-o asemenea cotitură n-a început încă să trăiască creştineşte?"

Nu, nu la toţi. Cei ce au păstrat harul botezului în toată curăţia lui nu trec printr-o asemenea cotitură. Dar şi ei trebuie să-şi dea seama de momentul când trec la viaţa creştină conştientă. Acesta este tocmai acel moment când încep în mod conştient să considere că sunt datori să ducă felul de viaţă în care cât timp au fost copii au petrecut la porunca educatorilor, din instinct de imitaţie şi din deprindere. Aici nu poate fi vorba de nici o cotitură dureroasă, fiindcă ei, ajungând la convingerea că pentru propriul bine au neapărată nevoie să fie creştini şi luând hotărârea să fie astfel, află deja pregătit atât în afara, cât şi înlăuntrul lor tot ce le trebuie ca să trăiască creştineşte, întrucât până la momentul respectiv concepţiile, simţămintele şi dispoziţiile lor, ca şi rânduiala exterioară de viaţă, caracterul şi toate regulile de comportament au fost formate în ei potrivit cu duhul lui Hristos. Aşadar, pentru ei nu este nimic nou, afară de faptul că începând din acest moment încep să facă din conştiinţa datoriei ceea ce înainte făceau din obicei şi din instinct de imitaţie. Ferice de aceste suflete! Dar multe sunt ele oare? Ajungând la ideea că trebuie să se mântuiască, cei mai mulţi află în sine şi în rânduiala lor de viaţă multe lucruri care nu

duc la mântuire, ci la pierzare: fie concepţii incorecte, fie simţăminte şi dispoziţii rele, fie deprinderi pătimaşe, fie legături întinate şi altele asemenea. Când iau hotărârea de a trăi creştineşte, aceşti oameni nu pot evita o cotitură dureroasă, fiindcă nu au cum să nu simtă mânia lui Dumnezeu pentru jignirea măririi Lui şi fiindcă trebuie să-şi rupă inima de lucrurile cu care înainte se îndulcea şi s-o ducă la cele ce i se par cu totul neplăcute. Cu cât are cineva mai multe deprinderi pătimaşe şi cu cât a petrecut mai mult timp în ele, cu atât mai dureros şi mai greu îi este sufletului să se întoarcă la Dumnezeu.

Mai este şi o a treia clasă de oameni, care prin rânduiala din afară a vieţii sunt creştini desăvârşiţi, iar după cea lăuntrică... te miri ce. Aceştia nici nu se gândesc că trebuie să schimbe ceva în ei înşişi, cu toate că starea lor este foarte proastă. Ei sunt fecioarele nebune din parabola evanghelică. Pe dinafară, şi ele au făclii, aşa cum trebuie, însă pe dinăuntru este pustiu – nici untdelemn, nici făclii. Şi iată că, netrecând prin cotitura cea dureroasă, se socot în rândul creştinilor plăcuţi lui Dumnezeu, măcar că se deosebesc cu mult de ei. Aceia au avut un moment, pe care şi-l amintesc, când au luat în mod conştient asupra lor jugul cel bun al lui Hristos ori şi-au dat seama că sunt datori să facă ceea ce înainte ţineau din deprindere – şi-l amintesc şi fiindcă este atât de însemnat în viaţa lor, şi datorită fericitei stări pe care o cunoaşte atunci sufletul. Iar „fecioarele nebune" nu-şi pot aminti un asemenea moment, fiindcă nici nu l-au avut: cum s-au obişnuit să trăiască, aşa trăiesc. Asta încă n-ar fi nimic, dar necazul este că ele, oprindu-se la forma exterioară a mântuitoarei vieţuiri creştine, nu intră înăuntru ca să vadă ce au în inimă şi în minte, şi îngăduie să crească acolo tot felul

de necurăţii şi netrebnicii: înăuntru sunt împietriţi, iar problema principală este că, socotindu-se drepţi, pe toţi ceilalţi îi pun în rândul păcătoşilor, mai ales pe cei care nu dau „cuvenita cinstire" părutei lor sfinţenii. De aici caracterul bănuitor şi judecarea cea presărată cu laudă de sine a aproapelui, care alcătuiesc boala lor cea mai însemnată. Dumnezeule, izbăveşte-ne de căderea pe această cale!

Unul dintre mijloacele de întoarcere către Dumnezeu

Vai şi amar când omul este sătul şi mulţumit în inima sa, şi mult mai bine când este flămând în inimă! Săracul aleargă pe la ferestre să ceară milostenie şi pe ger aspru. Oare ar face asta dacă ar avea o bucată de pâine?

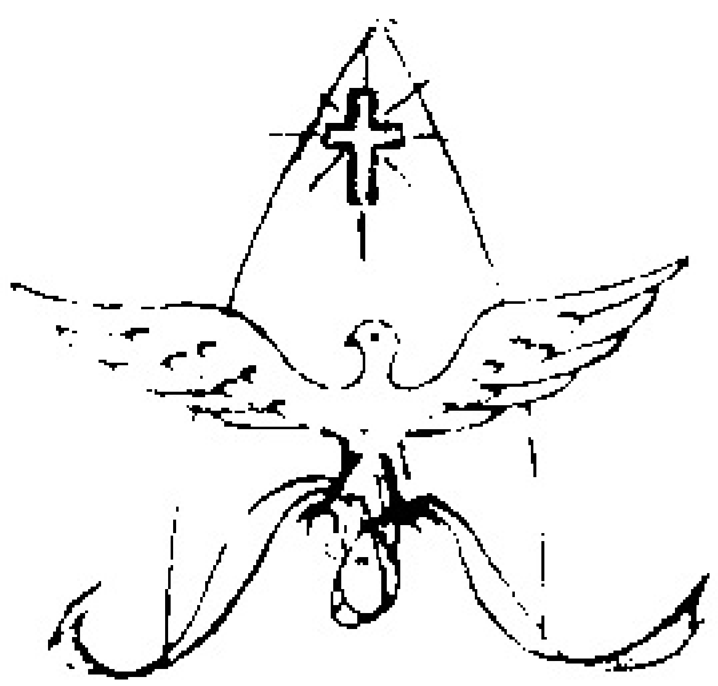
Când omul simte necazul, se îngrijeşte şi se osteneşte din răsputeri. La fel şi cu inima: când se atinge de ea simţământul nevoii, al sărăciei şi al foametei, nu dă odihnă nici trupului, nici sufletului: „Fă asta, dar şi pentru cealaltă urneşte-te". Atunci omul nu se mai autocompătimeşte, şi nici o osteneală nu i se pare prea mare. Iar simţământul foamei şi al nevoii este trimis de Domnul celui care se roagă şi care cere. El este semn al sănătăţii duhovniceşti. Bolnavul nu are poftă de mâncare: el e sătul, chiar dacă nu mănâncă cu săptămânile.

Păsarica legată de picior cu un fir scurt îşi ia zborul, cade, iar îşi ia zborul şi iar cade. Când firul este lung, păsărica zboară sus şi departe, dar în jurul aceluiaşi loc se învârte. De n-ar fi firul, ar zbura păsărica în pajiştile frumoase. Chiar dacă zboară în colivii mari, păsărelele tot nu-s în libertate. Cum să scape?

Când focul îl ameninţă pe cel legat, acesta se zbate cu putere, încât ajunge să rupă nu numai un fir slab, ci chiar şi un

lanț de fier. Așadar, lucrurile sunt simple: trebuie să „aprinzi nevoia" în jurul tău.

Ce înseamnă să „aprinzi nevoia"? Înseamnă să ai adâncul simțământ că te afli într-o primejdie extrem de mare, de care nu te poți mântui altfel decât în Domnul Iisus Hristos. Tocmai acest simțământ ne va mâna spre Domnul și ne va face să strigăm fără încetare: „Ajută, apără!" Toți sfinții au avut acest simțământ, ce nu i-a părăsit niciodată. Potrivnic lui este simțământul mulțumirii cu propria stare, care îl liniștește pe om și stinge în el orice grijă de propria mântuire. Miluiește-ne, Dumnezeule, și scapă-ne de acesta!

Monahismul

Există între noi oameni răuvoitori față de monahism, care zic: „N-a fost instituit de Însuși Mântuitorul".

Dar ce înțeleg aceștia prin monahism? Rasa, comănacul, metaniile și restul înfățișării n-au fost, într-adevăr, instituite de Mântuitorul, însă puterea și duhul monahismului au fost arătate de El Însuși în propria Sa persoană, în persoana Maicii lui Dumnezeu, a Înainte-Mergătorului și, am putea spune, a tuturor Apostolilor. **Monahismul este, pe lângă lepădarea de toate, neîncetata rămânere cu mintea și cu inima în Dumnezeu.** Monah e cel care se simte singur cu Dumnezeu. Iar întrucât în calea acestei dispoziții sufletești viața de familie și societatea ridică multe piedici, cei ce o caută se însingurează, o rup cu societatea, nu intră deloc în relații de familie. În legătură cu aceasta, Însuși Mântuitorul vorbește de celibat și de neagonisirea desăvârșită. Apoi, când în Corint s-au stârnit nedumeriri cu privire la fecioarele ce nu voiau să se mărite, Apostolul Pavel le-a arătat printr-o epistolă cum să procedeze. Sensul povețelor lui este următorul: nu face rău cel care se căsătorește, dar e mai bine să nu te căsătorești. În timpurile apostolice au existat asceți, care mai târziu au apărut sub numele de pustnici, de monahi. Biserica le-a dat atunci numai organizarea exterioară, nu a instituit ceva inexistent până atunci. Nici politica, nici evenimentele mondiale nu au jucat vreun rol aici. Monahis-

mul nu vine din afara creştinismului, ci din duhul lui şi chiar din natura duhului omenesc. Există, de pildă, oameni ce se dedică ştiinţei, artelor – pentru ce? „Ăsta-i talentul lor", se spune. Şi atunci, de ce să fii răuvoitor faţă de cei care se dedică lui Dumnezeu? Şi acesta este un talent sau, totuna, dar al lui Dumnezeu. Aşa e dispoziţia lor: *Cela ce poate cuprinde, să cuprindă* (Mt. 19, 12).

Se spune: „Monahismul n-aduce nici un folos". Ia extindeţi sfera utilului dincolo de interesele materiale – includeţi în ea evlavia, buna moralitate, curăţia inimii, şi hotărâţi atunci: de la cine puteţi aştepta folos în aceste privinţe deloc neînsemnate? Nu de la oameni ca Serafim din Sarov şi Partenie din Kiev[7]? Iar creştinismul ce vrea? *Cele de sus căutaţi, cele de sus gândiţi. Viaţa voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu* (Colos. 3, 1-3). Asta înseamnă monahism. Nu rasa neagră, nu comănacul e monahism, nici măcar viaţa în mănăstire. Chiar dacă toate acestea ar suferi schimbări, monahismul va rămâne întotdeauna, cât timp va mai exista pe pământ om creştin.

[7] Unul dintre vestiţii Bătrâni ai Rusiei secolului al XIX-lea, duhovnicul mitropolitului de Kiev din acea vreme (n. tr.).

Frica de Dumnezeu

Frica de Dumnezeu este cetate de nădejde pentru creştinul adevărat. Trebuie să te rogi ca ea să vină şi să umple inima. În această frică nu e nimic bolnăvicios: ea este plină de evlavie, de trezvie, împrospătând simţirea ca o adiere a dimineţii: nu răpeşte căldura, ci o aduce la temperatura potrivită. Doar dragostea înmoaie şi îmbunează. Există însă şi o căldură tulbure, care vine din altă parte, o stare asemănătoare cu starea de dragoste, fără să fie de fapt vorba de dragoste, ci de o nălucă a ei. Această nălucă face obraznic sufletul; el îşi îngăduie atunci libertăţi şi comodităţi ca şi cum ar avea dreptul la ele, socotindu-le fleacuri şi neavând de gând să dea socoteală pentru ele. Este bine dacă rămâi nepedepsit şi îngerul păzitor te călăuzeşte, depărtând toate nenorocirile – altminteri vin una după alta indulgenţe faţă de sine şi comodităţi, şi atunci poţi să-ţi iei adio de la tot ce înseamnă viaţa duhovnicească! Tocmai din pricina acestei nenorociri îi însoţea frica pe toţi sfinţii până la ieşirea lor din această lume şi chiar după ieşire, până la hotărârea lui Dumnezeu în privinţa sorţii lor veşnice. De asta se şi cuvine să ne rugăm: **Frica Ta, Doamne, sădeşte-o în inimile noastre, ale celor ce Te lăudăm pe Tine!**

Credința fără fapte este moartă

Mulți sunt în această privință într-o zăpăceală completă. Unii zic: „E de ajuns să crezi, și te vei mântui; faptele nu ajută”. Iată însă adevărata regulă de care trebuie să ne ținem: omul este dator prin natura sa să împlinească voia lui Dumnezeu, trebuie să-L iubească pe Dumnezeu și să-și iubească aproapele, arătând asta prin fapte – însă omul a căzut și s-a făcut neputincios. A venit Domnul și a rânduit pe pământ cale de mântuire în Sfânta Sa Biserică. În ea sunt șterse păcatele și se dă puterea de a face voia lui Dumnezeu. Dar pentru ce se dă această putere, dacă nu pentru fapte? Apostolul Pavel le poruncește celor botezați să umble *întru înnoirea vieții* (Rom. 6, 4); altundeva zice că suntem aleși și chemați să fim sfinți și neprihăniți înaintea Domnului întru dragoste (v. Efes. 1, 4); la Apostolul Petru se spune că ne sunt date toate puterile dumnezeiești *cele ce sunt spre viață și buna credință* (2 Pt. 1, 3). Cum poate omul să-și curățească inima? Prin osteneala împlinirii poruncilor, care sunt potrivnice patimilor. Cere ajutor, dar ostenește-te și tu! Fără osteneala ta, nici ajutorul nu va veni; dar și din osteneală, dacă nu vine ajutorul, nu va ieși nimic. Este nevoie de amândouă. Așadar, de făcut fă faptele cele bune, dar nu te bizui pe ele și nu te încânta de ele, ci fă cum zice Apostolul: *cele dinapoi uitându-le, spre cele dinainte tind* (Filip. 3, 13).

Un sfat bun

Suntem lăudați – ce este de mirare? „Când nu e pește, și racul e pește”, precum zicea părintele Partenie[8]. Aceasta e o bună recomandare pentru societatea noastră, de vreme ce există în ea simpatie fie și față de umbra binelui, dar pentru noi este ceva foarte, foarte dezavantajos. Tot căzând, picătura găurește și piatra. Puțin câte puțin, fiecare laudă cade asupra viermelui iubirii de sine și al slavei deșarte și îl hrănește; el crește fără ca noi să băgăm de seamă, lasă să existe și simțăminte smerite până ce se întărește – dar când ajunge la maturitate, roade deodată totul. Mai departe: lauda gâdilă inima, oprește râvna și o slăbește – la fel cum i s-ar pune piedică unuia care aleargă. În viața duhovnicească, oprirea este deja dare înapoi. Deci smeriți-vă și înăbușiți înălțarea gândului și a minții prin toate felurile de simțăminte smerite despre voi înșivă. Îndată ce vă răsună în urechi sunetele vorbelor dulci, coborâți-vă în inimă și defăimați-vă în tot felul înaintea Domnului și a sfinților Lui. Gândiți-vă ce nevoințe au purtat ei ca să placă Domnului! Iar noi ce suntem? Am trecut o dată pe la biserică, am făcut acasă cinci sau șase metanii, am citit o pagină, două dintr-o carte mântuitoare și gata, ce repejor ne-am făcut sfinți!... În atare caz, muncile

[8] Vezi nota anterioară (n. tr.).

trupești de rând ajută mult. Nu fiți nepăsători față de starea aceasta, altminteri laudele vă vor împietri și vor face din voi o sculptură de marmură, care, deși nu e urâtă pe dinafară, în schimb este lipsită de viață.

Lacrimile

Există lacrimi care vin de la slăbiciunea inimii, de la un caracter foarte moale, de la durere; unii le întărâtă singuri, silindu-se să plângă; există însă și lacrimi de la har.

Prețul lacrimilor nu ține de cantitatea de umezeală care curge din ochi, ci de ceea ce este în suflet în timpul lor și după ele. Lacrimile harice sunt legate de multe schimbări din inimă. În principal, inima trebuie atunci să ardă în focul judecății dumnezeiești, însă fără durere și pârjolire, ci cu umilința adusă de nădejdea în Milostivul Dumnezeu, Ce judecă păcatul și miluiește pe păcătos. Aceste lacrimi trebuie să vină spre sfârșitul ostenelilor – nu al ostenelilor din afară, ci al ostenelilor curățirii inimii, ca ultimă „clătire" a sufletului. Aceste lacrimi țin nu un ceas, nu o zi și nu două zile, ci ani întregi. Se spune că există un anume plâns fără lacrimi al inimii, însă la fel de prețios și de puternic ca și lacrimile. Acest plâns este mai bun și mai îndemânos pentru cei ce trăiesc în lume, fiindcă lacrimile pot fi văzute de către alții. Dar pe toate le rânduiește Domnul, Mântuitorul tuturor...

Viața pentru societate

Se spune câteodată: „Dumnezeu l-a creat pe om pentru societate". Această idee trebuie puțintel corectată: omul a fost zidit pentru împărtășirea cu Dumnezeu – acesta este scopul lui principal. Tocmai de aceea, când omul a căzut de la Dumnezeu, Fiul Lui Cel Unul-Născut a binevoit a Se pogorî pe pământ ca să-l unească iarăși cu Dumnezeu. Iată ce însemnată și indispensabilă este această împărtășire! Dar întrucât pentru a intra în această împărtășire și a se întări în ea omul are nevoie să trăiască un scurt răstimp pe pământ, iar aici îi este greu să trăiască singur, i s-a dat pentru o vreme și atracția spre viața socială – nu ca un lucru principal, ci ca anexă, alături de alte înclinări ce țin de viața pământească. Sălașul tuturor acestora este în suflet – dar duhul nu este pământesc. Ca atare, când el prinde putere, înăbușă glasul cerințelor pământești și rupe toate legăturile ce țin sufletul și de care sufletul nu se poate desface singur. Omul se simte atunci ușurat și în largul său: este în elementul său. Vai societății unde viața socială e scop în sine! Atunci se deplasează centrul real și încep tulburarea și neorânduiala.

Cuprins

DIFUZARE:
S.C. Supergraph S.R.L.
Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3
031216, București
tel.: 320.61.19; 319.10.83
fax: 319.10.84
email: editura@sophia.ro
www.sophia.ro